

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Özlem AYIK

Sivas
Temmuz 2025

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Göç Çalışmaları Ana Bilim Dalı

**ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN GÖÇÜN
GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Özlem AYIK

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Fatih BİRTEK

Sivas
Temmuz 2025

ETİK İLKELER UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu yüksek lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu,
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi,
3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi,
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

/.../2025

Özlem AYIK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	7
1. GÖÇ VE GÜVENLİK OLGUSU	7
1.1. Göç Olgusu.....	7
1.2. Göç Kavramının Temel Özellikleri.....	8
1.2.1. Mekân Özelliği	9
1.2.2. Zaman Özelliği	9
1.2.3. Yerleşme Niyeti.....	10
1.2.4. İradenin Etkisi	11
1.3. Göçün Kavramsal Çerçevesi	12
1.3.1. Göçmen.....	12
1.3.2. Mülteci.....	13
1.3.3. Şartlı Mülteci	15
1.3.4. İkincil Koruma.....	16
1.3.5. Geçici Koruma.....	17
1.4. Göç Türleri	18
1.4.1. Düzenli-Düzensiz Göç.....	18
1.4.2. İç Göç- Dış Göç	19
1.5. Göçün Sebepleri	20
1.5.1. Ekonomik Nedenler	20

1.5.2. Siyasi Nedenler	21
1.5.3. Çevresel Nedenler	22
1.5.4. Diğer Nedenler	22
1.6. Göç Kuramları	23
1.7. Göç, Suç ve Güvenlik İlişkisi	29
1.8. Güvenlik Kavramı ve Kapsamı	30
1.9. İnsani Güvenlik Kavramı	35
1.10. Popülizm ve Güvenlikleştirme	37
1.11. Aberystwyth Ekolü ve Güvenlikleştirme	48
1.12. Paris Ekolü ve Güvenlikleştirme	51
1.13. Kopenhag Ekolü ve Güvenlik	55
1.14. Güvenlikleştirme Kavramı	57
2. BÖLÜM.....	63
2. ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN GÖÇÜN	
GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ	63
2.1. Göç Hukukuna İlişkin Uluslararası Düzenlemeler	63
2.2. Uluslararası Hukukta Göçmen	65
2.3. Uluslararası Hukukta Geçici Koruma	67
2.4. Geri Göndermeme İlkesi	71
2.5. Uluslararası Hukuk ve Göçün Güvenlikleştirilmesi	80
2.6. Göçün Güvenlikleştirilmesi ve Etkileri	82
2.7. Birleşmiş Milletler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi	85
2.7.1. BM'nin Göç ile İlgili Düzenlemeleri	85
2.7.2. BM Göç Politikası Bakımından Güvenlikleştirme	88
2.8. AB ve Göçün Güvenlikleştirilmesi	91
2.8.1. Avrupa Birliği'nde Göç ile İlgili Hukuki Düzenlemeler	91

2.8.2. Avrupa’da Göç ve Güvenlik Gelişmeleri	93
2.8.3. AB ve Suriyeli Göçü.....	97
2.8.4 ABve Ukraynalı Göçü	100
2.8.5. Avrupa’da Göç ve Göç Politikaları Kapsamında Güvenlik	103
2.9. Türkiye ve Göçün Güvenlikleştirilmesi	104
2.9.1. Türkiye’nin Göç ve Göçmen Politikası	105
2.9.2. Türkiye’de Güvenlikleştirme Süreci	106
2.9.3. 2010’dan Günümüze Türkiye’de Göç ve Güvenlik	108
2.9.4. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	110
2.9.5. Türkiye ve AB Arasında Geri Kabul Anlaşması	112
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA	119
ÖZ GEÇMİŞ.....	143

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Bileşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖZET

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, insan var oldukça da varlığını devam ettirecektir. İnsanlığın gelişimine bağlı olarak göçün sebebi, niteliği değişmektedir. Modern toplumlarda ulaşımın kolay olması, kültürel etkileşimin giderek artması ülkeler arasındaki sınırların şeffaflaşmasına neden olmaktadır. Uluslararası göç çoğunlukla ekonomik amaçlarla gelişmemiş ülkelere ya da gelişmiş ülkelere yapılmaktadır. Ancak kişinin ülkesinde savaş, siyasi karışıklık, zulüm vb. durumlarda da gidecek ülkenin gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın zorunlu bir göç olgusu da ortaya çıkabilmektedir. Göçler, göçü ortaya çıkaran sebebe bağlı olarak komşu ülkelere veya refah seviyesi yüksek ülkelere yapılmaktadır.

Uluslararası göç hukuku, göçmenlerin korunmasını ve göç hareketlerinin düzenlenmesini amaçlayan temel ilkeler içermekle birlikte hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ele alınması gereken tedbirleri ve temel politikaları düzenlemektedir. Göçlerin yoğunluğu, hedef ülke toplumu ile göçmenlerin kültürlerinin farklı olması yerel halkı tedirgin etmekte ve güvenlik endişesi yaratmaktadır. Güvenlikleştirme sayesinde ise göç konusu bir ulusal bir tehdit olarak topluma empoze edilebilmektedir. Kopenhag ekolünün güvenlikleştirme teorisi bağlamında bakıldığında, göç çoğu kez yükselen sağ siyasetle birlikte söylem yoluyla güvenlikleştirilmektedir. Güvenlikleştirme ile birlikte, göç konusunda alınacak olağanüstü önlemler ise meşrulaştırılmış olmaktadır. Güvenlik önlemlerinin ulusal ya da uluslararası hukuka aykırı olup olmadığına dikkat edilmemektedir. Göçün güvenlikleştirilmesinin ulusal hukuk kadar uluslararası hukuk bakımından da somut sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Güvenlik, Güvenlikleştirme Doktrini, Hukuk, Uluslararası Hukuk

ABSTRACT

Migration, a concept as old as human history, will continue to exist as long as humanity does. The reasons and nature of migration change in line with human development. In modern societies, easy transportation and increasing cultural interaction lead to the blurring of borders between countries. International migration for economic purposes primarily occurs from underdeveloped countries to less developed or developed ones. However, individuals may also be forced to migrate due to war, political unrest, persecution, etc., in their home countries regardless of the level of development of the other country. These migrations depending on the cause primarily target neighboring countries and those with high levels of prosperity.

International migration law includes legal principles aimed at protecting migrants and regulating migration movements, making it a subject that needs to be addressed at both national and international levels, necessitating the development of effective policies. The intensity of these migrations, coupled with cultural differences between the host society and migrants, causes apprehension among the local population and creates security concerns. Through securitization, the issue of migration can be imposed on society as a national threat. The topic of migration, often used by far-right politicians, is securitized through discourse within the framework of the Copenhagen School. Extraordinary measures to be taken regarding securitized issues are thus legitimized little attention is paid to whether the security measures taken violate national or international law.

Keywords: Migration, Security, Securitization Doctrine, Law, International Law

GİRİŞ

Toplumsal kültürün kurumsallaşması, diğer kültürel sistemlerle etkileşime girerek etkilenmeye açık hâle gelmektedir. Modern toplumlar, çeşitli kültürel öğeleri bir arada sürdürebilme başarısı göstererek oluşmaktadır. Bu kapsamda Batı medeniyetinin evrimi sırasında çeşitliliği kabul etmiş insan topluluğu kavramı, Weber'in analizlerinde “rasyonel yurttaşların kapitalizmi” olarak ele alınmaktadır.¹ Weber'e göre sosyalleşmiş etnik topluluklar olan kastlar, ekonomik zorunluluklar nedeniyle toleransla karşılanmakta hatta sıkça ayrıcalıklarla donatılarak dağıntık siyasal yapılar içinde var olmaktadır. Kastlaşmış bir statü grubunun yapısı, etnik grupların yapılarından ayrılarak yatay ve bağlantısız bir varoluşu, dikey bir sosyal hiyerarşi içinde bağımlılık ve egemenlik ilişkilerine dönüştürmektedir. Etnik grupların bir arada bulunması, genellikle karşılıklı aşağılama ve küçümseme hisleri uyandırmaktadır fakat her bir etnik topluluğun kendi içindeki onuru en yüksek değer olarak kabul etmesine de imkân tanımaktadır. Öte yandan kast yapısı, sosyal bağımlılık ilişkisine ek olarak ayrıcalıklı kastlar ve statü grupları için daha yüksek onur iddiasını ve kabulünü beraberinde getirmektedir.²

Modern toplumların gelişimine ilişkin yapısal bir çözümleme ve Max Weber'in “rasyonel yurttaşlık” kavramının kapitalizmin şekillenmesindeki rolü Avrupa'nın diğer bölgelere kıyasla neden daha hızlı ilerlediğini araştıran çalışmaların bir sonucu olarak ele alınmıştır. 1500'li yıllardan itibaren Batı'nın diğer bölgeleri geride bırakarak neden daha hızlı ilerlediği sorusu Weber'e göre ekonomik ve kültürel yapıların rasyonellik üzerinden etkileşimiyle izah edilmektedir. Wallerstein ise Batılı çekirdek ülkelerin, Batılı olmayan çeper bölgeleri sömürmesi sonucu bir “üstünlük” kazandığını öne sürer. Çekirdek ülkelerin çeperin kaynaklarını kullanması, bu ülkelerin zenginleşmesine ve küresel etki alanlarını genişletmelerine olanak tanımaktadır. Bu durum çeper bölgelerin geri kalmalarına ve yoksullaşmalarına yol açmakta, teknolojik ve ekonomik gelişimlerini

¹Talcott Parsons, *Das System Moderner Gesellschaften*, übers. Hans Werner Franz, 5. Auflage, Weinheim, München, Juventa, 2000, s.11

²Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, (Çev. Taha Parla), 7. Baskı, İletişim, İstanbul, 2005, s.280-286

güçleştirmektedir. Wallerstein'a göre küresel eşitsizliklerin bir diğer sebebi de çekirdek ülkelerde örgütlü emeğin yüksek ücretler kazanma başarısıdır. Bu başarı karlılığı azaltmakta ve sermayenin, daha düşük ücretli ve daha zayıf işçi haklarına sahip çeper bölgelere kaymasını teşvik etmektedir.³

Göç, başlangıçtan itibaren toplumların karşılaştığı önemli sorunlardan biri olarak sürekli olarak öne çıkmaktadır. Özellikle tek kutuplu bir dünya yönünde ilerlenmesi, göç meselesinin giderek daha fazla önem kazanmasına ve yaşadığımız yüzyılın “göçler çağı” olarak adlandırılmasına yol açmaktadır.⁴ Toplumların giderek daha küçük birimlere bölünmesi, bireylerin yasal sınırların ötesine geçerek diğer topluluklarla karışmasını sağlamaktadır. Böylece farklı topluluklar bütün olarak dünyayı küresel hale getirmektedirler.

Göç, bireylerin veya toplulukların belirgin siyasi sınırlara sahip bir yerleşim biriminden ya da toprak parçasından başka bir birime doğru, idari sınırı aşarak ikamet yerlerini kalıcı veya uzun süreli olarak değiştirmesi şeklinde tanımlanır.⁵ ⁶Kırsal kesimlerden kentsel alanlara gerçekleşen iç göçle benzer toplumsal ve ekonomik nedenlere dayanan uluslararası göç, genellikle az gelişmiş dünya ülkelerinden gelişmiş dünya ülkelerine doğru yönelmektedir.⁷ Uluslararası göç, bir göç zincirinin parçası olarak tanımlanmakta ve genellikle başarılı bir iç göçün ardından gerçekleşen ikinci bir adım olarak görülmektedir.⁸ Gelişmiş ülkelerde nüfusun durağanlaşması veya azalması ve iş gücü talebinin az gelişmiş ülkelerdeki nüfus fazlası ve kaynak yetersizlikleri ile birleştiğinde insanların göç etmelerine neden olmaktadır. Dış göç, kapitalizm sürecinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir ve sıklıkla ekonomik krizlere karşı bir “Güvenlik Supabı” olarak kullanılmaktadır. Göç, güçlü devletler ve finans kapitali için önemli yararlar

³Charles Ragin, Daniel Chirot, “Immanuel Wallerstein’ın Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji”, Skocpol, Theda (Ed. by.), Tarihsel Sosyoloji, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s.276–291

⁴Stephen Castles, Mark J. Miller, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal, vd., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.89.

⁵Cemal Öztaş, Eyüp Zengin, “Göç ve Azerbaycan”, Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.65

⁶Şefika Gürbüz, “Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları”, Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.211.

⁷Abdelmalek Sayed, “Çifte Yokluk: Göç Ederken Kurulan Hayallerden Göçmen Olmanın Acılarına”, Çeviren: Bediz Yılmaz, Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı, Sayı:17, 2003, s.25.

⁸Thomas Faist, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, İstanbul, Bağlam, 2003, s.24.

sağlamakta, gelişmiş ülkelerin sanayi verimliliklerini artırmasına ve işçilerine yükselme imkânları sunmasına olanak tanımaktadır.⁹

Kapitalizmin temel unsurlarından biri olarak ele alınan göç meselesi, soğuk savaş sonrası dönemde yaşanan küreselleşme ile hem niceliksel hem de niteliksel değişikliklere uğramaktadır. Küreselleşme, günlük yaşamda rastlanan yerel ve ulus-devlet nedenli sorunların uluslararası bir boyuta kavuşmasına neden olmaktadır.¹⁰

Diğer yandan ekonomik yaklaşımların göç kavramını yalnızca az gelişmiş ülkelerin ekonomik yıkımı üzerinden sömürgecilikle ilişkilendirmesi, bu yaklaşımların hem sömürgeciliği hem de göçü tam olarak açıklamada yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.¹¹ Polanyi, nüfus artışının güç olarak algılanmasının ve toplumun yoksullaşması arasındaki ters orantılı ilişkiye dikkat çekerken bu durumun ekonomik yapıları yıkıma uğratmanın ötesinde toplumsal kültürü de bozduğunu ve insanları savunmasız bıraktığını belirtmektedir. Bu görüşe göre ekonomik ve toplumsal çöküş birbirini tetikleyen süreçlerdir ve nüfus artışının kontrolsüz etkileri toplumun genel yapısında derin yaralar açmaktadır.¹² Göç olgusu, rasyonel vatandaşlık bilinci çerçevesinde ele alınması gereken toplum mühendisliği projeleri için önemli bir meydan okuma teşkil etmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası artan iş gücü ihtiyacı, planlananın ötesinde bir göç dalgasını tetiklemiş, misafir işçiler ve onların gelecek nesilleri, yerleşik hale gelerek kendi kültürel değerlerini yeni toplumlarına taşımışlardır. 1980’lerde ivme kazanan ve Sovyet Bloğu’nun çöküşü ile zirveye ulaşan yasadışı göç hareketleri, tüm nüfus planlamalarına dayanan toplumsal düzenlemelerin bozulmasına neden olmuş ve bu düzenlemelerin beklenen sonuçlarını verememesine yol açmıştır.

Liberal teoriler, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizliklerin azaltılacağı yönünde öngörülerde bulunmuşken küresel eşitsizliklerin derinleşmesi bu görüşlerin sorgulanmasına neden olmuştur. Göç olgusu küresel eşitsizlikler

⁹Nermin Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.3.

¹⁰Thomas Faist, “Sınırları Aşmak Devletaşırı Alan Konsepti”, (Haz.) Faist, Thomas, Çev. Selin Dingiloğlu, *Devletaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003 (a), s.19.

¹¹ Karl Polanyi, *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul, 5. Baskı, İletişim, 2006, s.158–230.

¹²Michel Foucault, *Özne ve İktidar*, Çev. Işık Ergüden, vd., 2.Baskı, İstanbul, Ayrıntı, 2005, s.153.

bağlamında bireyleri çeşitli yönlerden etkileyerek iş piyasalarında göçmen iş gücüne olan talebin niteliği cinsiyetler arası farklılıklar, marjinal sektörlere yönelik kaymalar ve kayıtdışı istihdam gibi konuların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Ayrıca göçmenlere sunulan kısıtlı fırsatlar bazı durumlarda yasadışı yolların benimsenmesine ve yerli topluluklarda bir tehdit algısının oluşmasına sebep olmuştur. Göçmen nüfusunun artışı ve kalıcılaşması, ulus devletlerin homojen yapılarını kaybetmelerine neden olarak, bu devletlerin içyapısını ve toplumsal dinamiklerini dönüştürmektedir. Bu süreç, ulusal ve uluslararası politikaların yeniden şekillendirilmesini gerektirirken, göçmenlerin entegrasyonu ve toplumsal uyumu konularında yeni stratejilerin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum devletlerin göçü sınırlamaya ve denetim altına almaya yönelik politikalar geliştirmelerine sebep olmaktadır. Ancak bu politikalar göçü yasadışılaştırmaktadır.¹³ Göçmenlerin suça yönelmeleri, onlara sunulan fırsat yapıları ve yaşadıkları toplumda oluşan normsuzluk durumu ile birleştiğinde yabancılaştırmanın suç davranışına yol açan bir süreci tetiklemektedir.¹⁴

11 Eylül saldırıları ve daha sonraki yıllarda Avrupa’da meydana gelen terör saldırıları göçmene karşı bakış açısını olumsuz yönde etkilemiş ve göç olgusuna karşı güvenlik odaklı yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım –o tarihlerde kavramsal olarak adı konulamayan- “güvenikleştirme” sürecinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Güvenikleştirme yaklaşımı, günümüzde de özellikle sağ siyasetin yükselişiyle birlikte meşrulaştırılmakta ve göç bir güvenlik sorunu olarak ele alınmaktadır. Avrupa küresel çapta göçmenler açısından hedef bölge olduğundan güvenikleştirmenin en yoğun yaşandığı bölge olmuştur. Göç ve göçmen kavramlarının güvenikleştirilmesi neticesinde sınır güvenliği önlemleri uluslararası hukukun temel ilkelerini ihlal edecek ve göçmenlerin insanlık onurunu zedeleyecek boyutlara ulaşmıştır.

Çalışmamızda, uluslararası hukuk bakımından göçün güvenikleştirilmesi konusu ele alınacaktır. İlk olarak, göç ve güvenlik kavramlarına değinilecek ve güvenikleştirme kuramı Kopenhag, Paris ve Aberyswyth Ekolleri karşılaştırılarak

¹³ Robert K. Metron, *Soziologische Theorie und soziale Struktur*, übers. Hella Beister, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1995, s.184.

¹⁴ Metron, Robert, age. s.127.

açıklanacaktır. Sonrasında ise göç hukukuna ilişkin uluslararası düzenlemeler ve geri göndermeme ilkesi ele alınacaktır.

Çalışmamızın son bölümünde, AB’de ve Türkiye’de göçün güvenlikleştirilmesi süreçleri, AB’de ve Türkiye’de göçün güvenlikleştirilmesine ilişkin sürecin birbirinden farkları ele alınarak güncel olaylar bağlamında göçün güvenlikleştirilmesi ve güvenlikleştirmenin hukuk normlarına yansımalarına değinilecektir.

1. BÖLÜM

1. GÖÇ VE GÜVENLİK OLGUSU

1.1. Göç Olgusu

Göç, sözlükte bireylerin veya toplulukların çeşitli ekonomik, sosyal ya da siyasi nedenlerden dolayı bir ülkeden diğerine veya bir yerden başka bir yere taşınmaları şeklinde ifade edilmektedir.¹⁵ İngilizce'deki karşılığı olan "migration" kelimesi ise bireylerin yaşamak amacıyla başka bir yere seyahat etmelerini tanımlamaktadır¹⁶ ve bu kelimenin kökeni Latince'deki "migrare" fiilinden gelmektedir. "Migrare" fiili, mekânsal nüfus hareketlerini belirtmektedir.¹⁷

Göç, öncelikle coğrafi bir yer değiştirme eylemi olarak değerlendirilmekte ve¹⁸ temelde bir konumdan diğer bir konuma geçişi ifade etmektedir.¹⁹ Bununla birlikte göç kavramının sadece coğrafi bir yer değiştirme olarak ele alınmaması gerektiği de vurgulanmalıdır.²⁰ Göç, ekonomik, demografik, sosyolojik, psikolojik, kültürel ve politik gibi çeşitli faktörlerle etkileşim içindedir ve ekonomi, hukuk, sosyoloji, siyaset bilimi, demografi, uluslararası ilişkiler, tarih ve coğrafya gibi disiplinleri etkilemektedir.²¹ Dolayısıyla göç üzerine disiplinlerarası kabul gören tek bir tanım oluşturulması zordur. Literatür tarandığında göç kavramına dair çeşitli tanımların bulunduğu görülmektedir. Göç kavramının tanımlanması sürecinde konuyu ele alan disipline göre değişiklik gösteren unsurlar öne çıkarılmaktadır. Her disiplin konuya özgü bakış açısı, sorguladığı sorular ve kullandığı araştırma metodlarıyla farklılık göstermektedir. Örneğin, ekonomi göçün ekonomik bağlamını,

¹⁵ <https://sozluk.gov.tr>(Erişim Tarihi: 04.01.2025).

¹⁶ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/migration> (Erişim Tarihi: 04.01.2025).

¹⁷ Jochen Oltmer, *Migration: Geschichte und Zukunft der Gegenwart*, Frankfurt: WBG, 2017, s. 9.

¹⁸ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004, s. (1); Serdar Sağlam, "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 2006, s. 34.

¹⁹ Cemal Yalçın, age., s. 13

²⁰ Serdar Sağlam age., s.33; Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, 5. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2022.

²¹ Cemal Yalçın, age., s. (3); Serdar Sağlam, age., s. 34.

sosyoloji toplumsal yapı ve kültürle olan ilişkisini, siyaset bilimi siyasi gelişmelerle olan bağı ve hukuk, hukuki sisteme olan entegrasyonunu incelemektedir.²²

Göç kavramının tanımları incelendiğinde bir kısım tanımların bu kavramın temelinde bir yer değiştirme hareketi olduğunu vurguladığı görülmektedir;²³ diğer yandan bazı tanımlar yer değiştirme hareketinin süresine veya sebeplerine odaklanmaktadır.²⁴ Bu bağlamda Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğüne göre göç, bir bireyin veya grupların, uluslararası bir sınırı geçmesi veya aynı ülke içerisinde yer değiştirmesi şeklinde, yapısına, süresine veya nedenlerine bakılmaksızın tanımlanmaktadır.²⁵ Bu tanım, hareketin süresine veya nedenlerine vurgu yapmadan hareket olgusunu ön plana çıkarmaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik de göç kavramını benzer bir şekilde tanımlamaktadır (m. 3/1/1).²⁶ Bu tanımlamalarda da göç, hareket olgusu üzerinden ele alınmaktadır ve hareketin süresi veya nedenleri üzerinde durulmamaktadır. Göç kavramının bireylerin ekonomik veya diğer nedenlerle gönüllü veya zorunlu, geçici veya kalıcı bir şekilde ve yerleşme niyetiyle bir ülkeden diğerine taşınmalarını ifade ettiği söylenebilir. Buradan hareketle göçün temelinde yer alan mekân özelliğine değinmek önemlidir.

1.2. Göç Kavramının Temel Özellikleri

Göç kavramına ilişkin yapılan tanımlar bu kavramın belirli temel özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu başlık altındagöç kavramının temel özelliklerine değinilecektir.

²² Başak Somuncu, *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s.1-2.

²³ Orhan Hançerlioğlu, *Toplumbilim Sözlüğü*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986, s. 158; İlhan Tekeli/ Leile Erder, "Göç Gözlemlerinde Zamanda ve Alanda Topluluşatırma Sorunları", *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*, Ed. İlhan Tekeli/ Leile Erder, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1978, s. 62. Thomas Faist, *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*, New York: Oxford University Press, 2002, s. 18.

²⁴ Cemal Yalçın, age., s.13; İnan Özer, *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi, 2004, s. 11; Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay/ Derya Kömürcü, 2. Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005, s. 685; Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 201.

²⁵ IOM, *Göç Terimleri Sözlüğü*, Ed. Richard Perruchoud/ Jillyanne Redpath-Cross, 2. Baskı, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Yayını, 2013, s. 35.

²⁶ Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı: 17.3.2016 - 29656.

1.2.1. Mekân Özelliği

Göç konusunu ele alabilmek için ilk olarak coğrafi bir yer değiştirme hareketinin gerçekleşmiş olması gereklidir. Bu durum göçün mekânsal özelliği olarak adlandırılmaktadır.²⁷ Ancak her yer değiştirme hareketi göç olarak kabul edilmemektedir. Göç kavramını tanımlarken idari veya siyasi bir sınırın geçilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Özellikle dış göçlerin açıklanmasında ulusal siyasi sınırların aşılması, işlevsel bir kriter olarak değerlendirilmektedir. Ancak iç göçler açısından bu kriterin her durumda geçerli olmadığı gözlemlenmektedir.²⁸ Örneğin İstanbul'un Silivri ile Çatalca ilçeleri arası yaklaşık 25-30 km mesafededir ancak bu ilçelerin yüzölçümleri göz önünde bulundurulduğunda ilçe içerisinde de 25-30 km'lik bir yer değiştirme mümkündür. Eğer idari veya siyasi bir sınırın aşılması kriterine göre değerlendirme yapılırsa, Silivri'den Çatalca'ya yapılan 25-30 km'lik bir yer değiştirme, göç olarak kabul edilebilirken aynı mesafenin Silivri veya Çatalca içinde yapılması göç olarak kabul edilmemektedir.

Doktrinde ise bir yer değiştirmenin göç olarak sayılabilmesi için kat edilmesi gereken mesafenin önemli ve kayda değer olması gerektiği ifade edilmektedir.²⁹ Bu yaklaşım, iç göçleri açıklamada daha uygun bulunmaktadır. Böylece idari sınır aşma şartı aranmaksızın mesafe üzerinden somut olaylara özgü bir değerlendirme yapılması mümkün hale gelmektedir.

1.2.2. Zaman Özelliği

Yer değiştirme eylemi, bireylerin varış yerinde dahi olsa geçici bir süre kalması gerekliliğini beraberinde getirecektir. Bu sürecin tanımına göçün zaman boyutu denilmektedir.³⁰ Göç kavramını tanımlayabilmek için gidilen yerde kalınacak sürenin belirlenmesi zorunluluk arz etmektedir. Aksi halde günlük rutinler çerçevesinde işe ya da okula gidip gelmeler ve sağlık, ziyaret veya tatil amaçlı kısa süreli seyahatler de göç olarak değerlendirilebilir.

²⁷ Belgin Oral, Fevziye Çetinkaya, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları”, *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı-Özel Konular*, C. 3, S. 1, 2017, s.3.

²⁸ Bu kavramlar için bkz. “2.1. Göç Olgusu”.

²⁹ Yusuf Adıgüzel, age., s.20; Yusuf Adıgüzel, *Küreselleşme Çağında Göç*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 2010, s.12.

³⁰ Rob van der Erf, Michael Jandl, Ursula Reeger, “International Migration: Concepts and Measurement”, *International Migration and Its Regulation State of the Art Report Cluster A1*, February 2005, s.3.

Bir yere göç edebilmek için orada ne kadar süre kalınması gerektiği konusunda genel bir mutabakat henüz sağlanmamıştır.³¹ Bu durum ülkelerin göç politikalarına göre değişiklik göstermektedir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri daimi ikamet izni verdiği bireyleri, İngiltere en az bir yıl süreyle kalma niyetiyle gelenleri, Hollanda ise en az 180 gün kalmak için gelenleri göçmen olarak kabul etmektedir.³² Birleşmiş Milletler ise göç kavramı için varış yerinde en az üç ay süreyle kalınması gerektiğini öne sürmektedir.³³

Göç kavramının sadece kalıcı yer değiştirmeleri kapsayacak şekilde sınırlı bir bakış açısıyla ele alınmaması gerektiği düşünülmektedir. Yer değiştirme hareketleri birçok nedenden kaynaklanmaktadır ve çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Göç, temelde dinamik bir süreçtir. Bu bağlamda bir yerden diğerine kalıcı olarak yerleşen bir birey, değişen koşullar altında başka bir yere gitmek isteyebilir ya da buna zorlanabilir. Özellikle işçi göçleri bağlamında kişiler gittikleri yerde belirli bir süre kaldıktan sonra geri dönmeyi düşünebilirler. Bu nedenle göç kavramının mutlaka kalıcılık gerektirmesi şart olmamalıdır. Bununla birlikte günlük işe gidip eve dönme gibi rutin yer değişimleri göç olarak kabul edilmemelidir. Bu durumda gidilen yerde en az belli bir süre kalmanın gerekliliği vurgulanabilir. Ancak burada belirlenecek asgari süre ve bu sürenin hangi ölçütlere göre tespit edileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi bu konuda uluslararası alanda birlik sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletlerin yaklaşımını benimsemek uygun bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Ancak burada da en az üç ay süreyle yapılan turistik veya iş amaçlı bir seyahat göç olarak kabul edilip edilmeyeceği sorunu gündeme gelmektedir. Bu sorunun çözümü için yerleşme niyetinin incelenmesi gerekmektedir.

1.2.3. Yerleşme Niyeti

Göç kavramının tanımı üzerine doktrinde yer alan açıklamalara göre bir yer değiştirme eyleminin göç olarak kabul edilebilmesi için bu hareketin yerleşme niyeti

³¹ Rob van der Erf, Michael Jandl, Ursula Reeger, age., s.4; Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya, *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014, s. 32.

³² Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya, age., s.31.

³³ Rob van der Erf, Michael Jandl, Ursula Reeger, age., s.4; United Nations, *Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses Revision 3*, New York: United Nations Publication, 2017, s.10.

taşıması gerekmektedir.³⁴ Bu bağlamda IOM hem iç hem de dış göçlerde yerleşme niyetinin varlığını araştırmaktadır.³⁵ Ayrıca BM ve IOM, tatil, akraba veya arkadaş ziyaretleri, dini veya iş amaçlı kısa süreli yer değiştirmeler ve tedavi amacıyla yapılan seyahatleri göç olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir.³⁶ Özellikle IOM, turizm amaçlı göç ifadesinin bazı durumlarda kullanılmasına rağmen turistik seyahatlerde varış yerine yerleşme niyeti olmadığı için bu tür seyahatlerin göç olarak sınıflandırılmayacağını ifade etmektedir.³⁷ Dolayısıyla doktrinde de iş veya turistik amaçlı geziler gibi yer değiştirmelerin göç olarak değerlendirilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.³⁸

Bir kişinin yer değiştirme eylemindeki niyetinin incelenmesi önem taşımaktadır. Böylece gidilen yerde ne kadar süre kalınması gerektiği gibi tartışmalı bir konunun üzerinde fazla durulmasına gerek kalmaz ve her somut durum kendi bağlamında değerlendirilirken turistik veya iş seyahatleri gibi yer değiştirmelerin her zaman göç olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği sorunsalına pratik bir çözüm sunulmuş olur.

Nitekim bir kişinin yerleşme niyetiyle başka bir yere gitmesi, orada sürekli kalacağı anlamına gelmemektedir.³⁹ Yerleşme niyetiyle yapılan bir yer değiştirme eyleminin daimî olmasında zorunluluk yoktur. Bu çerçevede bir kişi gideceği yere geçici bir süre için bile olsa yerleşme ve orada yaşamını sürdürme niyetiyle hareket ediyorsa, bu durum göç olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda işe gidip gelme veya turistik ve iş amaçlı kısa süreli seyahatler gibi yerleşme niyeti taşımayan yer değiştirme hareketlerigöç olarak kabul edilmemelidir.

1.2.4. İradenin Etkisi

Göç kavramının tanımı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları sadece ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen, yani ekonomik göçmenlerin yer

³⁴ Yusuf Adıgüzel, *Küreselleşme*, s.26; Cemal Yalçın, age., s.13; Bülent Çiçekli, age., s.201; Ergin Ergül, “Uluslararası Hukuk ve Türk Mevzuatında Yabancı Kavramı ve Türleri”, *Türk İdare Dergisi*, S. 475, 2012, s. 222; Aysel Çelikel, Günseli Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, 27. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022, s. 27.

³⁵ IOM, *Göç Terimleri Sözlüğü*, s. 43, 88.

³⁶ United Nations, *Revision 3*, s. 10.

³⁷ IOM, *Göç Terimleri Sözlüğü*, s. 86.

³⁸ Bülent Çiçekli, age., s.201.

³⁹ Bülent Çiçekli, age., s.201.

değiştirmesini göç olarak kabul etmekten, mülteci veya sığınmacı gibi farklı nedenlerle yer değiştiren kişilerin durumlarının da göç kapsamına alınıp alınmayacağı tartışılmaktadır. Bu konuda genel bir uzlaşıya varılmış olduğunu söylemek güçtür.⁴⁰ IOM, ekonomik göçmenlerin yanı sıra yerinden edilmiş kişiler, mülteciler ve aile birleşimi amacıyla hareket eden bireylerin de göçmen olarak kabul edildiğini belirtmektedir.⁴¹ YUKK'un (m. 3/1/1) ve ilgili Yönetmelik'in (m. 3/1/1) tanımında "uluslararası koruma" halinin de göç tanımı içerisinde yer aldığı göze çarpmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı da mülteciler, sığınmacılar ve çeşitli sebeplerle yerinden edilmiş kişilerin durumlarını göç kapsamında değerlendirmektedir.⁴² Ayrıca doktrinde mültecilerin, sığınmacıların ve yerinden edilmiş kişilerin yer değiştirme hareketlerinin göç kavramına dahil edildiği ifade edilmektedir.⁴³

Bu noktada göçe sebep olan çeşitli etmenleri değerlendirmek göçü tanımlamak ve kavramı açıklayabilmek için önemli görülmektedir. Bu sebeple çalışmanın devamında göçün sebepleri incelenmektedir.

1.3. Göçün Kavramsal Çerçevesi

1.3.1. Göçmen

Göçmen, bir ülkeden başka bir ülkeye taşınan bireyi ifade eder. Göç, genellikle ekonomik faktörler doğrultusunda iş bulma ya da yaşam standartlarını iyileştirme amacıyla gerçekleşmektedir. Göçmenler çoğunlukla gittikleri ülkede kalıcı olarak ikamet etmeyi hedeflerler. Ancak uluslararası alanda göçmen kavramına dair evrensel ölçekte kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır. Genel olarak, göçmen terimi bireyin dış bir baskı olmaksızın, kendi özgür iradesiyle göç etmeye karar vermesi ve belirlediği koşullar çerçevesinde hareket etmesi temelinde ele alınmaktadır. Bu çerçevede, göçmenlik kavramı bireyin ya da ailesinin daha iyi yaşam şartlarına ulaşma amacıyla gerçekleştirdiği ülke değişimini kapsar.

⁴⁰ Bknz. "2.1. Göç Olgusu".

⁴¹ IOM, *Göç Terimleri Sözlüğü*, s. 35.

⁴² Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, s. 69.

⁴³ Gülay Toksöz, *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s. (109); Stephen Castles, Mark J. Miller, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal/ İbrahim Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 42-44.

Birleşmiş Milletler, göçmeni, göçün gerçekleşme biçimine bakılmaksızın yabancı bir ülkede bir yıldan uzun süre yaşayan kişi olarak tanımlamaktadır. Türkçe Sözlük ise göçmeni, "*kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka bir ülkeye giden birey, aile veya topluluk, muhacir*" şeklinde açıklamaktadır. Ekonomik nedenlerle gerçekleşen göç süreçlerinde, göçmenin ilgili ülkenin bilgisi ve izniyle yerleşmesi söz konusu olup, göçmenler genellikle özel yasal düzenlemelere tabi tutulmaktadır⁴⁴.

Türk hukukunda ise 5543 sayılı İskân Kanunu göçmeni, "*Türk soyundan gelen ve bu kültüre bağlı olan yerleşme amacıyla ülkemize göç eden kişi*" olarak tanımlamıştır. Kanunumuzdaki bu tanımlama dar kapsamlı bir çerçeve oluşturmuştur. Ancak toplum ve medyadaki kullanım şekli ise ülkedeki her yabancı göçmen olarak algılanmaktadır. Kanun'daki tanım ile sosyal hayatta anlaşılan göçmen kavramı farklılık teşkil etmektedir. Bu nedenle göçmen kavramı çatı kavram olarak kabul edilebilir.⁴⁵

1.3.2. Mülteci

Mülteci, "*ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba aidiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğradığı*" bir ülkeden kaçarak başka bir devlete sığınma talebinde bulunan ve bu talebi kabul edilen birey olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶ Mülteciler, uluslararası hukuk tarafından tanınan belirli haklara sahip olup, korunma altına alınmaktadır. Günümüzde mülteci kavramı farklı çerçevelerde ele alınmakla birlikte, en temel tanımıyla mülteci, yaşadığı ülkede maruz kaldığı baskı ve tehditlerden kaçmak zorunda kalan kişidir. Ekonomik ve sosyal faktörlerden ziyade, temel insan haklarını tehdit eden unsurlar mülteci statüsünün belirlenmesinde ön planda yer almaktadır⁴⁷.

1951 tarihli *Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'nin Mültecilerin Hukuki Statüsü* belgesi, mülteciyi, "*ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğrama riski taşıyan, bu nedenle*

⁴⁴ International Organisation for Migration (IOM) (2020). World Migration Report 2020, 41. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf;

⁴⁵ 5543 sayılı İskân Kanunu m.3/d

⁴⁶ Zeki Boyraz, "*Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler*". Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, C.7, S.2, 2015, s.36

⁴⁷ Age s.35

vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da bu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen birey" olarak tanımlamaktadır. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekince koyarak imzalamıştır. Bu çekince sadece Avrupa ülkelerinden gelenleri mülteci olarak kabul etmeyi kapsamaktadır. Ülkenin coğrafi konumu, komşu ülkelerin yaşadığı sosyal, siyasi karışıklıklar ve savaşlar nedeniyle sözleşmeye böyle bir çekince konulmuştur. Avrupa dışından gelenlere iç hukukumuzla göre mültecilik statüsü verilememektedir.⁴⁸

Türkiye'de *Göç İdaresi Başkanlığı* tarafından yapılan mültecilik tanımı da benzer bir çerçevede ele alınmakta olup, mülteci statüsünü, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebiyle zulme uğrama korkusu taşıyan, bu nedenle vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da bu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancılar ile aynı nedenlerle ikamet ettiği ülkeyi terk eden ve geri dönmesi mümkün olmayan veya dönmek istemeyen vatansız bireyler için tanımlamaktadır.⁴⁹

Afrika Birliği Örgütü, mülteci tanımını 1969 tarihli Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi kapsamında genişletmiştir. Bu tanıma göre mülteci, yalnızca bireysel zulüm tehdidi altında olan kişilerle sınırlı tutulmamakta, aynı zamanda dış saldırı, işgal, yabancı egemenliğin varlığı veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle menşe ülkesini ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünü terk etmek zorunda kalan herkes mülteci statüsüne dâhil edilmektedir. Bu yaklaşım, mülteci kavramını bireysel tehditlerin ötesine taşıyarak, kitlesel zorunlu göç hareketlerini de hukuki koruma kapsamına almakta ve geniş bir çerçevede değerlendirilmesini sağlamaktadır.⁵⁰

1984 tarihli Cartagena Mülteci Bildirisi, mülteci tanımını genişleterek, yalnızca bireysel zulüm tehdidi altında olanları değil, aynı zamanda yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, insan hakları ihlalleri veya kamu düzenini ciddi şekilde

⁴⁸ Ersan Barkın, *1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi*, Ankara Barosu Dergisi, S:1, 2014, s.251.

⁴⁹ G.İ.B.. Göç İdaresi Başkanlığı İltica ve Göç. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/iltica_goc_mevzuati.pdf, s.8

⁵⁰ M. Tevfik Odman, *Tarihsel Gelişim Sürecinde Güncelleştirilmiş Mülteci Hukuku*, Ankara, 2020, s.127.

bozan diğer olaylar nedeniyle hayatı, güvenliği ya da özgürlüğü tehdit altında bulunan kişileri de kapsama almayı önermektedir. Bu çerçevede, bildiride mülteci statüsünün yalnızca bireysel değil, kitlesel tehditler sonucunda yerinden edilen bireyleri de içerecek şekilde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır⁵¹.

Her mülteci göçmendir. Ancak her göçmen mülteci göçmen sayılamaz. Göçmen kavramı daha genel ve kapsayıcı bir kavram olmasına rağmen mülteci kavramı daha özel şartlara bağlanmıştır.

1.3.3. Şartlı Mülteci

Şartlı mülteci kavramı, Türkiye hukukuna özgü bir statüdür. Türkiye, Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü'nü coğrafi çekince koyarak imzaladığı için, Avrupa dışındaki ülkelerden gelen ve uluslararası koruma talep eden kişilerin statüsünün ayrıca düzenlenmesi gerekmektedir. Başlangıçta bu kişiler için "sığınmacı" terimi kullanılmış, ancak daha sonra Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 62. maddesi ile "şartlı mülteci" kavramı benimsenmiştir. YUKK'un 62. maddesinde ve YUKK Yönetmeliği'nin 3. maddesinde şartlı mülteci tanımı yer almakta olup, bu tanımın mülteci tanımından temel farkı, Avrupa dışındaki ülkelerde meydana gelen olaylardan etkilenen bireyleri kapsamasıdır. Dolayısıyla, uluslararası koruma talep eden bir bireyin mülteci mi yoksa şartlı mülteci mi olarak değerlendirileceği, başvuran kişinin menşe ülkesinin Avrupa kıtasında olup olmamasına bağlıdır. Bunun yanı sıra, mülteci ve şartlı mülteci statüleri, bireylerin Türkiye'deki hukuki durumu açısından da farklı sonuçlar doğurmaktadır. Mülteci statüsüne sahip bireylerin Türkiye'de süresiz kalmalarına izin verilirken, şartlı mültecilerin Türkiye'de kalışı ancak üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar, yani geçici bir süreyle sınırlıdır (YUKK m. 62/1)⁵².

⁵¹Şebnem Çakran, Veysel Eren, “Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.14, S.39, 2017, s.5.

⁵²Süheyla Balkar Bozkurt, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öngörülen Uluslararası Koruma Türleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. X, S. 127-128, 2015, s. 54; Aysel Çelikel, Günseli Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, 27. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022, s. 24

1.3.4. İkincil Koruma

İkincil koruma statüsü, mülteci veya şartlı mülteci statüsünün tanınması için gerekli koşulları sağlamayan ancak uluslararası koruma altına alınması gereken bireylere yönelik bir statü olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 63. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen, ancak menşe ya da ikamet ülkesine geri gönderilmesi durumunda ölüm cezasına çarptırılma, önceden verilmiş bir ölüm cezasının infaz edilmesi, işkenceye maruz kalma, insanlık dışı ya da onur kırıcı muameleye tabi tutulma riski taşıyan veya uluslararası ya da ülke genelindeki silahlı çatışmalar sebebiyle ciddi bir tehditle karşılaşacak olan ve bu nedenle menşe ya da ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya bu tehdidi gerekçe göstererek yararlanmak istemeyen yabancı veya vatansız bireylere, statü belirleme süreci tamamlandıktan sonra ikincil koruma statüsü tanınmaktadır. Bu statü, YUKK Yönetmeliği'nin 3. maddesinde aynı çerçevede ele alınmış olup, 2011/95/EU sayılı Direktif'in 15. maddesi ile uyumlu olarak düzenlenmiştir. Söz konusu Direktiflerin 18. maddesi, gerekli şartları taşıyan üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız bireylere ikincil koruma sağlanmasını öngörmektedir. Alman hukukunda ise Sığınma Yasası'nın 4. maddesi, ikincil koruma statüsünü 2004/83/EC sayılı Direktif'e paralel olarak düzenlemiş ve bu düzenleme günümüzde 2011/95/EU sayılı Direktif ile uyumlu hale getirilmiştir. İkincil koruma statüsüne sahip bireylere geçici ikamet izni de tanınmakta olup, bu hak İkamet Kanunu'nun 25/2. maddesinde yer almaktadır⁵³.

Türk hukukun da uluslararası hukuka paralel bir yol izlenerek YUKK m. 63'de "ikincil koruma" statüsü düzenlenmiştir. Bu statünün geri göndermeme ilkesinin bir tezahürü olduğu açıktır. Belirli bir çerçeve tanımı nedeniyle mültecilik kapsamına alınamayan kişi sırf bu nedenle menşe ülkesine gönderildiği takdirde insanlık onuruna aykırı muamele görme tehlikesi mevcuttur. Geri göndermeme ilkesinin kapsayıcılığı sayesinde mülteci statüsüne girmese dahi kişinin ikincil koruma statüsü alması mümkündür.

⁵³Bu husus ve YUKK'ta düzenlenen ikincil koruma kavramının uluslararası literatürdeki tamamlayıcı koruma kavramına denk geldiği hakkında bkz. Bülent Çiçekli, "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Türk Yabancılar ve Mülteci Hukukuna Getirdiği Yenilikler", Terazi Hukuk Dergisi, C. IX, S. 100, Aralık 2014, s. 620-621.

1.3.5. Geçici Koruma

Geçici koruma statüsü, ülkesinden ayrılmak zorunda kalan, geri dönme imkânı bulunmayan ve acil korunma ihtiyacı taşıyan yabancılara, bireysel statü belirleme işlemi gerçekleştirilemeden verilen hukuki bir statüdür⁵⁴. Türkiye’de bu statüden yararlanan tek grup, 2011 yılından itibaren kitlesel veya bireysel olarak ülkeye giriş yapan Suriyelilerdir. Suriyeli göçmenlerin toplu şekilde Türkiye’ye gelmesi, bireysel statü belirleme sürecini zorlaştırmış ve hızlı müdahaleyi zorunlu kılmıştır. Bu nedenle Türkiye hem kitlesel göçün aciliyeti hem de Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeme politikası doğrultusunda, Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü tanımıştır⁵⁵.

Geçici koruma statüsünün çerçevesi, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na (YUKK) bağlı olarak 2014 yılında yürürlüğe giren 6203 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ile çizilmiştir. Avrupa Birliği sığınma mevzuatında da yer alan bu statü, 1990’lı yıllarda Yugoslavya ve Kosova’dan Avrupa’ya yönelen kitlesel göç dalgası nedeniyle uygulanmış ve ardından AB yönergelerinde, “*menşe ülkelerine dönme imkânı bulunmayan üçüncü ülkelerden gelen yerinden edilmiş kişilere geçici koruma sağlamak, üye devletlerarasında standart oluşturmak ve kitlesel akınları yönetmek*” şeklinde tanımlanmıştır. AB mevzuatına göre bu statü başlangıçta bir yıl süreyle verilir ve gerektiğinde yıllık uzatmalarla devam ettirilebilirken, Türkiye’de geçici koruma statüsünün süresi belirlenmemiştir⁵⁶.

Bu statüye sahip bireylerin hak ve özgürlükleri, uluslararası koruma statüsündekilere kıyasla daha sınırlıdır ve bu durumun, geçici korumanın uzun süreli uygulanmasını tartışmalı hale getirdiği belirtilmektedir. Ayrıca, Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 16. maddesi gereğince, geçici koruma altındaki kişilerin uluslararası koruma başvurusu yapması engellenmiş, böylece bu kişilerin sığınmacı statüsüne geçerek daha geniş haklardan yararlanmasının önüne geçilmiştir. 2025 yılı itibarıyla, Suriyeli göçmenlerin geçici koruma statüsü devam etmekle birlikte, Türkiye’de geçirdikleri 14 yıl boyunca çeşitli haklarının genişletildiği görülmektedir. Ancak, bu

⁵⁴T.C. Bakanlar Kurulu Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014

⁵⁵UNHCR, s.1

⁵⁶Sema Çörtoğlu Koca, F. Candan Kavşat, *Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı*, Alınması ve Sona Ermesi. Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, s.335.

statünün sağladığı sınırlı haklar, entegrasyon sürecinde önemli engeller oluşturmuştur. Türkiye, Suriyeli göçmenlerin statüsünü değiştirmemekle birlikte, belirli şartlar altında Türk vatandaşlığına geçişlere olanak tanımış ve bu kapsamda vatandaşlık alan Suriyeli göçmen sayısı 238 bin 768'e ulaşmıştır.⁵⁷

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre Suriyeli göçmenler gönüllü olarak geri dönebilir, üçüncü bir ülkeye yerleşebilir ancak belirli istisnalar dışında (bkz. YUKK, GKY) zorla geri gönderilemezler⁵⁸.

1.4. Göç Türleri

Göç türleri, yönüne ve biçimine göre sınıflandırılmaktadır. Göçün yönü açısından değerlendirildiğinde, bireylerin ülke içinde hareket ettiği iç göç ve uluslararası sınırları aşarak gerçekleşen dış göç olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Göçün biçimi ise, sürecin yasal çerçevede gerçekleşip gerçekleşmediğine bağlı olarak düzenli göç ve düzensiz göç şeklinde tanımlanmaktadır. Mesafe, göçün yönünü belirlerken, hukuki statü göçün biçimini belirleyen temel faktördür.

1.4.1. Düzenli-Düzensiz Göç

Düzenli göç, bireylerin veya grupların, vatandaşı oldukları ülkelerden ilgili yasal prosedürlere uygun şekilde giriş ve çıkış yaparak gerçekleştirdikleri göç hareketidir. Bu tür göç, ilgili ülkelerin göç politikaları çerçevesinde gerekli izinler alınarak planlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir⁵⁹.

Düzensiz göç ise bir ülkeye yasa dışı yollarla giriş yapmak, yasal statüye sahip olmadan ülkede kalmak veya yasal giriş yapmasına rağmen belirlenen süre içerisinde ülkeyi terk etmemek anlamına gelmektedir. Düzensiz göç, hedef ülkeler açısından yasa dışı yollardan gelen ya da yasal süreyi aşarak ülkede kalan bireyleri

⁵⁷ Mülteciler Derneği/mülteciler.org.tr, "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2025", 06.05.2025, <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

⁵⁸Doğa Elçin, "Türkiye'de bulunan suriyelilere uygulanan geçici koruma statüsü 2001/55 sayılı Avrupa Konseyi yönergesi ile geçici koruma yönetmeliği arasındaki benzerlik ve farklılıklar." *TBB Dergisi* 124, 2016, s. 35-36; Neva Övünç Öztürk. "Geçici korumanın uluslararası koruma rejimine uyumu üzerine bir inceleme." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 66.1, 2017, s. 250.

⁵⁹IOM göç terimleri sözlüğü s.26

kapsarken, kaynak ülke açısından ise gerekli prosedürlere uymaksızın ülke sınırlarını aşan kişileri ifade etmektedir⁶⁰.

Uluslararası hukuktaki göç kavramı, düzensiz göçle ilgili düzenlemeleri içermektedir. Uluslararası mülteci hukukunun ilgilendiği alan da düzensiz göçtür. Düzensiz göç, tehlike olarak görülmekte ve düzensiz göçe karşı her türlü düzenleme yapılmaktadır. Özellikle 11 Eylül terör saldırıları ve akabinde Avrupa’da meydana gelen terör saldırılarının yabancı uyruklu kişiler tarafından yapılması göçmenlere yönelik tepkilere ve ön yargılara neden olmuştur.

1.4.2. İç Göç- Dış Göç

İç göç (ulusal göç), bireylerin ya da grupların aynı ülke sınırları içinde yeni bir ikamet yeri edinme amacıyla gerçekleştirdiği göç hareketidir. Bu göç süreci, geçici ya da kalıcı olabilir⁶¹.

Kırsal kesimde iş imkânlarının az olması nedeniyle insanlar daha iyi iş imkânları, eğitim ve sağlık imkânları için kendi ülkelerinde kırsal kesimden kentlere, ya da küçük şehirlerden büyük şehirlere göç etmektedir. Ülkemizde de sanayinin gelişmeye başlaması ile birlikte doğudan batıya bir göç akını yaşanmıştır. İstanbul bu göçün esas hedefi olmuş ve ülkenin her yerinden göç alarak nüfusu artış göstermiştir.

Dış göç (uluslararası göç) ise bireylerin farklı bir ülkeye geçici ya da kalıcı olarak yerleşme amacıyla gerçekleştirdiği göç türüdür. Bu göç hareketi, bir ülkenin sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yönelmektedir⁶².

Dış göç, sürekli veya geçici kalma amacıyla ülke dışına göç etmeyi ifade etmektedir. Dış göçün nedenleri çok farklılık göstermektedir. Ekonomik olarak daha iyi çalışma şartları, eğitim olanakları ve akademik kariyer gibi amaçlarla insanlar ülke dışına göç edebilir. Savaşlar, siyasi ve ekonomik bunalımlar insanları ülke dışına göç etmeye zorlayabilir. Küreselleşme ile birlikte yaşanan göçler dış göç niteliği taşımaktadır.⁶³

⁶⁰IOM göç terimleri sözlüğü s.26

⁶¹IOM göç terimleri sözlüğü s.43

⁶²IOM göç terimleri sözlüğü s.87

⁶³ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Ankara, 2004, s.14-17.

1.5. Göçün Sebepleri

Göç tarihi ve göç teorileri incelendiğinde geçmişten günümüze kadar göç olaylarını belirleyen ana etkenlerin ekonomik, siyasi ve çevresel faktörler olduğu ifade edilebilir. Bu sebeplerle göç nedenleri ekonomik, siyasi ve çevresel faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Bu üç ana kategorinin dışında kalan nedenler ise “diğer nedenler” başlığı altında ele alınmıştır.

1.5.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik nedenler hem iç göçlerin hem de uluslararası iş gücü göçlerinin başlıca sebepleri arasında yer almaktadır.⁶⁴ Genelde ekonomik faktörlere dayanan göç hareketleri, kişilerin yaşam standartlarını yükseltme amacıyla az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş olanlara doğru olmaktadır.⁶⁵ Bu süreçte göç etmeyi düşünen bireyler kaynak ve hedef ülkelerdeki iş gücü piyasalarının durumunu, istihdam olanaklarını ve ekonomik koşulları değerlendirerek kararlarını vermektedir.⁶⁶ Kaynak ülkede ekonomik geri kalmışlık, yetersiz iş olanakları, yoksulluk, artan işsizlik ve yoksulluk oranları, kötü çalışma şartları, düşük ücretler, yüksek vergi oranları, gelir dağılımındaki adaletsizlik, ekonomik istikrarsızlık, düşük yaşam kalitesi ve yüksek giderler itme faktörlerine örnek olarak gösterilebilir.⁶⁷

En belirgin itme faktörü ise genellikle kaynak ülkedeki işsizlik sorunudur.⁶⁸ Hedef ülkede daha iyi yaşam ve çalışma koşullarının olması, özellikle daha yüksek ücretlerle iş bulma imkânları sunması, gelir düzeyini ve çeşitliliğini artırma, para

⁶⁴ Serdar Sağlam, age., s.3; Mustafa Şen, “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi”, *Çalışma ve Toplum*, S. 40, 2014/1, s. 234; Esen Akıntürk, “Birleşmiş Milletlerin Göçmen İşçilere İlişkin Sözleşmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. IX, S. 2, 2007, s. 2.

⁶⁵ Douglas J. Besharov/ Mark Hugo López, “Introduction: Adjusting to a World in Motion”, *Adjusting to a World in Motion: Trends in Global Migration and Migration Policy*, Ed. Douglas J. Besharov/ Mark Hugo Lopez, New York: Oxford University Press, 2016, s. 7-8.

⁶⁶ Yener Şişman, Bora Balun, “Transit Göç ve Türkiye”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. XXI, S. 2, 2020, s.22.

⁶⁷ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş), Göçmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Konuları, s. 29.

⁶⁸ Yüksel Koçak, Elvan Terzi, “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, *KAÜ-İİBF Dergisi*, C. III, S. 3, 2012, s.174.

biriktirme ve ekonomik refah elde etme isteği de çekme faktörleri arasında sayılmaktadır.⁶⁹

II. Dünya Savaşı sonrası 1970'lere kadar Avrupa'ya yönelik işçi göçleri ekonomik sebeplere dayanan göçlerin çarpıcı örneklerindendir. Bu tür göçler, ekonomik motivasyonların tarih boyunca insan hareketliliğinde ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

1.5.2. Siyasi Nedenler

Göç olaylarının siyasi temelleri genellikle bireylerin güvenlik ve emniyetten yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır. Ana vatanlarında yaşanan iç savaşlar, terör olayları, devrimler, siyasi istikrarsızlıklar ve devlet destekli zorbalık eylemleri, milliyet, din, ırk veya dil bazında yapılan zulüm ve ayrımcılık, siyasi görüşlere karşı gösterilen hoşgörüsüzlük temel itme faktörleri arasında yer almaktadır.⁷⁰ Ayrıca bireylerin can güvenliğini sağlama, zorbalık ve ayrımcılıktan uzaklaşma isteği çekme faktörlerini oluşturmaktadır. Suçluların cezalandırılmaması da göçü teşvik eden önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Guatemala, Salvador ve Honduras gibi Kuzey Üçgeni olarak bilinen dünyanın en tehlikeli bölgelerinden biri olan bu alanlarda işlenen suçlar çoğunlukla cezasız kalmaktadır. Bu bölgelerden göç eden insan sayısında beş kat artış görülmüştür.⁷¹

Bulgaristan'da yaşayan Türklerin, Bulgar hükümetinin baskıcı politikaları nedeniyle Türkiye'ye göç etmeleri siyasi sebeplere dayalı göç örneklerinden biridir.⁷² Suriye'de 2011 Nisan'ında başlayan iç savaş, Suriyelilerin Türkiye'ye başta olmak üzere güvenli kabul edilen yakın ülkelere göç etmelerine neden olmuştur.⁷³ Ayrıca Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgale başlaması sonucunda Ukraynalılar başta

⁶⁹ Türk-İş, s. 29; Esen Akıntürk, age., s.2.

⁷⁰ Gerald E. Dirks, "International Migration in the Nineties: Causes and Consequences", *International Journal*, V. XLVIII, N. 2, Spring 1993, s.199.

⁷¹ Georgiana Florentina Tataru, "Migration - An Overview on Terminology, Causes and Effects", *Logos Universality Mentality Education Novelty Section: Law*, V. VII, N. 2, 2019, s. 22.

⁷² Mustafa Şen, age., s.242.

⁷³ Türk-İş, s. (29-30).

Polonya olmak üzere güvenli olarak kabul edilen yakın ülkelere göç etmeye başlamışlardır.⁷⁴

1.5.3. Çevresel Nedenler

Kaynak ülkelerde meydana gelen depremler, erozyon süreçleri, volkanik olaylar, küresel ısınma, iklim değişiklikleri, kuraklık, yiyecek ve su kaynaklarının azalması, seller, ormanların yok olması, hava ve toprak kirliliği gibi doğal afetler ve insan kaynaklı etkiler göçleri tetikleyen itici faktörler arasında yer almaktadır.⁷⁵ Bunun yanı sıra hedef ülkelerin elverişli iklim koşullarına sahip olması, yiyecek ve su kaynaklarının bolluğu gibi çekici faktörler de göç hareketlerini artırmaktadır. Küresel ısınmanın artmasıyla birlikte çevresel nedenlerle tetiklenen göçler gündeme gelmektedir ve yakın gelecekte ciddi bir küresel tehlike oluşturacağını göstermektedir.⁷⁶ 2070 yılına kadar beklenen ortalama sıcaklık artışının 7,5°C olacağı ve dünya nüfusunun üçte birinin Sahra çölü benzeri sıcaklıklarla karşılaşacağı tahmin edilmektedir ve bu sıcaklık artışının büyük göç dalgalarına yol açacağı öngörülmektedir.⁷⁷ Ayrıca iklim değişikliği nedeniyle göç etmek zorunda kalan bireyler için “iklim mültecileri” tabiri giderek yaygınlaşmakta ve bu konuya yönelik akademik ilgi artmaktadır.⁷⁸

1.5.4. Diğer Nedenler

Ekonomik, siyasi ve çevresel etmenler tarih boyunca göçü tetikleyen başlıca sebepler olarak kabul edilmekle birlikte teknolojik, kültürel, sosyale kişisel faktörler de göçe sebep olmaktadır.⁷⁹ İleri teknolojiye erişim, bilimsel olanaklardan daha fazla yararlanma, üst düzey eğitim fırsatları, kişisel ve mesleki gelişim, kariyer olanaklarının genişlemesi, bilim insanlarının daha iyi çalışma koşullarına kavuşma

⁷⁴ <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country/> (04.01.2025).

⁷⁵ Gerald E. Dirks, age., s.200; David Keane, “The Environmental Causes and Consequences of Migration: A Search for the Meaning of Environmental Refugees”, *Georgetown International Environmental Law Review*, N. (16) 2, 2004, s.211; Olcay Ziya, “Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri”, *TBB Dergisi*, S. 99, 2012, s. 230.

⁷⁶ İklim göçü; iklime bağlı olarak meydana gelen felaketler nedeniyle karşılaşılan bir göç türüdür.

⁷⁷ <https://tr.euronews.com/2020/05/05/arast-rma-onlem-al-nmazsa-2070-y-l-nda-dunya-nufusunun-ucte-biri-sahra-s-cag-yla-kars-lasa> (Erişim Tarihi: 04.01.2025).

⁷⁸ David Keane age., s.210; Nuray Ekşi, “İklim Mültecileri”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. II, S. 2, Temmuz-Aralık 2016, s.13; Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2018, s.165.

⁷⁹ Türk-İş, s. 30.

ve araştırma alanlarını genişletme arzusu gibi nedenler de göçü tetikleyebilmektedir. Aynı zamanda hedef ülkede sağlık hizmetlerinin daha gelişmiş olması⁸⁰, kültürel, etnik ve dini çeşitliliğin bulunması, bireylerin cinsel tercihlerini özgürce yaşayabilmesi veya emeklilik dönemini sıcak bir iklime sahip bir ülkede geçirme isteği⁸¹ gibi sebepler de göç nedenleri arasında yer almaktadır. Bunların yanı sıra ailevi nedenler ve aile birleşim süreçleri de göçü tetikleyen faktörlerden biri olarak görülmektedir.⁸² Örneğin Avrupa’da ikamet eden Türk işçilerin eşlerinin Türkiye’den göç etmesi bu duruma bir örnektir.⁸³

1.6. Göç Kuramları

Uluslararası göç, zaman dilimleri, gerçekleştiği yerler, nedenler ve sonuçlar gibi pek çok farklı açıdan değerlendirilebilecek karmaşık bir olgudur. Bu nedenle göçü açıklamak için tek bir teorinin yeterli olmadığı söylenebilmektedir. Ayrıca tek bir kuramın tüm göç nedenlerini ve özelliklerini kapsayıcı şekilde açıklaması da mümkün değildir. İncelenen göçün yapısına göre farklı teorilerden yararlanılmaktadır. Ayrıca bu teorilerin dünya genelinde meydana gelen tüm göçleri anlamlandırması ve açıklaması beklenmemelidir.⁸⁴

Ravenstein’in Göç Kanunları Kuramı; Ravenstein, İngiltere’nin nüfus sayımlarına ait istatistiki verileri temel alarak yedi temel göç yasasını ortaya koymuştur.⁸⁵ Başlangıç olarak çoğunlukla göçmenler sadece kısa mesafeler kat etmektedirler. Bu durum ulaşılan yeni yerlerde göç dalgalarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu göç dalgaları göçmenleri sanayi ve ticaretin yoğun olduğu gelişmiş bölgelere doğru çekmektedir. Ekonomik olarak gelişmiş şehirlerin çevrelerindeki daha az gelişmiş yerleşim yerleri insanları kendine çekmektedir. Kırsal alanlardan

⁸⁰ Georgiana Florentina Tataru, age., s.23; Kelly Hall, Mayumi Ono, Ayako Kohno, “British and Japanese International Retirement Migration and Creative Responses to Health and Care Challenges: a Bricolage Perspective”, *Comparative Migration Studies*, 9:7, 2021, s.1.

⁸¹ Margit Fauser, “Emigrant Citizenship, Privileged Local Belonging and the Option to Return: Germans on the Turkish Coast”, *Comparative Migration Studies*, 8:7, 2020, s.6.

⁸² İlke Göçmen, “AB Göç Hukukunun Genel Çerçevesi”, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu-Eskişehir, 21-22 Nisan 2016 Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar, Ankara: Yetkin Yayınları, 2016, s.102.

⁸³ Mustafa Şen, age., s.242.

⁸⁴ Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.2006, 17: s.85.

⁸⁵ Yusuf Adıgüzel, age., s.22.

göç edenlerin boşalttığı yerleri daha uzak bölgelerden gelen insanlar doldurmaktadır. Bu süreç, şehrin sunduğu avantajların diğer göçmenler tarafından keşfedilmesine ve bu durumun ülke geneline yayılmasına olanak tanımaktadır. Göç süreci, çekim sürecinin aksine bir yayılma göstermektedir. Uluslararası göçler de dâhil olmak üzere her göç dalgası zamanla tersi bir göç dalgası yaratmaktadır. İç göç ve yerinden edilmiş kişilerin hareketlerinde de sıkça gözlemlenmektedir. Uzun mesafelere göç edenler çoğunlukla büyük sanayi ve iş hacmine sahip metropollerini tercih etmektedirler. Bir diğer önemli nokta ise kent sakinlerinin kırsal kesimde yaşayanlara kıyasla daha az göç etme eğiliminde olmalarıdır. Kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek bir göç eğilimi göstermektedirler. Bu durum göçün feminizasyonunu da mümkün kılmaktadır. Ravenstein'in teorileri, günümüz uluslararası göçlerini tam olarak açıklayamasa da ortaya atıldığı dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda teorik bir bütünlük ve tutarlık sunmaktadır.⁸⁶

Kesişen Fırsatlar Teorisi; Stouffer tarafından formüle edilen kesişen fırsatlar kuramı, göçü mesafe bağlamında ele almaktadır. Bu kuram, insanların göç hareketlerinin mesafe ile zorunlu bir bağlantısı olmadığını öne sürmektedir. Kesişen fırsatlar teorisine göre bir bölgeye yapılan göçler, o yerde bulunan fırsatların sayısı ile doğru orantılıdır. Ancak fırsatların miktarı ile göç edenlerin sayısı arasında doğru orantı bulunmaktadır.⁸⁷ Eğer bir yerde ekonomik avantajlar gibi fırsatlar artarsa o yere göç edenlerin sayısı da artacaktır. Ancak bu durum sürekli yeni göç dalgalarını tetikleyebilecektir. Bu teori, göçleri daha çok matematiksel bir açıdan açıklamaya çalıştığı için eleştirilmektedir. Kurama yöneltelen eleştiriler, fırsatların sayısının teoride belirtildiği gibi sabit olmayıp dinamik bir yapıda olduğunu vurgulamaktadır.⁸⁸

İtme-Çekme Kuramı; Ravenstein'in kuramlarıyla birlikte ele alındığında, endüstri ve ticaret bakımından gelişmiş yerleşim bölgelerinin çekim merkezleri olarak nitelendirilebileceği, endüstri ve ticaret alanlarında gelişmemiş ve daha ziyade kırsal olarak adlandırılan bölgelerin ise itici yerleşim yerleri olarak tanımlanabileceği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Everett S. Lee tarafından formüle edilen ve genellikle

⁸⁶ Savaş Çağlayan, age., s.69.

⁸⁷ Samuel A Stouffer, "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance". *American Sociological Review* 5(6),1940, s. 845.

⁸⁸ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004, s.29.

“itme ve çekme kuramı” olarak bilinen göç teorisinin, Ravenstein’in kuramlarını temel alarak geliştirildiği belirtilmektedir.⁸⁹

Göç üzerine yürüttüğü araştırmalarda Lee, çekici ve itici faktörleri dört ana grup altında incelemektedir. Bu gruplar; kaynak yer ile ilişkili faktörler, varış noktası ile ilişkili faktörler, kaynak noktasından varış noktasına ulaşım sürecinde karşılaşılan engeller ve bireysel faktörler olarak sıralanmaktadır. Bu dört faktörün her birinin göç olayını tetikleyebilecek potansiyel sonuçlar doğurabileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca çekici faktörlerin etkisi altında göçe yönelen bireylerin karşılaşabileceği başlıca engeller arasında mesafe sorununun öne çıktığı kaydedilmektedir. Ancak mesafe engelinin aşılması ya da mesafenin sorun olarak görülmemesi halinde göç sürecini zorlaştırabilecek diğer tehlikeler veya faktörlerin göç üzerindeki engelleyici etkileri üzerinde durulmaktadır.⁹⁰ Genelde itme ve çekme kuramı, itici ve çekici faktörler ile engeller ve bireysel farklılıkların açıklanmasının yanı sıra göç eyleminin genellikle düşünülenlerden daha karmaşık süreçlerden geçerek gerçekleştiğini ifade etmektedir.⁹¹

Merkez- Çevre Kuramı; bu teoriye göre gelişmiş devletler merkez olarak, gelişmemiş ya da az gelişmiş devletler ise çevre olarak tanımlanmaktadır. Çevre devletlerin, ekonomik ve sosyal açılarından merkez devletlere olan bağımlılıkları sıklıkla vurgulanmaktadır. Ancak bu bağımlılık ilişkisinin çift yönlü olduğu belirtilmektedir. Çünkü merkez devletler çevre devletlerde bulunan ucuz iş gücünden ve hammaddelerden faydalanarak ekonomik güçlerini artırmakta ve böylelikle bu devletlere karşı bir bağımlılık geliştirmektedirler. Çevre devletler için bu durum neredeyse kaçınılmaz bir hal almaktadır. Artan nüfusları ve ekonomik kısıtlamaları sebebiyle iş bulma problemlerini çözmek amacıyla gelişmiş merkez devletlere yönelmektedirler. Bu süreç hem Türkiye’de hem de dünya genelindeki göçlerde güncelliğini korumaktadır.⁹²

Merkez-çevre kuramında ele alınan çevre ülkeler, hızlı nüfus artışı, kısıtlı iş imkânları ve ekonomik darboğazlar gibi sorunlar nedeniyle çözümleri merkez ülkelerde aramaktadır. Çevre ülkelerin hammaddelerini yeterince

⁸⁹ Deniz Özyakışır, *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013, s.50.

⁹⁰ Yusuf Adıgüzel, age., s.226.

⁹¹ Cemal Yalçın, age., s.33.

⁹² Age., s.36.

değerlendirememesi sonucunda bu ürünler merkez ülkeler tarafından düşük fiyatlarla satın alınmakta ve işlendikten sonra çok yüksek fiyatlarla tekrar çevre ülkeler tarafından satın alınmaktadır. Merkez ülkeler bu bağımlılık temelli ilişkilerden genellikle karlı çıkmakta ve gelişmişlik seviyelerini daha da artırmaktadır. Bu durum çevre ülkelerin daha da geri kalmalarına ve adeta bir kısır döngü içerisinde kalmasına neden olmaktadır.⁹³

Petersen'in Göç Tipleri; Petersen, göç kavramını tanımlarken ilkel göçler, zorlama göçler, yöneltilmiş göçler, serbest göçler ve kitlesel göçler olarak beş temel göç biçimini sınıflandırmaktadır.⁹⁴

İlkel göçler; tarih boyunca karşılaşılan ve genellikle doğal sonuçlara dayanan göç biçimidir. Bu tür göçler iklim koşullarının elverişsizliği veya çevresel değişiklikler sonucu meydana gelmektedir.

Zorlama göçler ise devlet veya yönetsel güçler tarafından bireylere veya gruplara göç etme zorunluluğu getiren durumlar sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Yöneltilmiş göçler, bireylerin yaşadıkları ülkenin siyasi ve sosyal şartlarından kaynaklanan ancak zorlama göçlerden farklı olarak bireylerin kendi istekleriyle karar verdikleri göç tipleri olmaktadır.

Serbest göçler, kişilerin veya grupların herhangi bir baskı altında olmadan kendi özgür iradeleriyle gerçekleştirdikleri göçlerdir.

Kitlesel göçler ise teknoloji ve ulaşım imkânlarının gelişmesiyle büyük insan gruplarının katılımıyla meydana gelen ve günümüzde sıkça rastlanan göç biçimidir.⁹⁵

Dünya Sistemleri Kuramı; itme-çekme teorisine göre ülkeler genellikle merkez ve çevre ülkeler olarak iki farklı kategoride değerlendirilmiştir. Ancak Dünya Sistemi kuramıyla bu ayrım üç katmana çıkarılmış ve yarı çevre ülkeler de tanımlanmıştır. Bu modelde ülkeler, merkez ülkeler, yarı çevre ülkeler ve çevre ülkeler olarak üç ayrı kategoride incelenmektedir. Örneğin Güney Kore ve Hindistan gibi devletler yarı çevre ülkeler kategorisine dâhil edilmektedir. Dünya Sistemi

⁹³ Deniz Özyakışır, age., s.36 – 57.

⁹⁴ Cemal Yalçın, age., s.34.

⁹⁵ Deniz Özyakışır, age., s.34.

kuramında gelişmiş ülkeler merkez ülkeler olarak tanımlanmakta ve bu ülkelerin kapitalist düzen içerisindeki hareketlilikleri ile göçmenlerin bu ülkelere doğru yönelimi vurgulanmaktadır. Bu kuram günümüzde de uluslararası göçleri açıklamada kullanılmaya devam etmektedir.⁹⁶

Parekh'in Üçlü Göç Sınıflaması Kuramı; Hindistanlı siyaset teorisyeni Parekh, göç konusunu ele alırken etnik ve milliyetçi, liberal ve toplumcu olmak üzere üç farklı perspektiften yaklaşmıştır. Liberal perspektife göre göç, bireysel özgürlükler açısından değerlendirilmektedir. Bu görüşe göre göç edilecek ülkeler kendi genel ihtiyaçlarına uygun niteliklere sahip bireyleri kabul ederek bu kişilerin toplumun sosyolojik yapısına entegre olmalarını kolaylaştırmaktadır. Liberal görüş, göçün özellikle işgücü ihtiyacı tarafından yönlendirilen bir süreç olduğunu ve ihtiyaç azaldığında göç hareketlerinin azalacağını ya da duracağını, göçmenlerin de zamanla anavatanlarına döneceklerini savunmaktadır.⁹⁷

Toplumcu görüş, işgücü ihtiyacı olan ülkelerin göçmen işçilerin nitelikleri konusunda daha seçici olmaları gerektiğini öne sürmektedir. Bu yaklaşım, özellikle kültürel entegrasyonu sağlayacak göçmenlerin kabul edilmesini, diğerlerinin ise ülkeye gelişinin büyük ölçüde sınırlandırılmasının önemli olduğunu belirtmektedir.

Etnik ve milliyetçi görüş ise göçmenlerin o toplumda yaşayanlarla soy bağı temel alınarak seçilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüşe göre soy bağı olmayan diğer göçmenler sadece zorunlu durumlarda geçici olarak kabul edilmektedir.⁹⁸

İlişkiler Ağı Kuramı; İlişkiler ağı kuramı, göç kavramını göçmen ve göçmenlik açısından anlamlandırma ve çözümleme imkânı sunmaktadır.⁹⁹ Bu kuram, göç eden bireylerin yeni yerlerde oluşturdukları sosyal ağların göç sürekliliği üzerindeki etkilerini ele almaktadır.¹⁰⁰ Kuramın ana varsayımına göre bir yerden başka bir yere ilk kez göç edenler, kendi ülkelerinden ayrıldıkları yer ile yeni yaşam

⁹⁶Douglas S. Massey vd., “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, (Çev. Saniye Dedeoğlu, Oskay, Burcu, Çağlar Özbek, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin), *Göç Dergisi*, 1 (1), 2014, s.26.

⁹⁷ Deniz Özyakışır, age., s.61.

⁹⁸ Cemal Yalçın, age., s.40 – 44.

⁹⁹ Savaş Çağlayan, age., s.85.

¹⁰⁰ Cemal Yalçın, age., s.49.

alanları arasında doğal olarak meydana gelen sosyal bağlarla bir ağ kurmaktadırlar. Bu sosyal ağ sayesinde daha sonraki göçmenler göç sürecinde karşılaşabilecekleri zorlukları önceki göçmenlere kıyasla daha rahat, daha az zorlukla ve daha hızlı bir şekilde aşabilmektedirler. Bu durum göçmenin varış yerinde ne tür koşullarla karşılaşacağını daha iyi bilen yeni göç dalgaları ve zincirleme göçlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır.¹⁰¹

Oluşan bu ağ yapısının bir diğer karakteristiği, göç edilen yerdeki toplumdaki farklı olarak daha içe dönük bir yapı sergilemesidir. Bu yapı, yeni gelen her göçmenin daha yakın lokasyonlara yerleşmesine ve zamanla gettolaşma gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda Suriye'deki iç savaş sonrasında Türkiye'ye yönelen göçmenlerin pek çok şehirde belirli mahallelerde toplanarak toplumdan izole bir şekilde yaşadıkları açık bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca yeni yerleşim yerlerinde kurulan bu sistem içerisinde göçmenler kendilerine özgü bir de facto ekonomik sistem geliştirmekte ve yeni gelen göçmenlerin göç edilen ülkenin ekonomik yapısından bağımsız olarak daha önceden gelip yerleşmiş olanların oluşturduğu sistem aracılığıyla istihdam ve iş imkânlarına daha kolay ve hızlı ulaşmalarına olanak tanımaktadır. Ancak bu durum hedef ülke halkı ile entegrasyon, kültürel aktarım ve sosyal etkileşimin gelişmesi gibi alanlarda ciddi olumsuz etkiler yaratabilmektedir.¹⁰²

Göç Sistemleri Kuramı; Göç sistemleri kuramında iki veya daha fazla devlet göçmen değişimi temelinde anlaşmalar yaparak veya ilişkiler kurarak çok katmanlı bir göç sistemi oluşturmaktadırlar. Bu tür ilişkiler yalnızca sınırdaş ülkeler arasında değil ortak çıkarlar doğrultusunda bir araya gelen ve birbirlerinden uzakta bulunan iki veya daha fazla ülke arasında da gelişebilmektedir.¹⁰³ Bu bağlamda göç ilişkileri sadece fiziksel bağlantılarla sınırlı kalmayıp politik ve ekonomik ilişkileri de kapsayacak şekilde genişlemektedir. Dolayısıyla devletlerarası fiziki yakınlık oluşturulacak sistem için zorunlu bir unsur değildir.

Göç sistemlerinin oluşumunda ülkeler çoğu zaman birden fazla göç sistemine dâhil olabilmekte ve küresel ekonomik veya siyasi dengelerin değişmesiyle bu sistemler evrilmektedir. Politik, ekonomik ve sosyal değişiklikler yaşandığında göç

¹⁰¹ Yusuf Adıgüzel, age., s.31.

¹⁰² Cemal Yalçın, age., s.53.

¹⁰³ Savaş Çağlayan, age., s.82.

sistemleri bu değişikliklerden büyük ölçüde etkilenmektedir ve bu durumlar değerlendirildiğinde devletler bir sisteme girebilmekte veya bu sistemlerden çıkabilme kararı alabilmektedirler.¹⁰⁴

1.7. Göç, Suç ve Güvenlik İlişkisi

Son dönemlerde göçe artan ilgi ile göç ve suç ilişkisinin kamuoyunda nasıl algılandığı sıklıkla tartışılmaktadır. Kamuoyu, göçmenlerin suçlara karışma oranlarının artacağını öne süren bir anlayışa sahiptir. Ancak bu yaygın kanı, araştırmalar tarafından desteklenmemektedir. Gerçekte göçmenlerin toplum içinde suç oranlarını arttırdığına dair genel kabul gören inançların aksine suç oranlarının düşüş gösterdiği çalışmalar mevcuttur. Örneğin ABD’de 1990 ile 2013 yılları arasında göçmen nüfusunun artmasına rağmen mala karşı işlenen suçlar, saldırı ve tecavüz vakalarında azalma gözlenmiştir.¹⁰⁵ Türkiye’de ise İçişleri Bakanlığı, göç ve suç verilerine erişimin zorluklarına ve bu verilerin güvenilirliğine dair endişeleri gündeme getirmektedir. Toplumda göçlerin suç oranlarını arttırdığı yönünde bir algının olduğu vurgulanmaktadır.¹⁰⁶

Göçmenlerin karşılaştığı güvenlik sorunları, göç süreçlerinde ve varılan ülkelerde farklı güvenlik endişelerine yol açmaktadır. Kadınlar, erkekler ve çocuklar, zorunlu göçün getirdiği güvensiz ortamlardan farklı şekillerde etkilenmektedir ve bu etkiler gittikleri ülkelerdeki güvenlik veya tehdit algılarına “insani güvenlik” kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. İnsani güvenlik yaklaşımı, zorunlu göçle doğrudan bağlantılıdır ve zorunlu olarak göç eden mültecilerin göç sırasında ve sonrasında şiddet olaylarıyla karşı karşıya kalmaları ve savunmasız gruplar olarak korunmaları gerektiğini kabul etmektedir. Özellikle kadınların göç süreçlerinde cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete daha fazla maruz kaldıkları bilinmektedir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Douglas Massey, age., s.34.

¹⁰⁵ Engin Uslu, Kargın İnci Aksu, "Türk Medyasında yer alan göçmenler ve suç temalı haberlere ilişkin bir inceleme." *Göç Dergisi* 9.3 (2022), s.403.

¹⁰⁶ Tarık Arslan, Barış Taş. "Türkiye’de uluslararası göç-suç ilişkileri." *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* 10.1 (2022), s.5.

¹⁰⁷ Özlem Özdemir, Emrah Özdemir, "Suriyeli mülteci kadınlar ve insani güvenlik." *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 14.27 (2018), s.113.

Göçün kriminalize edilmesi ve göçmenlerin kriminalizasyonu terimleri, düzensiz göçün yasadışı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve göçmenlerin suçlarla olan ilişkilerini açıklamada kullanılmaktadır. Göç ve suç ilişkisini inceleyen akademik çalışmalar dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunların ilki, göçmenlerin göç sürecinin kendisini bir suç unsuru olarak görmesi ve “kaçak”, “yasadışı” gibi ifadelerle tanımlanmasıdır. İkinci başlık, göçmenlerin hem fail hem de mağdur olabildikleri insan ticareti odaklı organize suç örgütleriyle ilgilidir. Üçüncü başlık, göçmenler tarafından işlenen suçlardır. Dördüncü başlık ise vatandaşların göçmenlere karşı işledikleri nefret suçlarıdır.¹⁰⁸

Türkiye’de özellikle Suriye iç savaşının ardından artan göç dalgasıyla birlikte toplumda güvenlikle ilgili endişelerin arttığı gözlemlenmektedir. Başlangıçta savaştan kaçan insanlara yönelik olumlu bakış açısı zamanla bu göçün ekonomik ve toplumsal sonuçları sebebiyle değişime uğramıştır.¹⁰⁹ Bu durum çeşitli kamuoyu araştırmalarıyla da desteklenmiştir. Örneğin Murat Erdoğan tarafından yapılan “*Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*” başlıklı Suriyeliler Barometresi, toplumda Suriyelilerin suça bulaşarak toplumsal ahlakı ve huzuru bozduğu yönünde bir algının güçlendiğini ve bu durumun Suriyelilere yönelik, suç işlediklerine dair ön yargıları pekiştirdiğini belirtmektedir.¹¹⁰

1.8. Güvenlik Kavramı ve Kapsamı

Türkçe sözlüklerde “güvenlik” ve “emniyet” kelimeleri eş anlamlı olarak geçmekte ve birbirini yerine kullanılmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinde ise “emniyet” ve “güvenlik” terimleri farklı metinlerde birbirinin yerine kullanılmaktadır ve TSK’da emniyet terimi çoğunlukla operasyonel ve ulusal güvenlik bağlamında, taktik düzeyde ise güvenlik terimi askeri personel, silahlar ve teçhizat gibi unsurlar için kullanılmaktadır. Emniyet ve güvenlik kavramları arasındaki fark, düşünce

¹⁰⁸Nur Şirin Büyükcoşkun Atsızelti, *Avrupa’da Göçmen Suçluluğu Üzerine Yapılan Ampirik Araştırmaların Sistemik Derlemesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (2021), s.33.

¹⁰⁹İpek Ferihanaz Keskin, Oğuzhan Yanarışık. "Suriye göç krizi hakkında güvenlik endişeleri: Türkiye ve AB ülkeleri karşılaştırması." *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* 23.1 (2021), s.64.

¹¹⁰Murat Erdoğan, *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.26.

biçimleriyle ve uygulama seviyeleriyle farklılık göstermektedir.¹¹¹ NATO, AB ve BM içerisinde politik ve askeri bir güvenlik anlayışının yanı sıra ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları içeren geniş bir güvenlik kavramı bir arada bulunmaktadır. OECD ülkelerinde güvenlik anlayışının genişlemesi ve derinleşmesi artarken bazı ülkeler daha dar bir ulusal güvenlik anlayışını, askeri boyutu öne çıkararak benimsemişlerdir.

Güvenlik tanımı, çeşitli disiplinlerde ele alınmakta ancak açık bir şekilde tanımlanmamaktadır. Soğuk Savaş öncesi dönemlerde ağırlıklı olarak askeri bir konsept olarak değerlendirilen güvenlik Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla beraber ekonomik, siyasi ve çevresel boyutlar kazanmaktadır. Bu kapsamlı yaklaşım da risk ve tehdit algıları sadece askeri alanlarla sınırlı kalmamıştır. Zamanla güvenlik, pasif bir yapıdan aktif ve sürekli izlenmesi gereken bir yapıya dönüşmektedir. Sosyal bilimler bağlamında güvenlik tarihsel koşullar ve bireysel değişkenlere göre uyarlanabilir geniş bir çerçeve sunmaktadır. Güvenlik, savaş ve barış kavramlarıyla yakından ilişkilidir ve ulus-devletler ile devlet-dışı aktörler için olağanüstü önlemler alınmasını gerektiren bir konsepttir. Bireysel veya toplumsal bir siyasi değer olarak güvenlik, izole bir şekilde değerlendirilemez; her zaman belirli bir bağlam içinde ve değerler sistemi dâhilinde ele alınmaktadır. Modern güvenlik anlayışı 17. yüzyıldan itibaren iç güvenlik, dış ve askeri politikalar ile uluslararası hukukun temel bir unsuru olarak kabul edilen dış güvenlikten farklı bir yol izlemektedir.

Amerikan Anayasası'nda güvenlik, özgürlük kavramı ile ilişkilendirilirken, Fransız İhtilali sırasında kabul edilen Yurttaş Hakları Bildirgesi, güvenliği temel insan haklarından biri olarak tanımlamaktadır. Humbolt, devletin güvenliğin sağlanmasında başlıca aktör olduğunu ifade ederken, Fichte, devlet ve yurttaş arasındaki etkileşimin güvenlik sağlamadaki önemine vurgu yapmaktadır. Humbolt ve Fichte, 19. yüzyılda Kant'tan etkilenerek Rechtsstaat (hukuk devleti) ve Rechtssicherheit (hukuk güvenliği) kavramlarını güvenlik düşüncesinin temel özellikleri olarak değerlendirmektedirler. Dietrich Fischer ise güvenlik kavramının savaştan korunmayı ve savaşı önlemeyi aşarak hayatta kalma ve refahı tehdit

¹¹¹ TSK Müşterek Askeri Terimler Sözlüğü, (t.y.).

edebilecek olası tehlikelerden korunmayı da içerdiğini belirtmektedir. Savaştan korunma, yalnızca askeri tehditlere karşı koymakla sınırlı olmadığı, muhtemel savaş nedenlerine dikkat edilmesi ve olası çatışmaların savaşa dönüşmeden çözülmesinin önemine dikkat çekmektedir.¹¹²

Çin Halk Cumhuriyeti, Yeni Güvenlik Konsepti olarak adlandırılan ve Şanghay İş birliği Örgütü çerçevesinde geliştirilen güvenlik yaklaşımını aşağıdaki ilkeler üzerine kurmaktadır:¹¹³

- Güvenlik kavramı evrensel ve çok yönlüdür.
- Ulusal güvenlik, sadece ilgili ülkeyi değil, diğer devletlerin güvenliğini de gözetmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle hiçbir ülkenin desteği göz ardı edilmemelidir.
- Güvenlik, iş birliğine dayalı bir yapıya sahiptir ve belirli bir düşmanı yoktur. Bu alanda muhalefetten ziyade iş birliği önemlidir.
- Güvenliğin sağlanması için belirli metot ve kurallar gereklidir ve Çin Cumhuriyeti karşıt güçlere zorluk çıkararak güvenliğini temin edemez.

Ulusal güvenlik, devletin ulusal çıkarlarını gözeterek bu çıkarların iç ve dış tehditlere karşı korunmasını ve savunulmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede güvenlik kavramının temelinde ulus bulunmaktadır.

Bölgesel güvenlik, belirli bir bölge içerisinde yer alan devletlerin iş birliği sayesinde ortaklaşa yürütülen güvenlik uygulamalarını ifade etmektedir.

Uluslararası güvenlik, iki ya da daha fazla devletin ortak çıkarları doğrultusunda iş birliği yaparak oluşturdukları güvenlik düzenlemeleridir.

Küresel güvenlik ise eğer ortak bir eylemde bulunulmazsa tüm dünyayı olumsuz yönde etkileyebilecek küresel sorunlara karşı alınan güvenlik tedbirlerini kapsamaktadır.¹¹⁴

¹¹² Joseph Nye, *Soft power: The means to success in world politics*. Public affairs, 2004, s.26; Franz-Xaver Kaufmann, "Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem: Untersuchungen zu einer Wertidee hochdifferenzierter Gesellschaften." *Soziologische Gegenwartsfragen* (1970), s.21; Hans Günter Brauch, age., s.3; Dietrich Fischer, "Nonmilitary aspects of security: A systems approach." (*No Title*) (1993), s.404.

¹¹³ James Bohman ve William Rehg, Jürgen Habermas, t.y., Ahmet Küçükşahin. "Türkiye'nin enerji stratejisi ne olmalıdır." TC İstanbul: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları (2006), s.183,184.

Ulusal güvenlik kavramı, devletin farklı kurumları tarafından sunulur ve geniş bir içeriği kapsar. Bu kurumlar arasında istihbarat birimleri, diplomatik görevliler, polis, jandarma, özel güvenlik organizasyonları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası güvenlik yapıları bulunmaktadır. Değişen şartlar doğrultusunda sürekli bir önem arz eden güvenlik, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin daha fazla önem kazanmasına neden olmaktadır. Bu kurul, pasif bir yapıdan ziyade sosyal, ekonomik, siyasi, askeri ve çevresel uzmanları ile uluslararası ilişkiler ve üniversitelerden öğretim üyelerini de içerecek şekilde yeniden yapılandırılmaktadır.

Siyasi Güvenlik; bir ülkenin hükümet yapısının halk tabanlı olup olmadığı, siyasi meselelerin ülke yasalarına uygunluğu siyasi güvenliği göstermektedir. Halk desteğinden yoksun hükümetler varlıklarını sürdürebilmenin güvenliği konusunda sürekli olarak endişe duymaktadırlar. Siyasi güvenlik sorunlarını çözmenin yolu, halkın desteğini kazanarak iktidara gelmek ve halkın katıldığı bir yönetimle sorunları ele almaktır.

Sosyal Güvenlik; sosyal güvenlik, farklı biçimlerde tanımlanabilir ve temel insan ihtiyaçlarının karşılanması gereken koşullar olarak görülmektedir. Aile bireylerinin karşılaşılabilecekleri tehlikelerden korunmasını garanti altına alması, sosyal güvenliğin temel bir fonksiyonudur. Turan Yazgan'a göre sosyal güvenlik, sosyal politikanın sağlamayı hedeflediği memnuniyeti ifade etmektedir. İhtiyaç anında bireyleri bağımlılıktan kurtararak onların daha güvenli bir yaşam sürdürmelerini sağlamaktadır.

Ulusal güvenlik ile sosyal güvenlik arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır ve her iki alan da toplumla iç içe geçmiş durumdadır. Savunma Araçları ve Milli Güvenlik ile Sosyal Güvenlik Araçları arasında paralellikler görülmektedir ve siyasi ve sosyal riskler zaman zaman birbirine karışabilmektedir. Sosyal güvenlik, evrensel bir kavram olarak kabul edilmekte ve insanlık var olduğu sürece devam etmektedir.¹¹⁵

¹¹⁴ MGK Genel Sekreterliği. (t.y.); Hans Günter Brauch, age., s.15.

¹¹⁵ Turan Yazgan, *İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları*, Kutay Yayınları, İstanbul, 1992, s.23.

Ekonomik Güvenlik; insanların hayatlarını ekonomik faaliyetler aracılığıyla sürdürebilmeleri mümkündür. Bu bağlamda ekonomik sistemin verimliliği korunmalıdır. Aksi takdirde toplumda açlık, yoksulluk ve kaos gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Üretimden tüketim aşamasına kadar olan süreçlerin sorunsuz ve kesintisiz bir biçimde yürütülmesi zorunludur. Bu süreçte ekonomik yöntemlerin etkin kullanılması ekonomik güvenliği sağlamaktadır. Ancak en önemlisi yeterli askeri gücü destekleyebilecek ekonomik bir yapıya sahip olmaktır. Koni'nin belirttiği gibi ekonomi ile milli güvenlik politikası arasındaki ilişki, temelde iki noktada ele alınmaktadır:

*“Milli güvenlik politikasının ekonomi üzerindeki etkisi, askeri kaynakların ekonomik kazanç için ve ekonomik kaynakların askeri ihtiyaçları karşılayacak şekilde kullanılmasıdır. ABD istihbaratının ekonomik operasyonlarda kullanılması bu kapsamda değerlendirilmelidir. İkinci olarak, diğer ülkelerin davranışlarını etkilemek amacıyla ekonomik araçların devreye sokulmasıdır”.*¹¹⁶

Çevresel Güvenlik; günümüz dünyasında çevresel dinamiklerin doğal süreci ile çevresel riskler hem ulusal hem de uluslararası güvenlik konularının merkezinde yer almaktadır. Çevre korumanın savunucuları, doğal dünyaya duyulan saygının, insanlığın yeryüzündeki varlığının sürdürülebilirliği için temel bir şart olduğunu vurgulamaktadır. Eğer gereken önlemler alınmazsa çevresel tehditlerin ciddi ve geniş çaplı güvenlik sorunlarına yol açabileceği, yavaş ilerleyen bir süreç olsa da kültürel ve sosyal güçler kadar önemli olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca çevre sorunlarının insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri ve sosyoekonomik yapıya verdiği zararlar göz ardı edilmemektedir.¹¹⁷

Güvenlik kavramı sosyal bilimlerde anlamca geniş ve esnektir. Arnold Wolfers, güvenlik kavramının hem nesnel hem de öznel yönlerini belirtmiştir. Nesnel olarak korunan değerlere yönelik tehditlerin ölçülmesi, öznel olarak ise bu değerlere yönelik tehditlerin olmaması gerektiğini işaret etmektedir.¹¹⁸ Art'a göre güvenlik, bireyin başkalarından gelebilecek zararlardan uzak olduğunu hissettiği bir durumu

¹¹⁶ Murat Şengöz, "An Examination of the National Security Paradigms Within the International Relations Discipline As On And Post-Cold War." *Mecmua* 14 (2022), s.188.

¹¹⁷ Global Pact for the Environment, 2021.

¹¹⁸ Hans Gunther Brauch, "Reconceptualizing security: conceptual quartet of peace, security, development and environment/Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: baris, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dorthusu." *Uluslararası İlişkiler/International Relations* 5.18 (2008), s.809.

ifade etmektedir. Uluslararası ilişkilerin anarşik yapısı, devletlerin güvenlikle sürekli olarak ilgilenmelerine neden olmaktadır. Bir devletin güvenlik duygusunun sürdürülebilmesi, diğer devletleri saldırmaktan caydırabilme veya saldırıya uğradığında başarılı bir savunma yapabilme kapasitesine bağlıdır. Art, çevresel güvenliğin genişlemesinin, asit yağmurları, orman yok oluşları, çölleşme, ozon tabakası kirliliği ve küresel ısınma gibi çevresel tahribatlara karşı mücadeleyi de kapsadığını ve devletlerarası işbirliği gerektiren çözümler üretilmesini teşvik ettiğini belirtmiştir.¹¹⁹

Güvenlik meselesi ele alındığında ülkenin bütünlüğünü tehdit edebilecek olayların önlenmesi, halkın refah ve mutluluğunun korunması amacıyla risklerin ve tehditlerin sınıflandırılarak gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Güvenlik derecesinin kim için ve ne kadar olduğunu belirlemek için risk ve tehditlerin doğru bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Bir olayın tehdit veya risk olarak algılanması, onu değerlendiren kişi veya kurumların yetenek ve kapasitelerine göre şekillenmektedir.

1.9. İnsani Güvenlik Kavramı

İnsani Gelişme Raporu, insani güvenlik çerçevesinin geliştirilmesinde öncü bir rol üstlenmiştir. Bu rapor, güvenlik anlayışını devletlerin ve sınırların askeri yollarla korunmasından, bireylerin refah ve güvenliğini tehdit eden geniş bir yelpazeye doğru kaydırmıştır. Bu yeni yaklaşım, yerel ve topluluk düzeylerinden başlayarak ulusal ve uluslararası düzeylere kadar uzanan geniş bir önlem ve politika dizisini içermektedir.¹²⁰

1994 yılında yayımlanan küresel İnsani Gelişme Raporu, güvenlik kavramının dış saldırılardan toprakların korunması, dış politika aracılığıyla ulusal çıkarların savunulması veya nükleer soykırım tehlikesine karşı küresel bir güvenliğin sağlanması gibi dar bir perspektiften ele alındığını öne sürmektedir. Bu anlayış genellikle ulus devletlerle özdeşleşmektedir. Raporda belirtilen dar yaklaşım, bireylerin ve grupların açlık, hastalık ve siyasi istikrarsızlık gibi tehditlere karşı

¹¹⁹ Hans Günter Brauch, age., s.5.

¹²⁰ United Nations, *Human Development Report*, 1994, s. 23

güvenliğini de kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Ayrıca günlük yaşantıdaki beklenmedik ve zarar verici bozulmaları içeren güvenlik anlayışı da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Raporda, insan güvenliğinin temel unsurları olarak ekonomik güvenlik, sağlık güvenliği, gıda güvenliği, çevre güvenliği, toplum güvenliği, kişisel güvenlik ve siyasi güvenlik sıralanmaktadır.¹²¹

Nobel Barış Ödülü sahibi ve Kosta Rika'nın eski Devlet Başkanı Oscar Arias'ın desteklediği insani güvenlik kavramının geliştirilmesi süreci Küresel Askerden Arındırma Fonu önerisiyle bağlantılıdır. Silahlı kuvvetlerin silahsızlandırılması, askeri personelin topluma yeniden entegre edilmesi ve silah kontrolü ile demokrasiye yönelik sivil eğitimi desteklemek amacıyla tasarlanan bu girişim, pek çok ülkede insani güvenliği artırmak için vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Ulusal İnsani Gelişme Raporları (NHDR), çoğunlukla çatışmalardan yeni çıkmış veya sürekli ulusal ve bölgesel güvensizlikle mücadele eden ülkelerde hazırlanmaktadır. Bu raporlarda insani güvenlik yaklaşımının güçlü yönleri öne çıkmakta ve bu yaklaşım bağlamına özgü çok boyutlu bir analiz yapılmasını sağlamaktadır. 1994 yılından sonra insani güvenlik bazı ülkelerin dış ve savunma politikalarında merkezi bir konu haline gelmiştir. Özellikle Japonya, Kanada ve Norveç hükümetleri kendi dış politikalarında insani güvenlik konularını kurumsallaştırmakta öncü olmuşlardır. Kanada hükümetinin bir raporuna göre “*insan güvenliği, bireylerin şiddet içeren ve içermeyen tehditlere karşı güvende olmalarını ifade etmektedir. İnsanların haklarına, güvenliklerine ve yaşamlarına yönelik tehditlere karşı bir özgürlük durumunu yansıtmaktadır*”.¹²²

İnsani güvenlik kavramı, güvenlik anlayışını temelden yeniden tanımlama çabasını yansıtmaktadır. Bu yaklaşım devlet odaklı güvenlik yerine bireyin güvenliğini merkeze almakta ve analitik bir araç olarak kullanılmaktadır. Bireysel güvensizlik tehditlerini azaltma amacı güden politika ve eylem önerilerinin araştırılması bu çerçevede esas alınmaktadır. İnsani güvenlik için genişletilmiş tanım, güvensizliğin nedenlerini sosyo-ekonomik ve siyasi durumlar, sağlık, gıda, çevresel, toplumsal ve kişisel güvenlik tehditlerini de kapsayacak şekilde genişletilmektedir.

¹²¹ Age., s.27

¹²² Marlies Glasius. "Human security from paradigm shift to operationalization: Job description for a human security worker." *Security dialogue* 39.1 (2008), s.31.

İnsani güvenlik çerçevesinin uygulanması sonucunda ortaya çıkan politika girişimleri, geleneksel askeri odakları aşarak ordular üzerindeki vurguyu azaltmakta, hatta yok etmektedir. Bu nedenle insani güvenlik insan merkezli, çok boyutlu, birbirine bağlı ve evrensel olarak nitelendirilmektedir. Prensip olarak insani güvenlik, güvensizliğe katkıda bulunan her bir faktörün azaltılmasıyla elde edilen toplam kazanımları yansıtmaktadır.

1.10. Popülizm ve Güvenlikleştirme

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası arenada pek çok kavramın anlamı genişlemiş ve dönüşmüştür. Bu bağlamda güvenlik kavramı da yeniden değerlendirilmiş ve geleneksel sınırların ötesine geçilerek yeni bir perspektif kazandırılmıştır.¹²³

Göç, yeni güvenlik meseleleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle düzensiz göç, yasal olmayan yollarla ve yasal prosedürler gözetilmeden bireylerin veya grupların bir ülkenin sınırlarına giriş yapması sınır güvenliği açısından ciddi eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Göçmenlerin kaçakçılık gibi suçlarla ve ülkenin iç suçlarıyla ilişkilendirilmeleri bu suçlara karışmaları veya silahlanmaları ulusal güvenlik için ciddi problemler oluşturmaktadır. Hem kaynak hem de hedef ülkeler için göç, siyasi istikrara yönelik politik tehditler ve ev sahibi ülkenin kültürel değerlerine yönelik toplumsal tehditler yaratmaktadır. Göçmenlerin etnik ve kültürel farklılıklarının toplumsal tehdit olarak algılanması ve kaynakların yetersiz kaldığı durumlar ekonomik ve çevresel tehdit unsurlarına dönüşebilmektedir.¹²⁴

Uluslararası göç, çeşitli kültürlerden gelen bireylerin, grupların ve kuruluşların ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel açıdan yoğun ve hızlı etkileşim içine girmesine neden olmaktadır. Küreselleşme süreci, insanların birbirleriyle daha fazla tanışıklık kazanmalarını ve sık sık etkileşimde bulunmalarını sağlamakta ve bu süreç kültürlerin benzerleşmesine ve aynı zamanda özgün değerlerin korunmasına,

¹²³ Nazif Mandacı, Gökay Özerim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi", *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, 10/39, (2013), s.105.

¹²⁴Fulya Memisoglu, Selin Kabacaoğlu. "Siyasal Liderlerin Söylemleri ve Göçün Güvenlikleştirilmesi: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Karşılaştırması." *İnsan ve Toplum* 11;3, (2021), s.11.

aktarılmasına ve vurgulanmasına yönelik toplumsal reflekslerin ayrışmasına yol açmaktadır. Farklı kültürlerden gelen bireylerin bir araya geldiklerinde genellikle kendi alışkanlıklarının doğru ve uygun olduğu inancıyla hareket ettikleri, alışılmadık yaklaşımların veya tarzların yanlış, etik dışı veya ilkel olarak algılanmasına sebep olmaktadır.¹²⁵ Bu durum hem göç edenlerin hem de göç alan ülkedeki vatandaşların güvenlik problemlerinin ve bu tarz problemlere yönelik endişelerin artmasına yol açmaktadır. Önyargılar, farklı anlayışlar, olumsuz deneyimler ve etnomerkeziyetçiliği barındıran kültürlerarası iletişimsizlik bu endişelerin daha da pekişmesine neden olmaktadır.

Etnomerkezcilik, kişilerin kendi kültürlerini diğerlerinden üstün tutarak merkeze aldıkları bir anlayıştır ve farklı kültürler arasında etkileşimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu anlayışın sonucunda kültürel uyum süreci, savunma, reddetme, azaltma ve kabul etme evrelerini içermektedir. Toplumsal bağlamda ele alındığında aidiyet duygusu özellikle kültürel eşitlik anlayışı üzerine kurulmuş bir koşul eşitliği ile sağlanmaktadır. Bireylerin topluma entegrasyonu yalnızca menfaat temelli değil aynı zamanda ortak bir kimlik paylaşımı ile gerçekleşmektedir. Kimlik, bireysellikten ziyade kültürel bir topluluk içinde doğma ve sosyalleşme süreçlerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin göçmenler, vatandaşlık ve kültürel uyum yoluyla topluma dâhil olabilmektedirler.¹²⁶ Uyuma erişildikten sonra ise entegrasyon süreci başlamaktadır.

Güvenikleştirme özellikle reddetme ve savunma aşamalarında kullanılabilmektedir. Reddetme aşamasında bireyler kültürel farklılıkları algılayamaz ve oluşturdukları stereotiplere göre diğerlerini tek bir yabancı kategorisine yerleştirmektedirler. Savunma aşamasında ise kültürel farklılıklar üzerine yapılan yorumlar genellikle olumsuz değerlendirmeler içermektedir. Bu aşamada kültürlerarası farklılıklar tehdit unsuru olarak görülmekte ve “biz, öteki” ayrımı belirginleşmektedir.¹²⁷ Azaltma aşamasıyla birlikte kültürel farklılıkların azaldığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle reddetme ve savunma aşamaları, yabancı karşıtlığını

¹²⁵ Zeynep Aksoy, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim." *Journal of International Social Research* 5.20 (2012), s.298.

¹²⁶ Jef Huysmans, *The politics of insecurity: Fear, migration and asylum in the EU*. Routledge, 2006, s.117.

¹²⁷ Zeynep Aksoy, age., s.300.

ve güvenlik endişelerini artırmaktadır. Bu bağlamda etnik, dini, kültürel ve cinsel azınlıkların korunması ve incitici ifade ve davranışlardan sakınılması gerektiğini vurgulayan “politik doğruculuk” ve bu kavrama popülist argümanlarla muhalefet eden liderler tarafından öne sürülen “antipolitik doğruculuk” kavramları dikkat çekmektedir.

Politik doğruculuk, tarihsel ve ideolojik bağlamları göz önünde bulundurarak sosyal bir pratik olarak ele alınmakta ve kültürün sosyal ilişkiler ile kimliklerin oluşumundaki rolü kabul edilmektedir. “Biz” ve “öteki” ayrımının kültürel dönüşüm aracılığıyla kimlik siyasetine dönüşmesi, politik doğruculuğun önemini artırmıştır. Bu durum kamusal söylem ve davranışları biçimlendiren ve dezavantajlı veya azınlık grupların marjinalleşmesini, dışlanmasını veya ötekileştirilmesini engellemeyi amaçlayan politik doğruculuk tarafından benimsenmektedir. Muhafazakâr liderler bu durumu eleştirerek antipolitik doğruculuk kavramını gündeme getirmektedirler. Antipolitik doğruculuğun gayesi politik doğruculuğu güçlü bir tehdit olarak göstermekte, yerleşik geleneklerin ve eğitim sistemlerinin riske atıldığı düşüncesini yaymakta ve bir düşman imajı oluşturmaya çalışmaktadır. Özellikle Donald Trump, “Amerika’yı yeniden büyük yapma” iddiasıyla politik doğruculuğa karşı mücadele ederek bu stratejiyi benimsemiş ve böylelikle bir tehdit algısı oluşturarak bu algıya karşı birleşilecek düşmanı belirginleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte popülist söylemlerle bir tehdit unsuru oluşturulmakta ve bu tehdide karşı koymak amacıyla güvenlikleştirme süreci hayata geçirilmektedir. Tehdit unsuru oluşturulmasında ve güvenlikleştirme pratiğinin meşruiyet kazanmasında algı yönetimi önemli bir rol oynamaktadır.¹²⁸

Bottomley tarafından belirtildiği üzere kültürel süreç stratejilerini kavramak için yapılan her çaba, aktörlerin algılarını kapsamlı ve bu algıların üzerindeki yapısal sınırlamaları anlamalıdır. Göçün güvenlikleştirilmesi, popülizm aracılığıyla bu yolla gerçekleştirilebilmektedir.¹²⁹

¹²⁸ Mehmet Akif Kumtepe, "Politik Doğruculuğu Karşıtıyla Düşünmek: Anti-Politik Doğruculuk." *Kültür ve İletişim* 26.52 (2023), s.291.

¹²⁹ Gillian Bottomley, *From another place: Migration and the politics of culture*. Cambridge University Press, 1992, s.53.

Nesnel güç ilişkilerinin sembolik güç ilişkileri çerçevesinde kendilerini yeniden üretme eğiliminde olduğu düşünüldüğünde meşru görüş üretme ve bunu dayatma mücadelesi, göç olgusu ve göçmenlerin güvensizlik ve endişe duygularıyla ifade edilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu, siyasi ve akademik tartışmalarla birlikte gündelik yaşamda da göçmenlerin yerel halkın normal yaşam biçimlerini ve kültürlerini bozucu unsurlar olarak görülmesine veya gösterilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda güvenlik çalışmaları özellikle göç konusunda toplumsal güvensizlik temasına odaklanmaktadır. Huysmans bu odaklanmayı şu şekilde açıklamaktadır:

“Göç, genellikle doğrudan askeri olmamakla birlikte göç alan ülkelerde güvenlik için bir tehdit oluşturabilir. Sosyal, ekonomik, siyasi ve idari kurumların çok sayıda göçmeni entegre etme kapasitesi ve bazı göçmen topluluklarının asimilasyona karşı direnci, toplumun istikrarını ve dolayısıyla devletlerin hükümetlerini kabul etme kapasitesini etkilemektedir”

Güvenlik, göç alan toplumların belirli önyargılar ve kültürlerarası iletişimsizlikle yoğrulmuş bir şekilde endişe duymalarını olağan kılmaktadır. Toplumdaki bireylerin güvenlikle ilgili bu endişeleri, popülist liderlere, güvenlikleştirme yoluyla oy potansiyeli sağlama imkânı vermektedir. Çünkü tehdit altında olduklarına inanan toplumlar için tehdidin varlığını önceleyen ve onlara güvenliği inşa edecek bir liderin varlığı, siyasi güven ve sadakat kazanılması için önemlidir.¹³⁰

Kurylo, popülist güvenlikleştirme eylemlerinin klasik güvenlik süreçlerine kıyasla nasıl bir farklılık gösterdiğini incelemiştir. Popülist yaklaşımların, toplumsal güvenliği öne çıkarma biçimi ve tehlike altında olan insanların savunulması gerektiği iddiaları, sürekli olarak yeni tehditler yaratılmasını zorunlu kılmaktadır. Popülizmin elitist güvenlikleştirme süreçlerini itibarsızlaştırma amacı, özgün bir güvenlikleştirme biçiminde referans nesnesi, güvenlikleştiren aktör ve izleyici ile ilişkileri şekillendirmekte ve toplumu sürekli tehlikede gösterme ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Güvenlik sorunları ve krizlerin manipüle edilmesi, popülistler için iddia ettikleri kimliği sürdürme imkânı sunmaktadır. Bu kimlik, düşmanca bir dışlama ile oluşturulduğu için temelde güvencesizdir ve popülistler için

¹³⁰ Jef Huysmans, age., s.43 – 46.

sürekli yeni güvenlikleştirme döngülerini başlatmalarını gerektirmektedir. Bu süreçler toplumsal güvenlikle doğrudan ilişkilendirilmektedir.¹³¹

Toplumsal güvenlik alanlarında göç, Kopenhag Ekolü¹³² tarafından öne sürülen güvenlik yaklaşımlarıyla kapsamlı bir şekilde ele alınabilmektedir. Göçün güvenlik açısından incelenmesi, olağan siyaset sınırları ve tedbirleri ötesinde bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu bağlamda insan güvenliği yaklaşımının bileşenleri göçün güvenlikleştirilmesi sürecinde de kendini göstermektedir. Göç, ulus devletin egemenlik, milli birlik ve kimlik gibi değerler üzerindeki etkisi yanında ekonomi, sağlık, çevre, toplumsal ve siyasal güvenlik alanlarına etkileri de değerlendirilmeye başlanmıştır.¹³³ Göçün güvenlikleştirilmesinde sınır güvenliği dışındaki önemli unsurlar arasında ekonomi, ulusal güvenlik ve kültürel değerler yer almaktadır. Kimlik odaklı yaklaşım bireyin ve toplumun inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Toplum içinde özbilinç kavramı çerçevesinde oluşan ben ve ötekine yönelik önyargılar bulunmaktadır.

Etnisite, siyasi ve ekonomik bağlamlar içerisinde sürekli olarak şekillenip yeniden yapılanmakta ve “tür bilinci” olarak ifade edilmektedir. Bu kavram belirli inanç ve uygulamaların vurgulanarak sınır niteliği taşıdığından psiko-sosyal kimlikte etkilidir. Özellikle göçmen topluluklarda inanç ve pratiklerin yeniden yapılandırılması ve sürdürülmesi için harcanan enerji bu unsurların önemini artırmaktadır. Etnik bilinç ve etnisitenin gelişimi, aşırı milliyetçiliğe ve ırkçılığa sebebiyet verebilmekte, farklı kültürlerden bireyler ötekileştirilerek tehlikeli veya aşağı olarak etiketlenmektedir. Bu nedenle milliyetçi siyasi yapıların altında kültürel inanç ve pratiklere dayanan etnik bir temel yatmakta ve azınlık statüsündeki toplulukların muhalefet koşulları altında şekillenmektedir.¹³⁴

¹³¹ Bohdana Kurylo, "The Discourse and Aesthetics of Populism as Securitisation Style." *International Relations* 36.1 (2022), s.127.

¹³² Kopenhag ekolü; güvenlikleştirme kavramını ilk olarak ortaya çıkaran ekoldür. Bu ekole göre güvenlik sorunları her zaman gerçek bir güvenlik sorunu değildir. Sorunlar aktörler tarafından söylem yolu ile güvenlik sorunu haline getirilirler. Bu süreçte siyasiler aktör olarak fazlaca rol oynamaktadır. Söz konusu sorun, güvenlik sorunu olmasa bile toplum tarafından güvenlik sorunu olarak algılandığı ve kabul edildiği için güvenlik sorunu haline gelip güvenlikleştirilmektedir.

¹³³ Ceren Ece Göcen. *İnsan Güvenliği Sorunsalı Olarak Uluslararası Göç: Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Suriyelilere Yönelik Politikaları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s.14.

¹³⁴ Gillian Bottomley, age., s.57-59.

Huysmans’a göre “akın” ve “istila” terimleri siyasi topluluk üzerindeki etkileri tartışılmaksızın göçmen sayısındaki artışı güvenlik meselesi olarak ele almayı mümkün kılmaktadır. Güvenlikleştirme süreci, sadece sayısal artışa değil aynı zamanda göçmenlerin özelliklerine de dayanmaktadır. Yüksek vasıflı göçmenlerin ayrılması, kaynak ülkelerin ekonomik büyüme potansiyeline ve rekabet gücüne zarar verebilmektedir. Kültürel farklılıklar hem göçmenlerin yerleştikleri ülkelerde hem de menşe ülkeleri ile olan ilişkilerinde siyasi meşruiyet sorunlarına yol açabilmektedir. Göç ve sığınma, komşu devletleri zayıflatarak büyük bir insan akınına yol açmakta veya göç durumunun ekonomik konumunu iyileştiren döviz girişini artırmakta kullanılmaktadır.¹³⁵

Göç meselesi, liderlere ve diğer siyasi aktörlere, kitleler üzerinde etki kurmaları ve oy potansiyellerini yükseltmeleri için bir olanak sağlamaktadır. Özellikle kimlikle ilgili algılanan tehditler var oluşsal sorunlar olarak nitelendirilmekte ve askeri tehditler yerine daha çok çevresel, ekonomik ve toplumsal tehditler ön plana çıkarılmaktadır.

Güvenlik olgusu, liderler ve politika yapıcılar tarafından toplumsal bir referans noktası olarak konumlandırılmaktadır. Göçmenler, kamuoyu, medya ve hükümetler arasında gerçekleşen etkileşimin bir sonucu olarak güvenlik söylemlerinin odağına oturtulmuştur. Popülizm, halkın siyasi beklentileri ile görmeyi ve duymayı arzuladıkları şeylerin siyasal erk tarafından kendilerine sunulduğu anlamına gelmekte ve güvenlikleştirmenin bir aracı olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda göç meselesi ve göçmenler, popülist ve güvenlikleştiren söylemler aracılığıyla güvenlik sorunu olarak kurgulanmaktadır. Bu süreçte göç, güvenlikleştirilerek ve göçmen karşıtı kitlelerin takdirini ve desteğini toplama aracı olarak değerlendirilmektedir. Popülist liderler bu güvenlikleştirme sürecini halkın duyarlılıklarına hitap eden duygusal bir dil kullanarak ulusal güvenlik, ekonomi, kültür ve kimlik gibi konular üzerinden şekillendirmektedirler. Bu yapılandırma doğrudan mitingler, açıklamalar veya sosyal medya gibi kanallar üzerinden

¹³⁵Jef Huysmans, age., s.47.

yürütülmekte, dolaylı olarak ise özellikle ana akımgeleneksel medya aracılığıyla hayata geçirilmektedir.¹³⁶

Güvenlik politikalarının oluşturulması toplum içerisinde korku ve güven duygularının manipüle edilmesi yoluyla siyasi etkileşimlerin şekillendirilmesine olanak tanımaktadır. Siyaset, güvenilmesi gerekenlerle korkulması gerekenleri ayırt etmek suretiyle insan ilişkilerini düzenlemektedir. Özellikle göç olgusunun güvenlik perspektifiyle ele alınması göçmenlere yönelik korku temelli bir politika çerçevesinde ele alınmasına işaret etmektedir.¹³⁷ Güvenliğin sağlanması adına korku ve tehdit algıları üzerinden belirlenen konulara müdahale edilmesi ve bu tehditlerin ortadan kaldırılması yönünde bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu süreç, popülizm aracılığıyla stratejik bir şekilde yönlendirilerek belirli konuların öncelikle tehdit olarak sunulmasını ve sonrasında siyasi bir mesele haline gelmesini sağlamaktadır. Popülist liderler, kendilerinin bu tehditleri bertaraf edecek ve güvenliği sağlayacak kişiler olduğu argümanı üzerinden siyasi destek ve meşruiyet kazanmayı amaçlamaktadır.

Göçün güvenlileştirilmesi sürecinde dil kullanımı ve söylem stratejileri önemli bir rol oynamaktadır. Güvenlik sağlayıcı aktörler, “düzensiz göç” yerine “yasa dışı göç” tabirini tercih etmekte, bu da eylemin hukuki boyutlarının insani yönlerinden daha fazla sorgulanmasına neden olmaktadır. Böyle bir dil kullanımı göçmenlerin yasal olmayan eylemler nedeniyle suçlu olarak etiketlenmesine olanak tanımaktadır ve toplumun bu kişilere karşı algısını olumsuz yönde etkilemektedir.¹³⁸

¹³⁶ Fulya Memisoglu, Selin Kabacaoğlu. "Siyasal liderlerin söylemleri ve göçün güvenlileştirilmesi: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Karşılaştırması." *İnsan ve Toplum* 11;3 (2021), s.11.

¹³⁷ Jef Huysmans, age., s.49.

¹³⁸ Uluslararası Göç Sempozyumu'nda (1999, Bangkok), suç fikri barındırması ve kötü bir çağrışıma (göçmenlerle suç arasında doğrudan bir bağlantının bulunduğu hususundaki algıya) neden olmasından ve göçmenlerin “insanlığını” göz ardı etmesinden dolayı, “yasadışı göç/ göçmen” kavramı yerine “düzensiz göç/ göçmen” (irregular migration) kavramının kullanılması önerilmiş ve bu tarihten sonra yapılan uluslararası düzenlemelerde (ve Türk hukukundaki düzenlemelerde) “düzensiz göç/ göçmen” kavramı tercih edilmiştir. ILO, “Towards A Fair Deal For Migrant Workers In The Global Economy”, International Labour Conference, 92nd Session, Geneva, 2004, s. 11. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da (m. 3/1-ı ve m. 60/A) “düzensiz göç/ göçmen” kavramını tercih etmiştir. “Yasadışı göç/ göçmen” kavramını belirgin şekilde kullanan tek belirgin uluslararası aktörün Avrupa Birliği olduğu hususunda bkz. Sündüs Öksüz, Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Türkiye’de Düzensiz Göç: 2000-2015 Yılları Arasında Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 40. Kavramsal tartışma, Uluslararası Göç Sempozyumu’nda yapılan öneri ve kavramlar hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Age, s. 38-43. “Yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi. Bu terim, diğerlerinin yanı sıra, bir transit veya ev sahibi ülkeye meşru yollarla giriş

Ölüm korkusuyla ve çaresizlik içinde ülkelerini terk etmek zorunda kalan bireyler “göçmen” olarak nitelendirildiklerinde ev sahibi ülkelerde “isteyerek gelmiş çalışmak ve para kazanmak isteyen kişiler” gibi görülmektedirler. Bu durum ev sahibi toplumun algısını değiştirerek her mülteciyi ekonomik bir göçmen olarak görmeye ve onları bir tehdit olarak algılamaya başlamalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle kavramların ve kişilerin söz-edimleri aracılığıyla temsil edilme biçimleri Kopenhag Ekolü’nün güvenlikleştirme teorisinin önemli bir unsuru oluşturmaktadır.¹³⁹

Kopenhag Ekolü’ne mensup Buzan, Waever ve Wilde tarafından ifade edildiği üzere göç, toplumsal güvenlik bağlamında ele alınması gereken temel meselelerden biridir. Bu yaklaşıma göre bir toplumun diğer bir toplum tarafından işgal edilmesi süreci güvenlik alanında öne çıkmaktadır. İşgal edilen X toplumu, işgal edenler tarafından yeniden yapılandırılmak zorunda kalacaktır ve X toplumunun kimliğinin nüfus kompozisyonundaki değişimle birlikte dönüşeceği anlamına gelmektedir.¹⁴⁰ Böylelikle toplumsal yapı ve kolektif kimlik üzerindeki bu tehdit, bir güvenlikleştirme süreci olarak kurgulanmaktadır.

Huysmans’a göre ise güvenlikleştirme ve göç birbirleriyle bağlantılı iki ardışık dönemde gerçekleşmektedir.¹⁴¹ İlk olarak göç olayları, bir siyasi grubun bağımsız kimliğini ve işlevsel yapısını tehdit eden bir duruma dönüştürülmektedir. İkinci aşamada ise göç süreci siyasi bütünlüğe sahip toplumları tehdit eden bir güvenlikleştirme sürecine dönüşmektedir. Göçmenler, kamu düzeni, devlet yapısı, iş gücü piyasası, kültürel kimlik, barış ve esenlik gibi faktörler nedeniyle tehdit olarak algılanmakta ve onların hem suç ve terörle ilişkilendirilmesi hem de yerel değerler, kültür ve kimlikle çatışır şekilde tasvir edilmesiyle politik ve sosyo-ekonomik olarak

yapan, ancak izin verilen kalış süresini aşan veya akabinde yetki verilmeden çalışmaya başlayan kişileri içermektedir (aynı zamanda gizli/kayıt dışı göçmen ya da düzensiz bir durumda olan göçmen olarak anılmaktadır). Cezai bir anlam taşıması ve göçmenlerin insanlığını göz ardı etmesi bakımından ‘yasadışı’ ifadesinden ziyade ‘düzensiz’ ifadesi tercih edilmektedir.”
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

¹³⁹ Batuhan Arslan, *The securitization of Latin American immigrants in the USA: A comparative case study of Obama and Trump administrations*. MS thesis. Middle East Technical University, 2019, s.10 – 11.

¹⁴⁰ Barry Buzan, "Security: A New Framework for Analysis." *Lynne Rienner* (1998), s.121.

¹⁴¹ Jay Huysmans, *age.*, s.51.

dışlanmalarına yol açmaktadır. Bu süreç güvenlikleştirme aracılığıyla meşrulaştırılmaktadır.

1990'lı yıllardan itibaren politika yapıcılar ve medya aracılığıyla göçmenlere karşı bir sosyal korku inşa edilmiş ve "öteki" olarak görülen bu bireylerin, toplumun insan güvenliği alanındaki unsurlarına risk oluşturacağı algısı yaratılmıştır. Paris Ekolü, Kopenhag Ekolü'nden farklı olarak, yalnızca toplumsal güvenliğe değil, iç güvenlik, ekonomik güvenlik gibi diğer sektörlere de odaklanmaktadır.¹⁴²

Paris Ekolü, göçün güvenlikleştirilmesini, siyasal teknolojilerin çeşitli kurumların endişelerini araçsallaştırmasını ya da endişe yaratmasını sağlayan bir yönetimsellik biçimi olarak değerlendirmektedir. Bu süreç, liderlerin veya politika yapıcılarının başarısızlıklarını örtbas etmek için de kullanılabilir. Göçün güvenlikleştirilmesi sadece söylemlerle değil aynı zamanda uygulamalar üzerinden de gerçekleşmektedir. Göçmenler ve göç olgusu, doğrudan bir tehdit olarak sunulmadığında bile güvenlik faaliyetlerini ve savunmayı öne çıkaran kurumsal ve söylemsel bir çerçeveleme ile güvenlik konusu haline gelebilmektedir.¹⁴³ Bu bağlamda göçmenlerin güvenlikleştirilmesi, güvenlik birimlerinin etkinlikleri ve gözetim yöntemleri tarafından desteklenmektedir. Göç yönetimi, ilgili asayiş birimleri ve kolluk kuvvetleri tarafından düzenlenip idare edildiğinde güvenlikleştirilmiş bir durum ortaya çıkmaktadır. Güvenlik birimleri bir konuyu güvenliksiz olduğu gerekçesiyle tehdit olarak kurgulamakta ve bu tehditlere karşı önlem alma yetkisine sahip olmaktadır. Diğer bir deyişle güvenlik birimlerinin sahada uyguladıkları pratikler, göçmenlerin insan hakları sorunlarından ziyade bir güvenlik meselesi olarak algılanmasını sağlamaktadır.¹⁴⁴

Bigo tarafından belirtildiğine göre göçün güvenlikleştirilmesi süreci sadece aşırı sağ siyasi partilerin propaganda faaliyetlerinden, ırkçılığın artışından, halkı tehlike konusunda ikna edici yeni ve daha etkili retoriklerin varlığından ya da devlet veya toplumsal aktörlerin eylemlerinden ibaret değildir. Bu süreç, göçmenlerin risk unsuru olarak görülmesi, devletin politika üretiminde merkezi bir aktör olarak

¹⁴²Mine Nur Küçük. "Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek: Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Özgürleşme ve Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler." *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 18.69 (2021), s.11.

¹⁴³Age. s.11.

¹⁴⁴İsmail Erkam Sula, "Güvenlikleştirme kuramında 'Söz edim' ve 'Pratikler': Türkçe güvenlikleştirme yazınında 'Yöntem' arayışı." *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 17.37 (2021), s.100.

algılanması ve politikacıların bölgesel sınırlar üzerindeki sembolik kontrolünü kaybetme endişeleri üzerine kuruludur. Güvenlik uzmanlarının çıkarları, alışkanlıkları ve göçmenlere yönelik çıkarları tarafından şekillendirilmektedir ve bu çıkarlar ulusal sınırları aşan gözetleme ve kontrol teknolojilerinin globalleşmesiyle bağlantılıdır. Ayrıca göçün güvenlikleştirilmesi günlük hayatın belirsizliklerine dayanamayan ve kendilerini dışlanmış hissedenen bireylerin yaşadığı huzursuzluk üzerine bina edilmiştir. Bu tür bir endişe ya da huzursuzluk özgürlüğün sınırları ile tehlike ve güvenliğin sürekli ilişkilendirildiği neoliberal söylemlerle çevrelenmiş risk toplumunun yapısal bir özelliği olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁵

Yine Bigo'ya göre göçün güvenlikleştirilmesi söylemi, geçmişe dair belirli bir yorum, insanların işgal ettikleri topraklarla olan ilişkileri, "biz" kimliklerinin nasıl oluşturulduğu, pozitif hukukun kutsal olarak kabul edilmesi ve idarelerin göç akışını ve yasadışı göçü kontrol etme kapasiteleri gibi çeşitli tartışmalı inançlara dayanmaktadır. İdareler, göç ile suçluluk, düzensiz göç ile işsizlik arasındaki istatistiksel bağlantıları temel alarak sadece güvenlikle ilgili sorumlulukları üstlenmektedir. Bu durum neredeyse tüm polis ve gümrük memurlarının yanı sıra pek çok politikacının da ortak görüşüdür. Otoriter ve popülist bir karakter, özellikle televizyon aracılığıyla yayılan geniş çaplı bir toplumsal meşruiyet sağlamaktadır. Bu karakter, toplumsal aktörlere oldukça farklı oldukları izlenimini vererek geniş bir söylemsel yapı oluşturur ve bu yapı içerisinde göçün güvenlikleştirilmesi gerçekleştirilmektedir.¹⁴⁶

Aberystwyth Ekolü, bireyleri güvenliğin hem referans nesnesi hem de aktörü olarak tanımlamaktadır ve güvenliğin siyasi boyutuna dikkat çekmektedir. Bu ekol, göç ve göçmenlerin yaşadığı güvensizliklerin üzerine çıkılmasını önermektedir. Bu bağlamda güvenlikleştirme sürecinde hem tehdit olarak algılanan göçmenler hem de göç alınan bölgelerde yaşayan yerel halk referans nesne olarak değerlendirilmektedir. Göçmenlerin özgürleştirilmesi, onların ve onlarla dayanışma gösteren bireyler ile kurumların etkin aktörler olarak belirlenmesi ile mümkün olmaktadır. Bu aktörler arasında devletlerden ziyade toplumsal hareketler ve sivil toplum kuruluşları yer

¹⁴⁵ Didier Bigo. "Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease." *Alternatives* 27,1, (2002), s.65.

¹⁴⁶ Didier Bigo, "Frontier controls in the European Union: who is in control?." *Controlling frontiers*. Routledge, 2017, s.49.

almaktadır. Böylece göç olgusu ve göçmenlerin güvenliği, bireysel olarak ele alınabilmektedir. Diğer yandan göç alan bölgelerdeki yerel halk için de bu özgürleştirme süreci göçmenlerle karşılıklı güvene dayalı bir “biz” bilinci oluşturacak siyasi bir ortam ile sağlanabilmektedir.¹⁴⁷

Popülist sağ partiler ise güvenlikleştirici aktörler olarak pozisyon almaktadır ve ulusal güvenliği ile sınırları merkeze alarak göçmenleri istila ya da saldırı gibi terimlerle nitelendirmektedir. Geleneksel ve dijital medya bu partilerin görünürlüğünü artıran ve mesajlarını seçmene ulaştıran güçlü araçlar olmaktadır. Medya kanalları popülist liderlerin ve partilerin örgütlenme ve miting gibi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Medya aynı zamanda dikkat çekmek, söylemleri güçlendirmek ve karizmatik liderlik özellikleri kazandırmak için kullanılmakta ve halkın korku, nefret ve beklentilerini yansıtarak popülizmin yayılmasına olanak sağlamaktadır.¹⁴⁸ Dolayısıyla popülist söylemler medya aracılığıyla daha fazla görünür hale gelmekte ve kitleler tarafından desteklenmekte veya eleştirilmektedir. Popülist liderlerin ve partilerin yarattığı tehdit algısı ve sundukları güvenlikleştirme çözümleri sınırların kapatılması, duvar politikalarının uygulanması, göçmen haklarının sınırlandırılması ve sınır güvenlik personelinin yetkilerinin artırılması şeklinde gelişmektedir.¹⁴⁹

Xenofobi (yabancı düşmanlığı) ve göçmen karşıtlığı üzerine inşa edilen popülist partiler, güvenlikleştirme stratejilerinde ekonomik güvenlik ve tehdit unsurlarına da vurgu yapmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün belirlediği kriterlere göre ekonomik güvenlik; emek piyasası, istihdam, iş gücü, yetenek, temsilcilik, gelir ve emeklilik geliri gibi faktörleri kapsamaktadır. Bu kapsamda toplumun ekonomik yapılarını etkileyen geniş çaplı krizlere karşı bir makro denge oluşturulması zorunluluk arz etmektedir.¹⁵⁰ Göçmen karşıtı ve xenofobik eğilimler gösteren popülist partiler, refah şovenizmi olarak tanımlanabilecek bir yaklaşımla sosyal hizmetlerden yalnızca kendi vatandaşlarının yararlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda popülist liderler iktidar ya da muhalefette olmalarına

¹⁴⁷ Mine Nur Küçük, age., s.16.

¹⁴⁸ Tuğçe Erçetin, Emre Erdoğan. "Popülist Liderlerinin Başarısına Medya Sistemleri Perspektifinden Bir Bakış: Birleşik Krallık, Hollanda ve Türkiye Karşılaştırması.", Moment Dergi 6(1), 2019, s.40.

¹⁴⁹ Nazif Mandacı ve Gökay Özerim, age., s.106.

¹⁵⁰ İrfan Kalaycı, "İktisadi Güvenlik/leştirme: MENA ve Türkiye." *Avrasya Etüdleri* 52.2 (2017), s.85-86.

bakılmaksızın halkın endişelerini paylaştıklarını sıkça ifade etmekte ve kendilerini halkın bir ferdi olarak göstererek ulusal refahı tehdit eden yabancıları veya göçmenleri ötekileştirmektedir.¹⁵¹

Popülist liderlerin ve sağ eğilimli popülist partilerin toplumsal güvenlik söylemlerinin geniş bir kabul görmesinin temel sebeplerinden biri siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan sorunlar ve krizlerdir. Bu tür güvenlik sorunları ve krizlerin kurgulanması popülist aktörlere halkın kimliğini yeniden tanımlama imkânı sunmaktadır. Çünkü bir kimlik ancak sürekli bir güvensizlik hali içinde muhafaza edilebilmektedir.¹⁵² Bazen yaratılan mitlerle krizlerin asıl nedenleri örtbas edilir ve güvenlikleştirilen sorunlar öne çıkarılmaktadır. Bu durumlar karşısında “dinleyici” konumundaki halk, içinde bulunduğu koşullar itibarıyla bu güvenlikleştirme sürecini benimseme eğilimi göstermektedir. Popülizmi stratejilerine ve söylemlerine dahil eden liderler ve partiler, toplumun yaşadığı bu sorunlar ve krizler için sorumlu tutulacak bir hedef aramaktadır. Göçmenler, 11 Eylül saldırılarından veya 2008 ekonomik krizinden sonra olduğu gibi bu krizlerin sorumlusu olarak gösterilmektedir. Göçmenlerin suç ve tehdit unsuru olarak konumlandırılması, sağ popülistlerin bir güvenlikleştirme süreci oluşturmaya zemin hazırlamaktadır. Toplumda büyüyen yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı, yabancı düşmanlığına yönelik politika ve uygulamalarına meşruiyet kazandırmaktadır. Hem sınırlarda hem de toplum içinde kontrollerini ve otoritelerini güçlendirmektedirler.

1.11. Aberystwyth Ekolü ve Güvenlikleştirme

Aberystwyth Üniversitesi’ne dayanan eleştirel güvenlik çalışmaları, Aberystwyth Ekolü’nün temelini oluşturmaktadır. Bu ekol, güvenliği türetilmiş bir kavram olarak kabul etmekte ve “ulusal güvenlik” kavramının önerdiği devlet merkezli bakış açısından uzak durulması gerektiğini öne sürmektedir.¹⁵³ Güvenlik, genellikle devletin ileri sürdüğü varsayılan tehditler yerine gerçek insanlara yönelik

¹⁵¹ Nazif Mandacı ve Gökay Özerim, age., s.106; Nazlıcan Dilan Tahincioğlu, "Avrupa'daki Sağ Popülist Partilerin Göçmen Karşıtı Söylemleri Üzerine Bir Değerlendirme." *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2020), s.285.

¹⁵² Bohdana Kurylo, age., s.130.

¹⁵³ Mine Nur Küçük, age., s.14.

somut tehditlerle ilişkilendirilmektedir. Aberystwyth Ekolü, güvenliğin bir inşa olduğu konusunda fikir birliği içindedir ve güvenlik kavramının daha geniş ve derin bir şekilde ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım Kopenhag Ekolü'nün güvenlik dışsallaştırma metodundan ayrılarak güvenliğin politik doğasının ve yapısal özelliklerinin vurgulanmasını gerektirmektedir.¹⁵⁴ Güvenliğin tanımı ve kapsamı devletin belirlediği sınırların ötesine geçerek herkes için kapsayıcı olması gerekmektedir. Aberystwyth Ekolü, güvenlik tanımını dönüştürerek bu kavramı güç veya düzen yerine Booth'un ifade ettiği gibi özgürleşme ile ilişkilendirmektedir.¹⁵⁵ Devlet, çözüm olduğu kadar bir sorun kaynağı olarak görülmekte ve güvenliği insan odaklı bir perspektife taşıyarak onu özgürleşme kavramları ile tanımlamak en doğru yöntem olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁶

Aberystwyth Ekolü'nün vurguladığı üzere özgürleşme kavramı, güvenlik algısını güç ve düzen gibi geleneksel konulara göre şekillendirmede etkili olmaktadır. Gerçek anlamda ve sürdürülebilir bir güvenlik ancak insanlar ve topluluklar başkalarının bu haktan yoksun kalmalarına neden olmadığı zaman mümkün olabilmektedir. Güvenlik, tehditlerin var olmaması durumunu ifade etmektedir. Özgürleşme ise bireylerin ve grupların kendi tercih ettikleri eylemleri gerçekleştirebilmelerine mâni olan fiziksel ve toplumsal engellerden kurtulmaları sürecidir. Bu nedenle güvenlik kavramının temelinde bireyler yer almaktadır. Savaş, yoksulluk, eğitim eksikliği ve siyasi baskı gibi unsurlar bu kısıtlamalar arasında sayılmaktadır.

Güvenlikle özgürleşme aynı olgunun iki farklı yönünü temsil etmektedir. Özgürleşme, güç veya düzen değil gerçek güvenliği inşa etmektedir. Böylece teorik olarak özgürleşme, güvenlik anlamına gelmektedir.¹⁵⁷ Bu perspektiften bakıldığında güvenlik, insan hakları, azınlık hakları, yoksulluk ve dezavantajlı gruplara yönelik şiddet gibi problemleri gidererek özgürleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Özgürleşme kavramı, bir son nokta veya hedef değil sürekli bir süreç ve yönelim olarak

¹⁵⁴ Pınar Bilgin, "Güvenlik çalışmalarında yeni açılımlar: Yeni güvenlik çalışmaları." (2010), s.39.

¹⁵⁵ Ken Booth. "Security and emancipation." *National and International Security*. Routledge, 2018, s.319.

¹⁵⁶ Ole Wæver, "Aberystwyth, Paris, Copenhagen: The Europeanness of New "Schools" of Security Theory in an American Field 1." *Thinking international relations differently*. Routledge, 2013, s.52.

¹⁵⁷ Ken Booth, age., s.319.

kavramsallaştırılmaktadır.¹⁵⁸ Bu yaklaşım doğrultusunda özgürleşme, bireylerin her türlü kısıtlamadan arınarak özgürce hareket edebilmesine ve yerel düzeyden küresel düzeye kadar yükselerek tehditlere karşı korunabilmelerini sağlamaktadır. Politik, ekonomik, sosyal ve kültürel sınırlamalardan kurtulmuş bireyler sayesinde insan odaklı küresel güvenlik sorunlarının çözülmesi mümkün hale gelmektedir. Özgürleşmenin dayandığı temel odak noktası bireyin kendi politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamıdır.¹⁵⁹

Aberystwyth Ekolü, güvenliğin türetilmiş bir kavram olması gerektiğini ileri sürmektedir. Çünkü güvenlik anlayışı her zaman ve mekânda değişkenlik göstermektedir. Siyasal görüşler, felsefi perspektifler ve kültürel normlartoplumların güvenlik algılarını şekillendirmektedir. Yeni güvenlik çalışmaları alanını benimseyen araştırmacılar, güvenliğin türetilmiş bir kavram olduğunu göz ardı etmenin güvenliği sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmektedir.¹⁶⁰ Aberystwyth Ekolü, güvenlik kavramına olumlu bir anlam yüklemekte ve bu ekol diğer güvenlikleştirme yöntemlerinden ayrılmasına neden olan belirli bir güvenlik tanımı yapmaktadır.¹⁶¹ Örneğin Kopenhag Ekolü siyasal olarak olumsuz sonuçlar doğurabilecek güvenlikleştirme pratiklerine karşın güvenlikleştirilen konuların güvenlik dışı bırakılmasını savunmaktadır. Aberystwyth Ekolü ise Ken Booth ve Wyn Jones'un öncülüklerinde bireyin güvenliğini merkeze alarak güvenliği bireylerin yaşamını sınırlamalardan arındırarak farklı yaşam imkânlarını keşfetmelerine olanak tanıyacak şekilde yeniden tanımlamaktadır. Feminist güvenlik yaklaşımları da bu yönde ilerleyerek "Kimin güvenliği?" sorusunu öne çıkarmaktadır.¹⁶²

Aberystwyth Ekolü, güvenlik kavramını genişleten bir perspektif sunmakta ve akademik teorilerle siyasal meseleler arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır. Bu ekol, çeşitli güvensizliklerle yüzleşen aktörler için kapsamlı bir güvenlik anlayışı geliştirmektedir. Ancak bu yöntem güvenliği bir sorun olarak

¹⁵⁸ Mine Nur Küçük, age., s.14.

¹⁵⁹ Fatih Dedemen, "Güvenlikleştirme pratiklerinin değişen doğası: ABD ve İran örneği." (2019), s.15 – 16.

¹⁶⁰ Pınar Bilgin, age., s.40.

¹⁶¹ Mine Nur Küçük, age., s.14.

¹⁶² Bahar Rumelili ve Sibel Karadağ. "Göç ve güvenlik: Eleştirel yaklaşımlar." *Toplum ve Bilim* 140.1 (2017), s.72.

güvenlikleştirmemektedir. Bunun yerine güvenliğin politik yönünü ortaya çıkarmaktadır.¹⁶³

Güvenliğin temsilcileri olarak, devlet veya güç sahibi yapılar yerine daha çok birey ve toplum seviyesindeki sivil toplum kuruluşları veya toplumsal hareketler ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Kopenhag ve Paris Ekollerinden ayrılmaktadır.

1.12. Paris Ekolü ve Güvenlikleştirme

Siyaset sosyolojisi temelinde şekillenen ve Avrupa'daki sınır yönetimi ile göç sosyolojisine odaklanan Paris Ekolü, Bourdieu, Derrida ve Foucault'nun teorilerinden etkilenmektedir. Bu ekol, devlet kurumlarının günlük uygulamalarının karar vericilerin resmî açıklamalarından somut olarak farklı sonuçlar ürettiğini ampirik bir inceleme ile ortaya koymaktadır.¹⁶⁴ Güvenlikleştirme teorisinde söylemlere ve istisnai siyasete aşırı vurgu yapılmasını eleştiren Paris Ekolü, normal siyasetin günlük pratikleriyle güvenlik politikalarının şekillendiği gerçeğini göz ardı etmektedir. Ekol, güvenlik önlemlerinin yaygınlaşmasına ve güvenlik teknolojilerinin kullanımına dikkat çekerek güvenliğin teknik ve bürokratik boyutlarını vurgulamaktadır.¹⁶⁵

Bigo'ya göre güvenliksizleştirme süreci sadece siyasi söylemlerle sınırlı değildir. Bu süreç genellikle zorlayıcı alternatifleri destekleyen istisna politikalarını üreten karar alma süreçlerini dönüştürmektedir.¹⁶⁶ Günlük siyasetin dünyevi bürokratik kararları, Weberci ussallaştırma rutinleri, sayılar üzerinden insan yönetimi, veritabanları ve uzaktan iletişim ile gözetleme imkânı sunan teknolojiler kullanılarak şekillenmektedir. Bu durumlardan yanı sıra bürokratik kurumlar ve bu kurumlarda çalışan bireylere kendi meşruiyetlerini sağlama ve güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına katılma fırsatı sunmaktadır. Dolayısıyla Paris Ekolü, güvenlikleştirmeyi yalnızca söylemlerle sınırlı tutmamakta, aynı zamanda bürokratik ve teknolojik pratiklerle de şekillenen bir sosyal yapı olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım liderlerin söylemlerinin yanı sıra uygulanan politikalarla

¹⁶³ Pınar Bilgin, age., s.84.

¹⁶⁴ İsmail Erkam Sula, age., s.87-88.

¹⁶⁵ Bahar Rumelili ve Sibel Karadağ, age., s.72.

¹⁶⁶ Didier Bigo, "International political sociology." *Security Studies*. Routledge, 2008, s.126.

ve pratikte yapılanlara da odaklanmaktadır. Çeşitli aktörlerin kullandığı teknolojiler aracılığıyla bir tedirginlik politikası oluşturulmakta ve bu politika ile güvensizlikler çerçevelenerek önlemler alınabilmektedir.¹⁶⁷

Teknolojinin güvenlik yönetimindeki rolü tedirginlik idarecilerinin tehditleri sınıflandırma ve önceliklendirme sürecinde istatistiksel yetkinliklerden nasıl yararlandıklarını inceleyerek güvenlik araştırmalarına risk bazlı bir yaklaşım kazandırmaktadır. Örneğin merkezi güvenlik birimleri çeşitli bilgi, istatistik ve profilleri analiz ederek tedbirler geliştirmektedirler. Güvenlik, sıradan siyasi işleyişin dışında yaşamsal tehditler olarak görülmeyip her gün gerçekleştirilen rutinler ve güvenlik uzmanlarının kullandığı teknolojilerle ilişkilendirilmektedir. Bu teknolojilerin bilgi ve istatistik kapasitesi yetersiz kaldığında sosyal sorunların yönetimi risk yönetimi araçlarıyla gerçekleştirilmektedir. Olağanüstü tedbirlerin aciliyeti ile normal idari ve güvenlik tedbirleri arasında terörle mücadele, güvenlikleştirmenin tanımları arasındaki geniş spektrumu kapsamaktadır.¹⁶⁸

Balzacq ise güvenlikleştirme teorisinde gücün etkin bir şekilde kullanılmasının belirli kurallara uygun kelimelerle sağlandığını belirtmektedir. Ancak bu yaklaşımın güvenlik pratiklerini “gerçek durumlar” bağlamında incelemek için yeterli bir temel oluşturmadığını savunmaktadır. Balzacq’a göre pek çok güvenlik söylemi, samimiyet kuralına uymamakta ve güvenliğe atfedilen içsel güç, güvenlik görevlilerinin içinde bulunduğu objektif bağlamı göz ardı etmektedir. Bu yüzden güvenlikleştirme teorisine üç düzeltici varsayım sunmaktadır. Bunlar; etkin bir güvenlikleştirmenin hedef kitlenin merkezde olduğu, güvenlikleştirmenin bağlama bağlı olduğu ve etkin bir güvenlikleştirmenin güçle yüklü olduğudur. Kopenhag Ekolü, güvenlik kavramının yüksek formalite içeren söylemsel eylemleri nedeniyle kalıcı ve değişmez kurallar bütünü olarak eleştirilmektedir. Bunun aksine Balzacq güvenlikleştirmenin bağlam, kitlenin psiko-kültürel eğilimleri ve gücü de dahil olmak üzere çeşitli koşulların bir bütünü olarak ortaya çıkan stratejik veya pragmatik bir uygulama olarak daha iyi anlaşılmasını önermektedir. Söylemin

¹⁶⁷ Mine Nur Küçük, age., s.10.

¹⁶⁸ Claudia Aradau, Rens Van Munster. "Governing terrorism through risk: Taking precautions,(un) knowing the future." *European journal of international relations* 13.1 (2007), s.17.

stratejik veya pragmatik eylemi ikna amacı taşıyorsa ve metaforlar, stereotipler, sessizlik ve hatta yalanlar gibi unsurları içeriyorsa, söz-edimden farklılaşmaktadır.¹⁶⁹

Balzacq, güvenlikleştirme sürecinin altında yatan koşulları hedef kitle, bağlam ve güvenlikleştirme aracı olmak üzere üç ana faktör grubuna ayırmaktadır. Hedef kitle, izleyicinin referans çerçevesini, güvenlikleştirici aktörün konuya hakimiyetini ve güvenilirliğini, ayrıca kamu görevlileri tarafından yetki verilme veya reddedilme kapasitesini içermektedir. Bağlam ise güvenlikleştirici aktörün argümanlarının izleyici üzerindeki etkileriyle ilgili bağlamsal faktörleri kapsamaktadır. Özellikle zamanın ruhu ve acil durumların algılanış biçimleri önem arz etmektedir. Üçüncü faktör, güvenlikleştirici aktörün siyasi destek sağlamak amacıyla kullanılan kelimeler ve ikna edici çerçeveler aracılığıyla etkileşim kurma kapasitesidir ve bu faktörler arasındaki uyum derecesine odaklanması gerekmektedir.¹⁷⁰

Bigo ve Guild ise güvenlikleştirmenin korku yönetimi ve polisliğin teknolojikleştirilmesi yoluyla gerçekleştirildiğini ifade etmektedirler. Siyasi, medya ve güvenlik profesyonellerinin etkileşimli oyunları, ulusötesi düzeyde yeni bir yönetimsellik biçimi olan *ban-optikon*'u¹⁷¹ meydana getirmiştir. Bu yeni yönetim şekli, kimin gözetleneceğine toplumun ihtiyaçlarına göre karar vermektedir ve sınırların etkin kontrol için giderek uygun olmamasının bir sonucudur.¹⁷²

Paris Ekolü açısından liderlerin ve siyasi seçkinlerin güvensizleştirme süreçlerinde temel amacı siyasi meşruiyet kazanmak değildir. Daha çok bağlı oldukları birimlerin öncelikleri ve direktifleri ön plana çıkmaktadır. Örneğin göç yönetimi bağlamında hangi konuların güvensiz olarak tanımlanacağına karar verme yetkisi güvenlik birimlerine aittir. Bu birimler polislik ve gözetim mekanizmalarını devreye sokarak konuları güvenlikleştirme sürecine dâhil etmektedirler.¹⁷³ Paris Ekolü, bir sorunun güvenlik meselesi haline gelmesinin yalnızca liderler ya da siyasi

¹⁶⁹ Thierry Balzacq, "The three faces of securitization: Political agency, audience and context." *European journal of international relations* 11.2 (2005), s.171.

¹⁷⁰ Age., s.192.

¹⁷¹ Kelime anlamı bütünü gözetlemek olan *ban-optikon*, gözetim altına alınması gerekeni belirlemek amacıyla görüntü oluşturma teknolojilerinin kullanıldığı bir yönetimsellik biçimi.

¹⁷² Didier Bigo ve Elspeth Guild. "Policing at a distance: Schengen visa policies." *Controlling frontiers*. Routledge, 2017, s.259.

¹⁷³ İsmail Erkam Sula, age., s.99.

seçkinler tarafından değil sahada aktif görev yapan birimler tarafından da sağlandığını öne sürmektedir. Bu yaklaşım referans nesneleri ve güvenlikleştirici aktörlerin kapsamını genişletmektedir. Paris Ekolü, uluslararası güvenliğe odaklanmaktan ziyade iç güvenlikle dış güvenliğı entegre etmeye daha çok önem vermektedir. Bu yönüyle Kopenhag ve Aberystwyth Ekollerinden ayrılmaktadır.¹⁷⁴ Ancak literatürdeki bazı eleştirilere göre genişleyen aktörler çoğunlukla toplumda iktidar sahibi olanlar olup diğer aktörler göz ardı edilmektedir. Ayrıca Paris Ekolü'nün teorik ve ampirik çalışmaları merkez ülkeler üzerine yoğunlaşmıştır ve merkez dışı güvensizlikleri kavramada ve bu durumları aşmada sınırlı kalmaktadır.¹⁷⁵

Paris Ekolü, tehlike algılarını yönetirken topluma uyum sağlama amacıyla profesyonel güvenlik organizasyonlarının ağınyı yönetim biçiminin merkezine yerleştirmektedir. Kopenhag Ekolü'nün toplumsal ve politik korkulara açıkça vurgu yapmasının aksine bu yaklaşım daha bireysel korku düzeylerine odaklanarak hükümetlerin özgürlük ihlallerini durdurma ve vatandaşları arasında korku yerine güven duygusu yaratma yönünde ahlaki bir dinamizm oluşturabilmektedir. Paris Ekolü'ne göre iç ve dış güvenlik entegrasyonu, göç, organize suç ve terör gibi konuları sürekli birbirine bağlayarak ortak bir tehdit imajı oluşturmaktadır. Güvensizlik, büyük ölçüde güvenlik söylemleri ve politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁶

Sula, Paris Ekolü çerçevesinde güvenlikleştirme süreçlerini şu adımlarla açıklamıştır;¹⁷⁷

- Güvenlik sorununa dönüşen konular ve özneler,
- Güvensizleştirme politikaları ve yürüten aktörler,
- Sahada güvensizlik yaratan pratikler,
- Sürecin sonunda ortaya çıkan güvensizlik.

Yukarıda ifade edilen adımlar ele alındığında güvenlikleştirme sürecinin dinamik bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Süreç, adımlar arası

¹⁷⁴ Didier Bigo, age., 2008, s.126-127.

¹⁷⁵ Mine Nur Küçük, age., s.13.

¹⁷⁶ Ole Wæver, "Aberystwyth, Paris, Copenhagen: The Europeaness of New "Schools" of Security Theory in an American Field 1." *Thinking international relations differently*. Routledge, 2013, s.54.

¹⁷⁷ İsmail Erkam Sula, age., s.103-104.

etkileşimler ve sahadaki uygulamalar ile birlikte söylemler ve eylemler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Paris Ekolü bu süreci popülizmin hem söylemsel hem de performans stratejileriyle örtüşen bir yaklaşım olarak sunmaktadır.¹⁷⁸

Paris Ekolü güvenlik kavramını sadece askeri ve stratejik boyutlarla sınırlamamaktadır aynı zamanda ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları da kapsamaktadır. Güvenlikleştirme, belirli konuları güvenlik tehdidi olarak tanımlayıp siyasi eylem konusu haline getirme sürecidir. Bu süreç tehdit algısına yanıt olarak çeşitli siyasi, askeri ve ekonomik önlemlerin uygulanmasını gerektirebilir ve sahada bu önlemlerin pratikte kullanılmasını içermektedir. Ayrıca Paris Ekolü, güvenlikleştirme sürecinde medya ve sivil toplum kuruluşları gibi toplumsal aktörlerin rolüne önem vermektedir.

1.13. Kopenhag Ekolü ve Güvenlik

1985 yılında Kopenhag Üniversitesi'nde Ole Wæver ve Barry Buzan liderliğindeki bir araştırma grubu güvenlik üzerine yoğunlaşarak Kopenhag Ekolü'nü kurmuştur.¹⁷⁹ Bu ekol, başlangıçta Kopenhag Barış Çalışmaları Enstitüsü'nde şekillenmeye başlamış ve 2008 yılında Kopenhag Üniversitesi bünyesinde oluşturulan “*Center for Advanced Security Theory*” ile resmi bir kimlik kazanmıştır.¹⁸⁰

1980'ler boyunca güvenlik anlayışı yalnızca askeri boyutuyla sınırlı kalmayarak çeşitli güvenlik tehditlerini kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu genişleme Kopenhag Ekolü'nün gelişimini derinden etkilemiştir. Ekol, geleneksel realist güvenlik anlayışının dar sınırlarını aşan ve devlet merkezli güç kullanımına dayanan yaklaşımların ötesine geçerek güvenlik çalışmaları alanında geniş bir yankı uyandırmış ve bu alandaki algıları dönüştürmüştür.¹⁸¹

¹⁷⁸ Age., s.103-104.

¹⁷⁹ Sinem Akgül Açıkmeşe, Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 30 (2011), s. 43.

¹⁸⁰ Pınar Bilgin, Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *Stratejik Araştırmalar*, 8 (14), 2010, s.81-83.

¹⁸¹ Sinem Akgül Açıkmeşe, *Kopenhag Okulu ve Realist Güvenlik Çalışmaları'nda Aktör, Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine bir Değerlendirme*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008, s.142.

Barry Buzan ve Ole Wæver, ekolün temel argümanlarını şekillendiren anahtar figürler olarak öne çıkmış ve adeta ekolün omurgasını oluşturmuşlardır.¹⁸² Başlangıçta Avrupa merkezli güvenlik anlayışını geliştirme üzerine odaklanan bu ekol zamanla dokuz farklı bölgeye yayılarak kapsamını genişletmiş ve Amerika, Sovyetler Birliği sonrası devletler, Avrupa, Ortadoğu, bazı Asya ve Afrika bölgeleri gibi çeşitli alanlarda evrensel bir ilgi odağı haline gelmiştir. Böylece güvenlik sorununu sadece bölgesel bir mesele olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca bu genişleme, güvenlik kavramının hangi alanları kapsadığı noktasında da evrensel boyutta bir genişleme sağlamıştır. Ekol, merkezine devleti almayan, devlet dışı aktörleri de içine alan bir analiz anlayışı geliştirerek güvenlik anlayışının klasik sınırlarını aşmaya çalışmıştır.¹⁸³

Kopenhag Ekolü, güvenlik kavramını hem konstrüktivist hem de neorealist açıdan ele almakta ve uluslararası ilişkiler alanındaki diğer güvenlik çalışmalarından farklı bir konumda yer almaktadır.¹⁸⁴ Bu bağlamda Ekol'ün Austin ve Derrida'nın teorilerini bütünleştirerek oluşturduğu özgün bir söz edimi yaklaşımı üzerinde durulması gerekmektedir. Güvenlikleştirme, söz edimleri kuramından yararlanarak ve bu kuramı siyaset teorisi ile entegre ederek özel bir tür söz edimi olarak geliştirilmiştir. Ayrıca güvenlikleştirme, epistemolojik olarak söylem analizinden yararlanarak güvenliğin toplumsal olarak inşa edildiğini vurgulayan bir anlayış sergilemektedir.¹⁸⁵

Buzan ve Wæver tarafından geliştirilen güvenlikleştirme teorisi siyasi karar alıcı elitlerin ulusal güvenlik adına tehdit olarak sunulan durumlara ilişkin olağanüstü çabalarını savunmamaktadır. Onlara göre bu tür olağanüstü çabalar özgürlükler üzerindeki kısıtlamalar ve baskılarla birlikte şiddet durumlarını da meşrulaştırabilecektir. Bu sebeple insan hakları ve özellikle demokratik yapılar zarar görebilecektir. Ekol temsilcileri, güvenlik alanına dahil edilen tehditlerin güvenlik

¹⁸² Age., s.144-145.

¹⁸³ Kadir Zora, Güvenlikleştirme: Hukuksal Meşruiyetten Siyasal Meşruiyete Evrilme ve Kopenhag Okulu, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(2), 2015, s. 117.

¹⁸⁴ Ceyhun Çiçekçi, *Uluslararası Güvenlik Çalışmaları: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Güvenlik Kuramı*, İstanbul: Kriter Yayınları, 2012, s.42-43.

¹⁸⁵ Sinem Akgül Açıkmeşe, age., 2008, s.175.

dışına çıkarılarak normal siyasi süreç içinde ele alınması ve tartışılması gerektiğini savunmaktadırlar.¹⁸⁶

Ekol temsilcileri, güvenlik kavramının farklı sektörlerle ayrılmasının önemini vurgulamaktadır.¹⁸⁷ İşlevsel olarak Kopenhag Ekolü güvenlikleştirme teorisini sektörel bir çözümleme aracılığıyla askeri, ekonomik, toplumsal, siyasi ve çevresel alanlar olmak üzere beş ana sektöre ayırmıştır.¹⁸⁸

1.14. Güvenlikleştirme Kavramı

Kopenhag Ekolü'nün güvenlik kavramına yaptığı temel katkılar, Ole Weaver'ın *Securitization and Desecuritization* adlı çalışmasında ortaya konmuş ve bu ekolün diğer temsilcileri tarafından zamanla genişletilmiştir. Güvenlikleştirme kavramı, uluslararası ilişkiler alanında sıklıkla başvurulmuş bir kavram haline gelmiştir.¹⁸⁹ Bu kavramın anlaşılması için güvenlikleştirme öğeleri olan referans nesnesi, güvenlikleştirici aktör ve alımlayıcı kitle üzerine odaklanılması gerekmektedir.

Referans nesnesi, tehdit altında olan ve varlığını sürdürmek zorunda olan öğeyi temsil etmektedir. Güvenlikleştirici aktör, belirli bir konuda referans nesnesine yönelik tehditlerin farkına varılmasını sağlayan ve bu tehditleri dile getiren kişidir. Alımlayıcı kitle ise güvenlikleştirici aktör tarafından ileri sürülen tehditleri kabul eden ve bu tehditleri meşru bir zeminde değerlendiren topluluktur. Ayrıca bazı çalışmalarda işlevsel aktörden de bahsedilmektedir. İşlevsel aktör, referans nesnesine etki edebilen ve güvenlikleştirici aktöre bağımlı olmayan bir öğe olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁰

Genel olarak güvenlikleştirme sürecinde dikkate alınması gereken (tehditler, acil önlemler ve bu önlemlerin kabul edilmesi) üç temel bileşenvardır.

¹⁸⁶ Ayça Eminoğlu, Şeyma Kalyoncu, Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. A. Eminoğlu & M. Ülgül (Ed.), *Uluslararası Güvenliğe Giriş*, Ankara: Nobel Yayınları, 2021, s. 338-340.

¹⁸⁷ Ceyhan Çiçekçi, *Güvenlikleştirme Kuramı ve İnsan Güvenliği Çerçevesinde 11 Eylül 2001 Sonrası Avrupa'da İslami Kimlik Algısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.23.

¹⁸⁸ Başar Baysal, Çağla Lüleci, Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri*, 11 (22), 2015, s. 77.

¹⁸⁹ Age., s.70.

¹⁹⁰ Age., s.78-80.

Güvenlikleştirme, var olan bir problemin güvenlik sorunu olarak algılanmasını ve bunun sonucunda alınacak olağanüstü tedbirlerin meşrulaştırılmasını gerektiren bir süreçtir.¹⁹¹ Bu sürecin etkin bir şekilde işleyebilmesi içingüvenlikleştirici aktörün mevcut sorunları güvenlik problemleri olarak sunma ve bu sorunlar karşısında acil kararlar alınmasını sağlama kabiliyeti büyük önem taşımaktadır.¹⁹²

Güvenlikleştirme sürecinde ortaya çıkan ya da yaratılan tehditler güvenlik gündeminin merkezinde ele alınmaktadır. Burada esas olan bu tehditlerin gerçek mi yoksa suni bir gündem mi oluşturduğu değil tehdidin nasıl sunulduğudur.¹⁹³ Güvenlikleştirme, toplum tarafından değerli görülen bir öznenin varlığını tehdit eden durumların yapay olarak organize edilmesi ve bu süreçte alışılmışın dışına çıkılarak olağanüstü önlemlerin alınmasını gerektirecek biçimde kurgulanmasıdır.¹⁹⁴

Güvenlikleştirme işlemi sırasında önem taşıyan bir diğer nokta ise “güvenlikleştirme adımı” ile “başarılı güvenlikleştirme” arasındaki farkın iyi analiz edilmesidir. Her öne sürülen konunun güvenlik meselesi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Yani her güvenlikleştirme çabası başarı ile sonuçlanmayabilir. Başarılı güvenlikleştirme için dinleyici kitlenin bu durumu kabul etmesi ve güvenlik sorunu olarak işaretlemesi gerekmektedir. Bu aşamadan sonra tehdit algısının ortadan kaldırılabilmesi için güvenlikleştirici aktöre verilen rızanın şart olduğu söylenebilir. Başarılı bir güvenlikleştirme, aktör ile dinleyici kitlesi arasında güçlü bir ilişki kurulmasıyla mümkün olmaktadır. Bu ilişki sağlamlaştığında acil durumlarda önlemlerin alınması sağlanabilmektedir.¹⁹⁵

Kopenhag Ekolü, güvenliğin pozitif ve arzu edilen bir durum olarak görülmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bir konunun güvenlik meselesi olarak

¹⁹¹ Fikret Birdişli, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Okulu, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10 (20), 2014, s.96.

¹⁹² Bülent Sarper Ağır, *Güvenlik Çalışmaları Alanında Kopenhag Okulu'nun Toplumsal Güvenlik Kavramsallaştırması Çerçevesinde Bir Etik Çatışma Örneği Olarak Kosova Sorunu*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s.58.

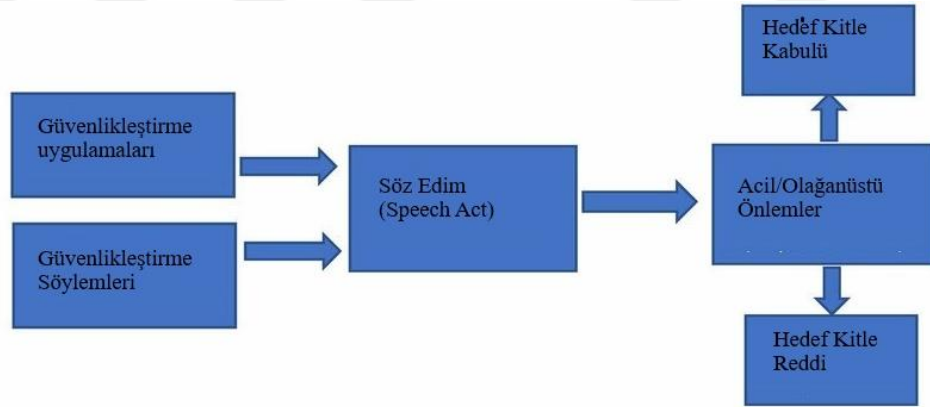
¹⁹³ Fulya Hisarhoğlu, (Güvenlikleştirme. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları Serisi*, (24), 1-9, 2019, s. 1-6.

¹⁹⁴ Ali Ayata, Elif Sütçü, “Avrupa’da Bir Güvenlikleştirme Konusu Olarak Göç”, Ankara: İksad Yayınevi, 2022, s.46.

¹⁹⁵ Fatma Hatap, Hüseyin Yeltin, “Göçün Güvenlikleştirilmesi Bağlamında Avrupa Birliği’nin Belarus Göçmen Krizine Yaklaşımı.” *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi* Cilt 2 Sayı:1, 2022, s. 105.

tanımlanması, o alanda bir otorite figürünün ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu durum çeşitli özgürlüklerin sınırlandırılmasına yol açmakta ve bazen kabul edici kitlenin onayıyla şiddet içeren yöntemlerin devreye girmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda ekol güvenlik alanını genişletmek yerine mümkün olduğunca daraltılmasını teşvik etmektedir.¹⁹⁶

Kopenhag Ekolü, göçün güvenlikleştirilmesinin yarattığı dışlayıcı söylemlere dikkat çekmekte ve bu olumsuz algıların aşılması için göçün güvenlik dışına çıkarılmasının zorunluluğunu vurgulamaktadır. Güvenlikdışlaştırmanın temel meselesi, bir konunun güvenlikleştirilerek mi yoksa güvenlik dışına çıkarılarak mı ele alınması gerektiği üzerinedir. Güvenlikleştirme sürecini olumsuz bir çerçeveye yerleştiren Kopenhag Ekolü, her konunun güvenlikleştirilmesini problemli bir alan olarak görmekte ve devletin varlığını ilgilendiren meselelerin belirlenmesi gerektiğini, bu çerçevenin dışında kalan konuların politik alan içinde yani normal yollarla çözülmesi gerektiğini ifade etmektedir.¹⁹⁷ Göçün güvenlikleştirilmesi, göçün yalnızca güvenlik boyutuyla ele alınmasının yanında sadece bir sorun olarak görülmesi şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁹⁸

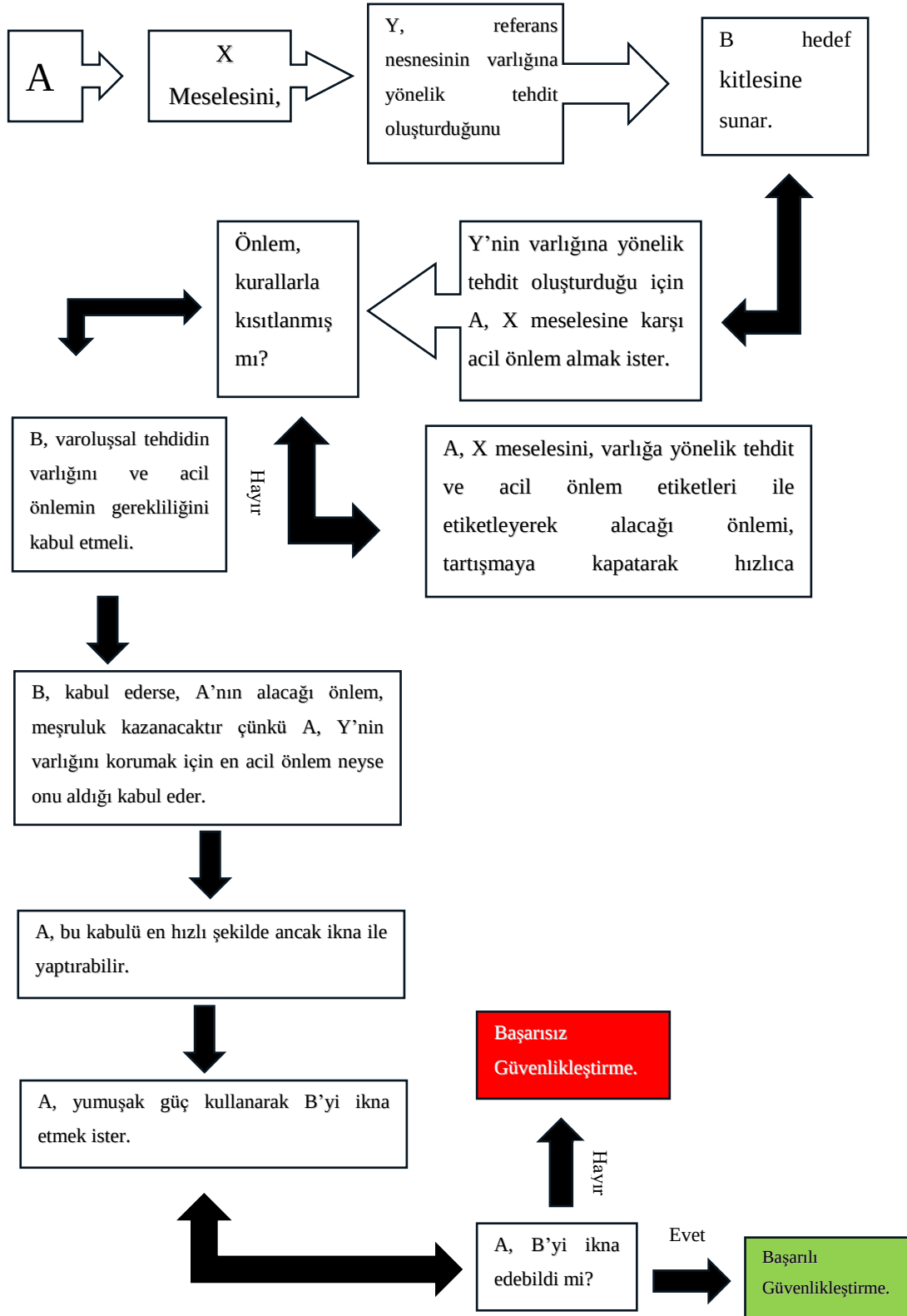
Şekil 1. Güvenlikleştirme Süreci Şeması¹⁹⁹

¹⁹⁶ Nebi Miş, Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 2011.

¹⁹⁷ Bahar Rumelili ve Sibel Karadağ, age., s.80.

¹⁹⁸ Sühal Şemşit, *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 55 57.

¹⁹⁹ Ric Neo, Securitization of the President: Trump as a National Security Threat, *Cambridge Review of International Affairs*, 2020, s.11.

Şekil 2. Güvenikleştirme Edimi Şeması²⁰⁰

²⁰⁰ Abdullah Özdi, *Güç- Güvenlik İlişkisi Bağlamında Güvenikleştirme ve Yumuşak Güç*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2022, s. 55.

Şekil 2’de güvenlikleştirme sürecinin akış şeması sunulmaktadır. Şema incelendiğinde başarılı ve başarısız güvenlikleştirme aşamaları arasında temel farklar göze çarpmaktadır. Özellikle varoluşsal tehditlere karşı alınması gereken acil önlemler sağlanabildiğinde güvenlikleştirme eyleminin başarıyla sonuçlandığı görülmektedir.

Göç politikalarının iç güvenliği tehdit ettiği veya edeceği yönündeki söylemlerin toplumu etkileme kapasitesi önemli bir husustur. İç tehdit sadece askeri olarak yapılmamaktadır, söylemler aracılığıyla sosyal, ekonomik, politik ve kültürel açıdan göçmenlerin bir güvenlik tehdidi olarak algılanabileceği bir ihtimali de kapsamaktadır. Bu tür söylemler toplumda bir karşılık bulduğunda ötekileştirilen göçmenler, toplumun değerlerine, ülke sınırlarına ve dolayısıyla vatandaşların güvenliğine bir tehdit olarak görülmekte, varlıkları ise bir varoluş sorunu olarak algılanmaktadır. Siyasetçilerin siyasi seçimlerden hemen önce veya köklü kararlar almadan önce bu tür söylemlere sıklıkla başvurdukları bilinmektedir.²⁰¹

Göç sürecinin güvenlikleştirilmesi başarıya ulaştığında göçmenler ve mülteciler toplum tarafından tehdit unsuru olarak algılanmaya başlanmaktadır. Tehdidin ise sadece bireylerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Artık toplumun kolektif hafızasına göçmenlerin kimlik ve kültürü tehdit ettiği düşüncesi işlenmektedir. Politikacılar bu algıyı kendi çıkarları doğrultusunda manipüle etmektedir.²⁰² Bu sürecin sonucunda göç ve sığınma talepleri acil olarak kontrol altına alınması ve önemli ölçüde azaltılması gereken sorunlar olarak tanımlanmaktadır.²⁰³

Politik figürler veya siyasi parti liderleri, yabancılarla ilgili olarak toplumsal huzuru bozdukları yönünde ifadeler kullanmakta ve konunun siyaset dışı alandan siyasal ve nihayetinde güvenlik alanına taşınmasına yol açmaktadır. Devletler bu bağlamda göçmenlere yönelik güvenlik önlemlerini artırmakta ve daha katı

²⁰¹ İrem Şahin, *Avrupa Birliği Güvenlik Politikalarının Oluşturulmasında Göç- Güvenlik İlişkisi: Suriye Mülteci Krizi Örneği*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022, s. 97.

²⁰² Jef Huymans, Migrants as a security problem: dangers of “securitizing” societal issues. Dietrich Thrunhardt, *Migration and European integration: the dynamics of inclusion and exclusion*, 1995, s. 53.

²⁰³ Theodora Kostakopoulou, The ‘Protective union’: change and continuity in migration law and policy in Post-Amsterdam Europe. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 38(3), 2000, s.508.

politikalar benimsemektedir. Sınır kontrollerinin sıkılaştırılması ve ÷lkeye girişlerin zorlaştırılması gibi önlemler alınmaktadır.²⁰⁴ Burada ele alınan meseleler, geçmişte ve günümüzde birçok farklı parti lideri tarafından siyasi gündemlerde kullanılmış ve göçmenlerin varlığı siyasi tartışmaların ötesine taşınarak güvenlikleştirme sürecine dâhil edilmiştir.

Kopenhag Ekolü, güvenlik kavramı üzerine kurulu temel varsayımlarını toplumsal alandaki tehditleri üç kategoriye ayırarak incelemektedir. Bu kategoriler politize edilmemiş, politize edilmiş ve güvenlikleştirilmiş alanlardır. Politize edilmemiş alanlar, devletin ilgisini çekmeyen, toplumsal alanda anlam ifade etmeyen ve herhangi bir karar almayı gerektirmeyen konuları içermektedir. Politize edilmiş alanlar ise devletin doğrudan ilgi gösterdiği ve karar alma sürecini gerektiren konulardır. Güvenlikleştirilmiş alanlar, varlık tehdit altında olduğunda acil önlemlerin alınmasını gerektiren ve bu önlemlerin siyasi ve olağanüstü önlemler dâhil olmak üzere her türlü müdahaleyi meşrulaştıran konuları kapsamaktadır.²⁰⁵

²⁰⁴ Çiğdem H. Benam, Emergence of “Big Brother” in Europe: Border Control and Securitization of Migration. *Insight Turkey*, 13(3), 2011, s. 196.

²⁰⁵ Başar Baysal, Çağla Lülecı, age., s.75.

2. BÖLÜM

2. ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

2.1. Göç Hukukuna İlişkin Uluslararası Düzenlemeler

Uluslararası göç hukuku, bireylerin uluslararası seviyede gerçekleştirdikleri göç hareketlerine dair hukuki düzenlemeleri, bunların hedef ülkelerdeki yasal durumlarını ve haklarını kapsayan geniş bir yasal ilkeler bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu hukuk dalı, göç sürecinin tüm aşamalarında uygulanmakta olan uluslararası hukuk normlarını bütünleştirmeyi hedeflemektedir.²⁰⁶ Başka bir tanımlamayla uluslararası göç hukuku, uluslararası hukukun geleneksel kaynaklarından ve bu alandaki aktörlerden meydana gelen doktrinsel bir yapı olarak öne çıkmaktadır.²⁰⁷

Uluslararası göç hukukunu devletlerin egemenlik haklarından ve insan haklarına dair hukuki metinlerden türeyen göçe yönelik uluslararası normlar ve ilkeler dizini olarak tanımlamaktadır.²⁰⁸ Göç hukuku alanında daha yakın tarihli bir sözlüğe göre ise bu tanım, bireylerin devletlerarası ya da içindeki hareketlerini düzenleyen hukuki ilkeleri daha geniş bir perspektiften ele almaktadır. Uluslararası göç hukuku, devletlerin yetkilerini ve sorumluluklarını, göçmenlerin statülerini, haklarını ve yükümlülüklerini, ayrıca uluslararası düzeyde iş birliğini düzenleyen çeşitli uluslararası hukuk kaynaklarından ortaya çıkan ve göçü düzenleyen geniş bir yasal çerçeve olarak kabul edilmektedir.²⁰⁹

Uluslararası mülteci hukuku bakımından en önemli gelişme ise 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'dir. Cenevre sözleşmesi, uluslararası alanda mülteci haklarını düzenleyen ilk uluslararası hukuk kaynağıdır.

²⁰⁶ Vincent Chetail, *International Migration Law*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s.7.

²⁰⁷ Age., s.10.

²⁰⁸ International Organization for Migration, *Uluslararası Göç Hukuku Sözlüğü* N°31, ed. Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath-Cross, (Geneva: IOM).

²⁰⁹ International Organization for Migration, *Glossary on Migration* N°34, (Geneva: IOM, 2019), s.113.

Bu sözleşme ile sığınmacıların hukuki statüleri belirlenmek, uygulamada ortaya çıkan sorunları gidermek ve sığınmacıların hukuki statüleri belirlenmek amaçlanmıştır. Sözleşme'nin 1/A-2 maddesi uyarınca Mülteci; *“1 Ocak 1951’de önce, cereyan eden hadiseler neticesinde ve ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemeyen veya mezkur korkuya binaen istifade etmek istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bahis konusu hadiseler neticesinde evvelce mutaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen kişiler de mülteci sayılmaktadır.”* Bu sözleşme ile ayrıca taraf devletlere; *“1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar”* ya da *“1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar”* cümlelerinden birini seçerek kısıt koyabilme imkânı tanınmıştır.

Ortaya çıkan adaletsizliği gidermek amacı ile BM Genel Kurulu 16 Aralık 1966 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokolünü kabul etmiştir. Bu protokol ile mülteci tanımı yeniden yapılmış, coğrafi ve tarih kısıtlamaları kaldırılmıştır. Böylece dünyanın neresinde meydana gelirse gelsin aynı sorunları yaşayan insanların aynı haklardan faydalanması hedeflenmiştir. Bu Protokol 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²¹⁰

Eylül 2016 tarihinde BM Genel Kurulu 193 üye devletin katılımı ile New York Mülteciler ve Göçmenler Deklarasyonu’nu kabul etmiştir. Bu deklarasyon ile üye devletler göçmenlere ve mültecilere statüleri fark etmeksizin insanlık onuruna yakışır bir şekilde, kadınları ve çocukları koruyan, bir sistem için iş birliği kabul edilmiştir. Bu deklarasyon ile türü ne olursa olsun kitlesel göçlerin yönetiminde uluslararası toplumun sorumluluğu olduğu kabul edilmiştir. Topraklarında çok fazla mülteci ve göçmen olan ülkelere yardım edilmesi gerektiği kararlaştırılmıştır. Üye devletler, ülkelere gelen statüsü fark etmeksizin gelen göçmenlere temel insan haklarına, insanlık onuruna yakışır bir şekilde ve ivedilikle yardım edeceklerini

²¹⁰ Balay Sütüoğlu, Uluslararası Mülteci Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türkiye Örneğinin Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s.46.

taahhüt etmişlerdir. Esas amaç kitlesel göç hareketlerinin uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak ülkeler arasında iş birliği sayesinde göçmenleri mağdur etmeden hızlı ve kalıcı çözümler bulmaktır. Üye devletlerin Deklarasyon ile yoğun göçmen ve mülteci alan ülkelere yardım etme taahhüdünü yerine getirme için çalışma başlatılmıştır. Bu çalışma sonucunda Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat ve Küresel Mülteci Mutabakatı 10-11 Aralık 2018 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Küresel Göç Mutabakatı dünya çapında geniş katılımlı kabul edilmiş ve göç konusunda pek konuyu düzenlemiştir. Ancak göç karşıtı ülkeler bu mutabakatın ulusal güvenliği tehdit edeceği ve egemenlik hakkının kısıtlanması kabul edilemeyeceğini ileri sürmüştür. Mutabakatı Amerika Birleşik Devletleri, Macaristan, Polonya, İsrail, Çekya ülkeleri kabul etmemiş ve 12 ülke de çekimser kalmıştır.²¹¹

2.2. Uluslararası Hukukta Göçmen

Uluslararası hukuk alanında göçmen tanımı geniş bir yelpazede ele alınmaktadır hem ekonomik göçmenleri kapsayacak şekilde hem de tüm göç eden bireyleri içerecek biçimde kullanılmaktadır. Bu bağlamda evrensel olarak kabul edilen bir göçmen tanımının olmadığı görülmektedir.²¹² Uluslararası alanda göçmen kavramı dar ve geniş olmak üzere iki ayrı biçimde değerlendirilmektedir. Geniş perspektifte göçmen, özellikle son dönemlerde yabancı terimi yerine geçmektedir.²¹³ Bu anlamda göçmen çeşitli sebeplerle yaşadığı ülkeyi terk edip başka bir ülkede yaşamayı amaçlayan kişileri ifade etmektedir.²¹⁴ Geniş anlamda göçmenler, ülkeler arası geçiş yapan ve yerel vatandaş olmayan her bireyi yani yabancıları içermektedir.²¹⁵ Farklı hukuki statüler bu genel göçmen statüsünün alt kategorileri olarak kabul edilmektedir.²¹⁶

²¹¹ <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/k%C3%BCresel%20g%C3%B6%C3%A7%20mutabakat%C4%B1.pdf>

²¹² IOM, Glossary on Migration, s.132.

²¹³ Aydoğan Asar, *Yabancılar Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), s.23.

²¹⁴ Nazlı Töre, *Uluslararası Göç Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), s.65; Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2018), s.28.

²¹⁵ IOM, Glossary on Migration, s.132.

²¹⁶ Bülent Çiçekli, age., s.201; Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2018), s.58.

Ekonomik nedenlerle başka bir ülkeye yerleşmeyi seçenler dar anlamda ekonomik göçmen veya ekonomik mülteci olarak adlandırılmaktadır.²¹⁷ Dar anlamda göçmenler daha iyi bir ekonomik yaşam sürdürme amacıyla kendi istekleriyle başka bir ülkeye göç etmektedir. Savaş veya zulümden kaçanlar ise bu kategorinin dışında tutulmaktadır.²¹⁸ Bu tanımlama çerçevesinde bir bireyin göçmen olarak kabul edilmesi için ilk olarak ekonomik faktörlerin etkili olması gerekmektedir. Ayrıca bu göç hareketi kişinin özgür iradesiyle ve yerleşme niyetiyle gerçekleşmektedir. Kısa süreli ziyaretler, eğitimler veya turistik seyahatler bu tanım kapsamında değerlendirilmemektedir.

Uluslararası Göç Örgütü tarafından göçmen; uluslararası hukukta tanımlanmamış, ulusal veya uluslararası sınırlar ötesine çeşitli sebeplerle geçici ya da kalıcı olarak yer değiştiren kişileri tanımlayan genel bir terim olarak belirtilmektedir. BM Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı göçmeni kısa süreli seyahatleri dışlayarak, olağan ikametgâhını değiştiren herhangi bir kişi olarak tanımlamaktadır.²¹⁹ BM ise göçmeni, nedenleri ve göç biçimi ne olursa olsun yabancı bir ülkede bir yıldan uzun süre kalan kişi olarak açıklamaktadır.²²⁰

Avrupa Komisyonu tarafından göçmen kavramı küresel ve AB/EFTA bağlamında iki ayrı tanımlamayla ele alınmıştır. Küresel perspektifte göçmen; vatandaşlığını taşıdığı ya da yaşamış olduğu devletin dışında yer alan ve sebeplerinin gönüllü oluşuna, göç yollarının düzenli ya da düzensizliğine bakılmaksızın yabancı bir ülkede bir yıldan uzun süre ikamet eden kişi olarak tanımlanmaktadır. AB/EFTA kapsamında ise göçmen; başka bir AB/EFTA üyesi veya üçüncü bir ülkede yaşamış olan ve bir AB/EFTA üye devletinde en az on iki ay süreyle ikamet etmeyi planlayan veya daha önceden bir AB/EFTA üyesi devlette sürekli olarak yaşamış ve en az on iki ay süreyle bu ikametini sonlandıran kişi olarak ifade edilmektedir.²²¹

Uluslararası alanda kabul görmüş ortak bir göçmen tanımının bulunmamasına rağmen var olan tanımlar genel anlamda birbirleriyle örtüşmektedir. Göçmen terimi,

²¹⁷ Yılmaz Altuğ, *Devletler Hususi Bakımından Mülteciler*, (İstanbul: Sermet Matbaası, 1967), s.5.

²¹⁸ Alfred de Zayas, "Human Rights and Refugees", *Nordic Journal of International Law*, 61/62 (1994), s.253.

²¹⁹ IOM, Glossary on Migration, s.132.

²²⁰ Age., s.61.

²²¹ European Commission, Asylum an Migration, s.252.

tüm göç edenler için ve yalnızca ekonomik nedenlerle göç edenler için kullanılabilir. Göçme kavramı her durumda olaya özgü şekilde değerlendirilmektedir. Uluslararası Göç Örgütü, uluslararası göçmeni vatandaşlığını taşıdığı veya sakin olduğu bir ülkenin dışında bulunan ya da vatansız ise doğduğu veya yaşamış olduğu devletin dışında bulunan herhangi bir birey olarak tanımlamaktadır. Bu tanım uluslararası göçün sınırları aşan özelliği ile uyumlu olmaktadır. Geçici veya sürekli olarak hareket etme niyetinde olan göçmenler, düzenli ve düzensiz göçmenler de uluslararası göçmen kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir.²²²

2.3. Uluslararası Hukukta Geçici Koruma

Uluslararası hukuk çerçevesinde geçici koruma hususunda bağlayıcı hükümler içeren herhangi bir sözleşme veya anlaşma mevcut değildir. Ancak Avrupa Birliği hukuku kapsamında bu konu 2001 yılında kabul edilen AB Geçici Koruma Direktifi ile ele alınmıştır fakat bu Direktif uygulamaya konulamamıştır.²²³ Söz konusu direktif, AB üyesi devletlerin kitlesel göç durumlarında uygulayacakları geçici koruma politikaları için gerekli asgari şartları belirlemektedir.²²⁴ Direktif, geçici koruma sağlanacak kişileri, bu kişilere tanınacak hakları, koruma süresini ve bu rejimin sona erme koşullarını detaylandırmaktadır. Ancak bu hükümler halen AB üye devletleri için zorunluluk arz etmemektedir.²²⁵

Diğer AB iltica mevzuatı, direktiflerinden farklı olarak Geçici Koruma Direktifinin etkinleştirilmesi, AB Komisyonu ve Konseyi'nin katılımını gerektiren karmaşık bir aktivasyon sürecini içermektedir. Direktif'in uygulanabilir hale gelmesi için Avrupa Komisyonu'nun öncelikle kitlesel bir göç hareketini tespit etmesi ve ardından Geçici Koruma Direktifinin kimler için uygulanacağını belirleyen bir teklif hazırlaması gerekmektedir. Eğer bu teklif, Avrupa Konseyi'nde nitelikli çoğunlukla

²²² IOM, Glossary on Migration, s.112.

²²³ Meltem Ineli-Ciger, "Has the Temporary Protection Directive become obsolete? An examination of the directive and its lack of implementation in view of the recent asylum crisis in the Mediterranean." Seeking asylum in the European Union. Brill Nijhoff, 2015, s.225; Meltem Ineli-Ciger. "Time to activate the Temporary Protection Directive: Why the Directive can play a key role in solving the migration crisis in Europe." *European Journal of Migration and Law* 18.1 (2016), s.5.

²²⁴ AB Geçici Koruma Direktifi Council Directive, 2001, s.1- 2

²²⁵ Meltem Ineli-Ciger, age., s.13.

onaylanırsa Direktif yürürlüğe girmekte ve böylece AB üye devletlerine yükümlülükler getirmeye başlamaktadır.²²⁶

Yunanistan ve İtalya'ya ulaşan göçmen ve mültecilerin sayısını ve bu ülkelerin altyapısal kapasitelerinin yetersizliği göz önünde bulundurduğunda AB Geçici Koruma Direktifi'nin beşinci maddesinde belirtilen kitlesel akın şartlarına uyduğunu göstermektedir.²²⁷ Ancak bu Direktif bugüne kadar aktive edilmemiştir. AB Geçici Koruma Direktifi'nin uygulanmamasının ana nedenlerinden biri, AB üye devletlerinin bu uygulamanın Avrupa'yı göçmen ve mülteciler için daha çekici bir yer haline getireceğinden endişe duymalarıdır. Ayrıca Direktif'in yürürlüğe girebilmesi için Avrupa Konseyi'nde gereken nitelikli çoğunluk oyu elde edilmesi gerekmektedir.²²⁸

Kitlesel akınlar, coğrafi olarak Avrupa Birliği'ni çevreleyen Yunanistan, İtalya ve Bulgaristan gibi devletlerle, göçmen ve mültecilerin yoğun olarak tercih ettikleri Almanya gibi ülkeleri etkilemektedir. AB Geçici Koruma Direktifi'nin uygulanması, bu Direktif'in altıncı bölümünde öngörülen külfet paylaşımı hükümleri sayesinde bu ülkeler üzerindeki yükü hafifletebilecek niteliktedir. Ancak kitlesel akınlardan etkilenmeyen veya az etkilenen diğer AB üye devletlerinin bu Direktif'in uygulanması yönünde oy kullanmaları beklenmemektedir.²²⁹ Böylece bölgesel hukukta geçici koruma ile ilgili mevcut tek yasal düzenleme şimdiye kadar uygulanmamış olup bu durumun yakın gelecekte değişmesi de beklenmemektedir.²³⁰ Dolayısıyla uluslararası hukukta olduğu gibi bölgesel hukukta da devletlerin sorumluluklarını tanımlayan geçerli bir geçici koruma düzenlemesi bulunmamaktadır.

Uluslararası ve bölgesel hukuk çerçevesinde geçici koruma üzerine yürürlükteki belgelerin olmamasının önemli sonuçları bulunmaktadır. Özellikle böyle bir düzenlemenin bulunmaması, devletlerin geçici koruma politikalarını

²²⁶ AB Geçici Koruma Direktifi Council Directive, m. 5.

²²⁷ Meltem Ineli-Ciger, age., s.1.

²²⁸ Meltem Ineli-Ciger, age., 2015, s.233.

²²⁹ Age., s.235-236.

²³⁰ Age., s.245.

belirlerken serbestçe hareket etmelerine olanak tanımakta ve bazen de 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne uymayan politikaları benimsemelerine yol açmaktadır.²³¹

Geçici koruma kapsamında haklara erişimin belirlenmesi zor olmaktadır. Bu zorluk, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesi uyarınca tanımlanan mültecilerin yanı sıra silahlı çatışma, şiddet ve insan hakları ihlallerinden kaçan bireyler ile çevre mültecileri gibi farklı grupların da korunması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır.²³² Bu grupların uluslararası hukukta çeşitli koruma rejimlerine tabi olmaları, geçici koruma altındaki bireylerin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarının açık ve kesin olarak belirlenmesini zorlaştırmaktadır.

Geçici koruma statüsü altındaki bireylerin uluslararası hukuktaki hakları belirlenirken, ilk adım olarak uluslararası insan hakları sözleşmelerinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. 2002 yılında Uluslararası Hukuk Derneği tarafından yayımlanan raporda, geçici koruma altındaki kişilerin, koruma sağlayan devletlerde yasal olarak bulunan yabancılar kategorisinde değerlendirilerek Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi başta olmak üzere diğer insan hakları belgeleri tarafından tanımlanan birçok haktan yararlanma hakkına sahip oldukları vurgulanmaktadır.²³³ Çiçekli ise 2009 yılında yaptığı çalışmada, İnsan Hakları Komitesinin 15 no'lu Genel Yorumu üzerinden yaptığı değerlendirmede, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde yer alan hakların karşılıklılık ilkesi veya vatandaşlık durumu gözetmeksizin herkes için geçerli olduğunu ifade etmektedir.²³⁴ Dolayısıyla geçici koruma politikaları uygulayan ülkelerin yargı yetkisi altındaki tüm bireyler bu kapsamda geçici koruma sağlanan kişiler de dahil olmak üzere Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi kapsamındaki haklardan faydalanabilmelidir.²³⁵ Ayrıca yalnızca bir ülkenin vatandaşlarını değil, o ülkede bulunan yabancıları da içerecek şekilde geniş bir kapsama sahip olan uluslararası ve bölgesel insan hakları sözleşmeleri geçici koruma altındaki şahısların haklarının tanımlanmasında etkili olmaktadır. Örneğin Türkiye'de geçici koruma

²³¹ Joanne Thornburn. "Transcending boundaries: Temporary protection and burden-sharing in Europe." *International Journal of Refugee Law* 7.3 (1995), s.462 - 464.

²³² Joan Fitzpatrick, "Temporary protection of refugees: Elements of a formalized regime." *American Journal of International Law* 94.2 (2000), s.295; UNHCR Roundtable, 2012, s.3.

²³³ International Law Association, 2002, s.11.

²³⁴ Bülent Çiçekli, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Seçkin, 2009, s.171.

²³⁵ Age., s.171.

altında olan Suriyeliler, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İşkenceye Karşı Sözleşme, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi gibi sözleşmeler çerçevesinde korunan birçok hakka sahiptir ve bu haklardan yararlanabilmektedir.²³⁶

AİHM 2022 yılında Akkad-Türkiye davasında geçici koruma statüsü altında olan Suriyeli Akkad'ın "gönüllü geri dönüş" gerekçesiyle zorla sınır dışı edilmesinin hukuka aykırılığına hükmetmiştir. Bu kararda Türkiye'nin AİHS m. 3 insanlık dışı muamele yasağını, m. 13 etkili başvuru hakkını ve m.5 özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir.²³⁷

Geçici koruma süreçlerinde bireysel mülteci ve diğer uluslararası koruma statülerinin belirlenmesi işlemleri genellikle durdurulmaktadır ve kitlesel göç dalgalarında hangi bireylerin 1951 Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre mülteci olarak kabul edilebileceğinin saptanmasını engellemektedir. Ancak kitlesel göç sırasında geçici koruma altına alınan kişilerin büyük bir kısmının bu Sözleşme'nin kapsamına girdiği varsayılmaktadır. Türkiye'deki mevzuata göre Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda mülteci ve şartlı mülteci tanımları açıkça yapılmışken, Suriye'den gelen ve geçici koruma altındaki kişiler arasında kimin şartlı mülteci olduğu belirlenememektedir. Türk makamları, Suriyelilerin bireysel iltica başvurularını değerlendirmemektedir. Avrupa'da ise bu işlemler devletler tarafından yürütülmekte ve AB ülkeleri bu konuda yüksek oranda mülteci kabul etmektedir. Geçici koruma altındakilerin önemli bir kısmı 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin tanımladığı mülteci statüsüne uygun olmaktadır. Bu nedenle geçici koruma sürecindeki kişilerin hakları 1951 Cenevre Sözleşmesi dikkate alınarak belirlenmelidir.²³⁸

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mültecilere tanınan haklar üç ana başlık altında toplanmaktadır;²³⁹

²³⁶ AİHM Mamatkulov ve Askarov – Türkiye davasında, sözleşmecî devlet olan Türkiye'nin AİHM'nin geçici tedbir kararına uymayarak davacıların ülkelerine iade edilmesi neticesinde ihlal kararı vermiştir.

²³⁷ [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-218581%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-218581%22]})

²³⁸ James Hathaway ve Alexander Neve. "Making international refugee law relevant again: a proposal for collectivized and solution-oriented protection." *Harv. Hum. Rts. J.* 10 (1997), s.159.

²³⁹ Bülent Çiçekli, age., s.159.

- Sözleşmenin tarafı olan ülkede hukuka uygun olarak bulunan mültecilerin hakları,
- Hukuka uygun olarak kalan mültecilerin hakları,
- Bulunma şekline bakılmaksızın tüm mültecilerin hakları.

Hathaway ve Neve'e göre kitlesel göç durumlarında bireysel mülteci statüsünün belirlenmesi çoğu kez mümkün olmadığı için geçici koruma altındaki kişilere bireysel koruma statüsü belirlenene kadar 1951 Sözleşmesi'nin öngördüğü hakların verilmesi gerekmektedir.²⁴⁰ Bu haklar arasında ayrımcılık yapmama, din özgürlüğüne saygı, eğitim hakkı, kimlik belgesi edinme hakkı, yasadışı giriş nedeniyle cezalandırılmama ve sınır dışı edilmeme bulunmaktadır.²⁴¹ Eğer geçici koruma politikalarını uygulayan devletler bu haklara riayet eder, temel ve acil ihtiyaçları karşılar, temel insan haklarına saygı gösterir ve geri göndermeme ilkesini uygularsa bu koruma rejimi hem 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne hem de uluslararası hukuka uygun olacaktır.²⁴²

2.4. Geri Göndermeme İlkesi

Geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi, uluslararası insan hakları hukukunda mültecilere ve sığınmacılara verilen tamamlayıcı korumaların temelini oluşturur. 1951 Mülteci Sözleşmesi, uluslararası mülteci hukukunun temel belgesi olarak kabul edilmekte ve bu nedenle "*Mültecilerin Magna Cartası*" olarak anılmaktadır.²⁴³ Non-refoulement terimi, Fransızca bir ifade olan ve düşman ordusunu geri püskürtmek anlamına gelen "*refouler*" kelimesinden türetilmiştir. Geri göndermeme ilkesi, özellikle yasa dışı yollarla bir ülkeye giriş yapmış kişilerin sınır dışı edilmesi ve geçerli belgelere sahip olmayanların ülkeye alınmaması şeklinde uygulanan idari tedbirleri kapsamaktadır.

Non-refoulement ilkesi, sığınmacıların yaşam veya özgürlüklerini tehdit edebilecek ülkelerden birine dönüşlerinin ırk, milliyet, din, belirli sosyal gruplara

²⁴⁰ James Hathaway ve Alexander Neve, age., s.159- 160.

²⁴¹ Bülent Çiçekli, age., s.174; Slingenber, Lieneke. "The reception of asylum seekers under international law." *The Reception of Asylum Seekers under International Law* (2014), s.106.

²⁴² Meltem Ineli-Ciger, age., 2015, s.203, 205.

²⁴³ Vincent Chetail, "Le principe de Non-refoulement et le statut de réfugié en droit international" *La Convention de Geneve du 28 Juillet 1951 Relative au Statut des Refugies 50Ans Apres: Bilan Et Perspectives*, 2001, s.25.

mensubiyet veya politik görüşler nedeniyle herhangi bir yolla geri gönderilmesini veya iadesini engellemektedir.

Schneider, sığınma kurumunun güvenli bir şekilde üçüncü bir ülkeye kabul edilme ve geri gönderilmeme garantisiyle temel insan haklarına duyulan saygının bir araya geldiğini belirtmektedir.²⁴⁴ Uluslararası belgelerde non-refoulement ilkesinin ilk kez ortaya çıkışı, 1933 yılında Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin 3. maddesi ile olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1951 Mülteci Sözleşmesi'nde de bu ilke 33. maddede yer almaktadır. Non-refoulement ilkesi, 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde yer alan iki temel hükümden biridir, diğeri ise mülteci tanımıdır.²⁴⁵

Non-refoulement ilkesi otomatik olarak kabul zorunluluğu yaratmamaktadır ancak fiili sığınmacılar için mülteciliğe kabul edilme yönünde bir adım olarak kabul edilmektedir.²⁴⁶ Rodger, non-refoulement ilkesinin hem devletler hem de mülteciler açısından tam olarak belirlenmemiş yasal temellere dayandığını ve bu sebeple devletlerin uluslararası yükümlülüklerine uyumunun belirsiz olduğunu iddia etmektedir.²⁴⁷

Non-refoulement ilkesinin başarıyla uygulanması 1984 İşkenceye Karşı Sözleşme ile gerçekleşmektedir. Ancak sığınma arayan kişilerin ikametlerine ilişkin 1984 İşkenceye Karşı Sözleşmede bir hüküm bulunmamaktadır, bu nedenle sığınmacılar çoğunlukla 1951 Mülteci Sözleşmesi hükümlerine göre sığınma aramaktadırlar. Sığınma ve iltica olgusu kesin olarak belirlenememekle beraber yaklaşık 3.500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Sığınma hakkına ilişkin tarihsel veriler milattan önce 2000 yıl öncesine dayanmaktadır. Örneğin, MÖ 2000 yılında bir Hitit

²⁴⁴ Schneider, G. "the Cooperation Duties of Asylum Seekers." *Cambridge: Cambridge University Press* 49 (2007), s.545.

²⁴⁵ Timothy Hatton ve Jeffrey G. Williamson. "Refugees, asylum seekers, and policy in Europe." *Labor mobility and the world economy*. Springer Berlin Heidelberg, 2006. s. 249-284.

²⁴⁶ Vincent Chetail, "International legal protection of migrants and refugees: ghetto or incremental protection? Some preliminary comments." *Law of refugees: Global perspectives* (2008), s.5.

²⁴⁷ Jessica Rodger, *Defining the parameters of the non-refoulement principle*. Diss. Victoria University of Wellington, 2001, s.5.

Kralı, yaptığı anlaşmada ülkesine gelen mültecinin Hitit topraklarından çıkartılamayacağını, geri gönderilemeyeceğini açıkça ifade etmiştir.²⁴⁸

20. yüzyılın başlarına dek mültecilikle ilgili sorunlar genellikle olaya özgü yaklaşımlarla ele alınmıştır. Non-refoulement ilkesi zaman içinde bazı uluslararası mültecilik belgeleri ile birleşmiştir. Örneğin 1928 tarihli Rus ve Ermeni mültecilerinin hukuki durumlarının düzeltilmesine yönelik düzenlemenin 7. maddesi, mültecilerin çıkarılmamasını tavsiye etmektedir. Bu tavsiyenin yasal bir yükümlülük oluşturmadığı belirtilmektedir. 1933 tarihli Uluslararası Mültecilerin Statüsü Sözleşmesi'nin 3. maddesi ulusal güvenlik ve kamu düzeni gibi nedenler dışında bir akit devlete yerleşmesine izin verilen mültecilerin çıkarılamayacağını düzenlemektedir.²⁴⁹

Birleşik Krallık'ın 1905 tarihli Yabancılar Yasası (Aliens Act), korunma ihtiyacının pozitif hukuka ilk yansımasını oluşturmaktadır. Bu Yasanın 1. maddesi, ülkeye girişin reddedilmesi durumlarını düzenlemekte ve kişilerin dinî veya siyasi nedenlerle ya da siyasi nitelikli bir suç nedeniyle soruşturma veya ceza kapsamında hapsedilme riski bulunması hallerini hariç tutmaktadır.²⁵⁰

1967 Protokolü ile birlikte 1951 Mülteci Sözleşmesi'ndeki zaman ve coğrafi sınırlamalar ortadan kalkmıştır. 1967 Protokolü Avrupa Birliği'nin tüm üyeleri için bağlayıcı olup on yeni üye de dâhil edilmiştir. Ancak Malta, 1967 Sözleşmesi'nin coğrafi sınırlamalarını uygulamaya devam edeceğini ilan etmiş ve Macaristan, “1 Haziran 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” şeklinde bir yorumlama yapmaya devam etmiştir. Bu sınırlamaların kaldırılması gerektiğini belirten iki önemli gerekçe bulunmaktadır. Birincisi, Sözleşme ve Protokol uluslararası hukuk çerçevesinde mültecileri koruyan ve onların durumlarını iyileştirmeyi hedefleyen temel yasal metinlerdir. İkincisi ise gelişen AB mülteci politikası ve Amsterdam

²⁴⁸ M. Tevfik Odman, *Tarihsel Gelişim Sürecinde Güncelleştirilmiş Mülteci Hukuku*, Ankara 2020, s. 23-25.

²⁴⁹ Bülent Çiçekli, age., s.159.

²⁵⁰ Guy Goodwin-Gill, Jane McAdam ve Emma Dunlop. *The Refugee in International Law*. Oxford University Press, 2021, s. 203. 1905 tarihli İngiliz Yabancılar Yasası m.1/3-d'ye göre bir göçmen, dini veya siyasi nedenle kovuşturma veya cezadan kaçıyorsa ya da bu nedenlerle hapis, can güvenliği tehlikesi olan zulümden kaçmak gelmişse sadece maddi yetersizlik nedeniyle ülkeye giriş izni reddedilemez.

Antlaşması'nın getirdiği ortak yetki sistemi ile bu metinlerin yüksek standartlara ulaştırılmasının önemi büyüktür.²⁵¹

Bu ilkenin bu denli önemli olmasının bir diğer nedeni ise 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 33/1 maddesinde yer alan çekincelerin kabul edilmemiş olmasıdır. İlke yalnızca hukuki ikametgâh ülkesi için geçerli değil aynı zamanda 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında resmi olarak tanınmasına bakılmaksızın bir sonraki ülkeyi de ilgilendirmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, non-refoulement ilkesinin yalnızca kaynak ülkenin uyması gereken bir hak olmadığını, zulüm korkusu bulunan kişinin bulunduğu tüm ülkeleri kapsadığını farklı ifadelerle vurgulamaktadır.²⁵²

Non-refoulement ilkesi, bağlayıcı sözleşmeler ve protokoller kapsamında hukuki bir zorunluluk yaratmaktadır ve genellikle uluslararası örf ve adet hukukunun da bir ögesi olarak kabul edilmektedir.²⁵³ Doktrin, bu ilkenin zorunlu hukuk kuralları (jus cogens)²⁵⁴ arasında yer alması gerektiği görüşündedir.²⁵⁵

Etkin koruma üzerine çalışmalar yapan Feller, yeterli korumanın aşağıdaki unsurları içermesi gerektiğini vurgulamaktadır;²⁵⁶

- Zulüm, işkence veya diğer zalimane, gayri insani ya da küçük düşürücü davranışlar ve cezaların ihtimal dâhilinde olmaması,
- Kişinin hayatına tehlike oluşturabilecek başka bir gerçek riskin bulunmaması,
- Sığınma ülkesinde makul süre içerisinde kalıcı ve gerçekçi bir çözümün sağlanması,

²⁵¹ Lomba Da Sylvie, *The Right to Seek Refugee Status in the European Union*, Antwerp- Oxford-New York: Intersentia, 2004, s. 4.

²⁵² Age., s.5.

²⁵³ Murat Urk, "Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.75.

²⁵⁴ *Jus cogens* kavramı 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde ilk kez düzenlenmiş ve bu Sözleşme'nin 53. ve 64. maddeleri *jus cogens* kurallarını tanımlamıştır. Uluslararası hukukta "emredici norm" olarak kabul edilen, evrensel ve bağlayıcılığı olan temel hukuk kurallarıdır.

²⁵⁵ Erdem Denk "Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda Jus Cogens Kurallar" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol. LVI, No: 2, Nisan-Haziran 2001. s. 43-70.

²⁵⁶ Erika Feller, "Asylum, migration and refugee protection: realities, myths and the promise of things to come." *International Journal of Refugee Law* 18.3-4 (2006), s.510-515.

- Keyfi sınır dışı etme ve özgürlükten yoksun bırakma eylemlerine karşı geçici bir çözüm olarak geçici kalma izni verilmesi ve bu iznin saygın ve kabul edilebilir yöntemlerle sağlanması,
- Aile bütünlüğünün korunması ve bütünleşmenin teşvik edilmesi,
- Yaş, cinsiyet gibi özellikler açısından özel koruma ihtiyacı olan bireylerin tanımlanması ve bu bireylere özel dikkat gösterilmesi gerekmektedir.

Pek çok uluslararası antlaşma ve belge sığınma arayanların korunmasına yönelik ilkelere yer vermektedir. Bu belgeler arasındazulüm korkusu bulunan kişilerin geri gönderilmemesini açıkça yasaklayanlar olduğu gibi yorumlara bağlı olarak bu ilkeyi içerenler de bulunmaktadır. Bu ilkeyi barındıran önemli uluslararası metinler şunlardır:

1. 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesi'nin üçüncü maddesinde ulusal güvenlik veya halkın korunması gibi durumlar dışında, sığınmacının geri gönderilmesi, sınır dışı edilmesi veya geri çevrilmesi yasaklanmaktadır. Ayrıca bu kişilerin zulüm korkusu yaşadığı ülkelerde hayatları, fiziksel bütünlükleri veya özgürlükleri tehlikede ise bu ülkelere geri dönmeleri veya kalmaları engellenmektedir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1967 tarihli 2132(XXII) sayılı kararı, ilk madde ve birinci paragrafta sığınma arayanların zulme uğrayacakları ülkelere sınır dışı edilmelerinin veya geri gönderilmelerinin yasaklandığını belirtmektedir. Ancak ulusal güvenlik veya kamu düzeni gibi ağır sebeplerin bulunduğu yoğun mülteci akını durumlarında bu ilkelere sapma mümkün olabilmektedir.²⁵⁷
3. 1969 tarihli Afrika Birliği Teşkilatı Mülteci Sözleşmesi de üye devletlerdeki herhangi bir kişinin hayatı, fiziksel bütünlüğü veya özgürlüğü tehdit altında ise bu kişilerin geri gönderilmesi, sınır dışı edilmesi veya geri çevrilmesi gibi önlemlerin alınmasını yasaklamaktadır. Zulüm nedenleri arasında ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba üyelik veya siyasi görüş bulunmaktadır. Ayrıca kişilerin ülkelerini veya yaşadıkları doğal alanları terk etmeye

²⁵⁷ https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktarafliisoz/bm/bm_25.pdf

zorlayan dış saldırılar, yabancı hükümler veya kamu düzenini bozan diğer ciddi nedenler de sığınma arayışına neden olabilmektedir.

1951 Sözleşmesi'nin mülteci hukukuna katkı sağlayan başlıca yönleri arasında yük paylaşımı, dayanışma, gönderme yasağı ve gönüllü geri dönüş hükümleri bulunmaktadır. Bu hükümler hem bölgesel hem de küresel ölçekte mülteci hukukunu güçlendirmiştir.²⁵⁸ Ancak sözleşme mülteci koruma prensiplerini benimsemiş olmasına rağmen mülteci statüsünün belirlenmesi için bir mekanizma oluşturulmamış, detaylı bütçe planları ve mültecilerin yaşam standartlarına dair net hükümler içermemektedir. Sözleşme'nin operasyonel bir role sahip olmaması da eleştirilen diğer bir noktadır. Hofmann'a göre mültecilerin yeniden kaynak ülkelere gönderilme pratiği, 1969 OAU Sözleşmesi dışında nadiren uygulanmaktadır.²⁵⁹ Genellikle “Üç Taraflı Anlaşmalar” aracılığıyla mültecilerin ülkelerine dönüşleri gerçekleştirilmektedir. Bu anlaşmalar, BMMYK, kaynak ülke ve sığınma ülkesi arasında yapılmaktadır. BMMYK, hükümetlerarası değil aynı zamanda tanınmamış teşekküllerle de ilişki kurmaktadır. Bu kuruluşlara uluslararası teşekkül sıfatı verilmeksizin iletişim sağlanmaktadır. Ayrıca BMMYK yetkilendirilirse geri dönen mültecilerin kaynak ülkelerde yeniden yerleştirilmesi sürecini denetlemektedir.²⁶⁰

1969 Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 22. maddenin (8) fıkrası şöyledir: “Hiçbir yabancı, ırk, milliyet, din, sosyal statü ya da siyasi düşünce nedeniyle hayat hakkı ya da kişisel özgürlüğü tehlikede olacağı bir ülkeye, bu ülke kendi kaynak ülkesi olup olmamasına bakılmaksızın sınır dışı edilemez ya da geri gönderilemez.”²⁶¹

1984 Cartagena Bildirgesi'nin III. Bölüm, 5. paragrafında belirtilen hüküm şu şekildedir: “Non-refoulement ilkesi, uluslararası mülteci korumanın temel taşıdır ve devletler bu ilkenin mültecilerle ilgili zorunluluğunu ve jus cogens niteliğini bilmek ve uygulamak durumundadırlar.”

²⁵⁸ Joanne van Selm, ed. The Refugee Convention at fifty: A view from forced migration studies. Lexington Books, 2003, s.32.

²⁵⁹ Rainer Hofmann, "Refugee Law in Africa Context" Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 1992, s.325.

²⁶⁰ Age., s.326.

²⁶¹ Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi “Pact of San Jose, Kosta Rika”, 1969, 9 ILM 673.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikan İşkence Sözleşmesi'nin 13. maddesi, bireylerin işkence, zalimane veya insanlık dışı muamele göreceği tehlikesi bulunduğu durumlar ile bireyin talep eden ülke tarafından özel bir yargı sürecine veya olaya özgü bir mahkemede yargılanacağı hallerde, iade edilemeyeceği ve bu tür bir ülkeye gönderilemeyeceğini belirtmektedir.²⁶²

2006 yılı itibariyle Amerika Kıtası Mahkemesi, non-refoulement ilkesini içeren bir karar almamıştır. Bununla birlikte Komisyon 1997 yılında Haitililer Çevirme Davası'nda bu konuya değinmiş, savunmacı devlet olan Amerika'nın Amerikan Mülteci Sözleşmesi'ni onaylamamış olması sebebiyle 1. madde özel olarak uygulanmış ve bu maddeyle bireyin "*yasal ve kesintisiz olarak hayata, uzuvlarına, sağlığına ve onuruna sahip olma hakkı*" koruma altına alınmıştır.²⁶³

Amerika kıtasındaki non-refoulement ilkesini içeren bölgesel metinler Caminos tarafından şu şekilde sıralanmıştır:²⁶⁴

- Montevideo'da imzalanan Siyasi Sığınma ve Mültecilik Antlaşması'nın 12. maddesinin 2. paragrafı,
- Caracas'ta kabul edilen Diplomatik Sığınma Sözleşmesi'nin 17. maddesi,
- Aynı şehirde onaylanan Karasal Sığınma Sözleşmesi'nin 3. maddesi,
- San Jose de Costa Rica'da oluşturulan Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 22. maddesinin 8. fıkrası belirtilmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesine göre hiçbir devlet bu nedenlerden ötürü tehdit altındaki bir mülteciyi hayatının veya özgürlüğünün tehlike altında olduğu ülkelerin sınırlarına geri göndermeyecek ya da iade etmeyecektir. Ancak ev sahibi ülke için ciddi bir tehdit oluşturan veya ağır bir suçtan dolayı

²⁶² Diego Rodriguez, Claudia Martin Pinzón, Claudio Grossman (2006), "The Prohibition of Torture and Ill-treatment in the Inter-American Human Rights System" A Handbook for Victims and Their Advocates, Boris Wiskström(Ed.), Cenevre İsviçre: OMCT Handbook Series Vol.2 s.136.

²⁶³ Age., s.136-137.

²⁶⁴ Hugo Caminos, "Some Considerations on the Protection of Refugees in the Inter American System, with Particular Reference to the Situation of Refugees in Central America" Ed. Alan E. Nash, John P.Humphrey, Human Rights and the Protection of Refugees under International Law, 1988.

mahkûm edilmiş olan sığınmacılar bu hükümden yararlanma hakkını kaybetmektedirler.^{265 266}

Bu ilke sadece sınırlardan geri çevirmeyi kapsamakla kalmayıp sınır ötesi uygulamalarla da sığınmacıları korumaktadır.²⁶⁷ Sığınma süreçlerine erişimi zorlaştıran vize kısıtlamaları ve mali yükümlülükler gibi uygulamalar, ilk sığınma ülkesi politikaları ve sorumlu ülkeyi belirleme çalışmaları ile non-refoulement ilkesinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Kneebone, bu ilkeyi negatif bir hak olarak nitelendirmekte ve mültecilerin gözaltına alınmaması, mahkemelere özgürce erişim gibi hakların yanı sıra ayrımcılık yapmamayı içeren maddeler aracılığıyla mülteci statüsünün belirlenmesinden bağımsız olarak kullanılabilen haklar olarak tanımlamaktadır. Ayrıca sığınma hakkı ile non-refoulement ilkesinin birbirini tamamlayan temel unsurlar olduğunu belirtmektedir.²⁶⁸

Madde kapsamında “*hiçbir taraf devlet*” ifadesinin kullanılması, bu ilkenin sözleşmenin yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu olan taraf devletleri hedef aldığı yorumunu doğurmaktadır. “*Taraf devlet*” terimi, 1951 Mülteci Sözleşmesi’ne veya bu Sözleşme’nin etkisi altında 1967 Protokolü’ne katılmış olan tüm devletleri içermektedir. Bunun yanı sıra eyaletler, bölgeler ve kamu yetkisi kullanımında bulunan bireyler veya kurumlar gibi alt yönetim kademeleri de dâhil olmak üzere devlet organlarının tümü bu ilkenin uygulanmasında sorumlu ve yükümlüdür. Taraf devletler sadece kendi sınırları içinde gerçekleşen eylemlerden değil yetki alanları altında olan kişilerin faaliyetlerinden de sorumludur. Bir devletin sorumluluğu açısından eylemlerin yalnızca bu devletin sınırları içinde gerçekleşmiş olması önemli değildir, bu eylemlerin ilgili devlete atfedilebilir olması önemlidir. Devletler, yargı yetkileri altında olan veya bu yetkilere tabi kişilerin eylemlerinden sorumlu tutulmaktadır. Devletin insan hakları kapsamında yükümlülükleri egemenlik alanı ile

²⁶⁵ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 429 (V) sayılı Kararıyla toplanılan Konferansta kabul edilmiştir. 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanmış ve 43. maddeye uygun olarak 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁶⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 59’da hapis cezasına mahkûm edilen yabancının, koşullu salıverildikten ya da infazı tamamlandıktan sonra sınır dışı edilebileceği ve bu hususun İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirileceği düzenlenmiştir.

²⁶⁷ Arthur Helton, “What is Refugee Protection” Problems of Protection The UNHCR, Refugees and Human Rights, Niklaus Steiner, Mark Gibney, Gil Loescher (Ed.) New York: Routledge, 2003, s. 22.

²⁶⁸ Susan Kneebone, *Refugees, Asylum Seekers and the Rule of Law Comparative Perspectives*, New York: Cambridge Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 7, 8.

sınırlıdır. Ancak bu sınır sadece ülke sınırı değil devletin egemen olduğu sınır aşan yerleri de kapsamaktadır. AİHM'nin Loizidou-Türkiye kararı buna örnek gösterilebilir. Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'taki etkinliği ve egemen güç olması nedeniyle Kıbrıslı yetkililerin eylem ve işlemlerinin Türk yargısına tabi olduğu ve Türkiye'nin sorumlu ülke olduğuna karar vermiştir.²⁶⁹

Devlet sorumluluğunun belirlenmesinde ilgili eylemlerin bu devletin etkin kontrolü altında gerçekleştirilmiş olup olmadığı veya bu devlet adına yapılmış olup olmadığı esas alınmaktadır. Devletlerin sorumluluğu tek bir kurumla sınırlı olmayıp yasama, yürütme ve yargı teşkilatı olmak üzere tüm organları kapsamaktadır. Non-refoulement ilkesi, ilkeyi imzalamış olan tüm devletler, bu devletlerin organları ve hükümet alt bölümleri için bağlayıcı niteliktedir. Devletler resmi politikaları doğrultusunda veya gizli yönlendirmelerle geri göndermeye yol açacak şekilde hareket etmeleri ilkenin ihlali anlamına gelmekte ve ilgili organların sorumluluğunu gerektirmektedir. Ayrıca devlet dışı aktörlerin örneğin hava taşımacılığı yapanların eylemlerinden dahi devletler sorumlu tutulmaktadır.²⁷⁰

İlkenin Yasakladığı Eylemler; ilke olarak, geri göndermeme kavramının yorumu yasaklanan eylemlerin tanımıyla yakından ilişkilidir. Madde 33'te yer alan “her ne şekilde olursa olsun geri gönderilmeyecek ya da iade edilmeyecektir” ifadesi, bireylerin risk altında olduğu ülkelere gönderilmemesi veya bu ülkelere girişlerinin engellenmesi amacını gütmektedir. Eylemin adlandırılması, sınır dışı etme, suçlunun iadesi veya girişin reddi şeklinde farklılık gösterse de madde metninin doğrudan yorumu, geri göndermeme ve iade etmeme yasağını içermektedir. Ancak, maddenin geniş kapsamı ve devlet pratikleri incelendiğinde bu yasakların sonuçları itibarıyla meydana gelen durumları ve bu sonuçları doğuran her türlü aktif veya pasif eylemi kapsadığı anlaşılmaktadır.²⁷¹

Bu çerçevede suçluların iadesi ve sınır dışı etme gibi aktif eylemlerle sınırdan geri çevirme veya temel ihtiyaçların sağlanmaması gibi pasif eylemler non-refoulement ilkesinin koruma sağladığı durumları oluşturmaktadır.²⁷² Suçluların

²⁶⁹ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58007%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58007%22]})

²⁷⁰ Abdurrahman Eren, *Anayasa Hukuku Dersleri*, Seçkin, Ankara, 2021, s. 484.

²⁷¹ Arthur Helton, age., s.24.

²⁷² Age., s.26.

iadesi konusu non-refoulement ilkesi ile çatışma potansiyeli taşımakla birlikte genel görüş bu tür iadelerin ilkeye aykırı olmadığı yönündedir. Özellikle 33. madde hiçbir istisna öngörmezken, suçluların iadesi durumunda da ilkenin ağır insan hakları ihlallerine karşı koruma önceliği gözetilmektedir.²⁷³

Devletlerin non-refoulement ilkesini insan haklarına dair uluslararası taahhütleriyle uyumlu bir şekilde uygulamaları, ağır suçları işleyenlerin yargılanmasını teşvik etmek için makul bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Non-refoulement ilkesinin sınırda reddetme veya ülkeye giriş izni vermeme durumlarında koruma sağlayıp sağlamadığı, maddenin lâfzi yorumuna göre geniş kapsamlı olarak değerlendirilmekte ve bu ilke sadece sığınmacıları korumakla kalmayıp geçici olarak ülkeye kabul edilerek bireysel durumlarının belirlenmesine olanak tanımaktadır.²⁷⁴

Bir mülteci veya sığınmacının ülke sınırlarına veya yargı yetkisine nasıl geldiği, ülkedeki hukuki statüsü, non-refoulement ilkesi tarafından sağlanan koruma açısından önemli değildir. Ancak bu konuda farklı görüşler de bulunmaktadır. Bazı durumlarda Mülteci Sözleşmesi anlamında tanımına uymasa da Sözleşme'den ödünç alınan kavramlarla gerçek bir zulüm korkusu olmasa bile non-refoulement ilkesinin uygulandığı görülmektedir.²⁷⁵

2.5. Uluslararası Hukuk ve Göçün Güvenlikleştirilmesi

Mülteci ve sığınmacı sorunları tarihsel süreç içerisinde köklü bir geçmişe sahiptir ve özellikle dünya savaşları sonrasında ortaya çıkan mağduriyetler, mülteci hukukunun temellerinin atılmasına sebep olmuştur.²⁷⁶ Bu hukuk dalının uluslararası alanda gelişimine katkı sağlayan kurumlar, özellikle Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler gibi organizasyonlar olmuştur. Mülteci hukukunun güçlenmesini sağlayan faktörler arasında bu kuruluşların etkisi büyüktür. Milletler Cemiyeti, mülteci hukukunun belirlenmesinde önemli bir pozisyon almaktadır ve bu hukuk dalının çerçevesini oluşturmak amacıyla uluslararası sözleşmeler yoluyla yapılandırılmıştır.

²⁷³ Bülent Çiçekli, age., s.83.

²⁷⁴ Arthur Helton, age., s.23.

²⁷⁵ Alice Farmer, "Non-refoulement and Jus Cogens: Limiting Anti-Terror Measures that Threaten Refugee Protection" *Georgetown Immigration Law Journal*. 2008, s. 8.

²⁷⁶ Waynakh, Mülteci Hukuku'nun Tarihsel Gelişimi, 2009.

Ancak sözleşmelere katılımın sınırlı olması ve bazı ülkelerin çekinceleri hukuk alanının gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.²⁷⁷

Milletler Cemiyeti'nin mülteci tanımlarında fikir birliğine varılamaması ve ortak bir tanımın oluşturulamaması mülteci hukukunun ilerlemesinde belirsizliklere neden olmuştur. Bu durum, ilgili hukukun hangi prensiplere göre şekilleneceği ve nasıl ilerleyeceği konusunda gecikmelere yol açmıştır. Milletler Cemiyeti, göç eden kişilerin mülteci statüsü kazanabilmeleri için iki temel şart koymuştur. Asıl ülkeleri dışında bulunmaları ve herhangi bir ülkenin veya hükümetin koruması altında olmamaları gerekmektedir.²⁷⁸

Milletler Cemiyeti'nin belirlediği bu şartlar, göç eden kişilerin mülteci olarak tanınmasına ve gerekli yardımları almalarına olanak sağlamaktadır. Ancak zamanla uluslararası çatışmaların artması ve savaş koşullarının getirdiği karmaşa, Milletler Cemiyeti'nin bu rolünü zorlaştırmış ve belirlenen şartların uygulanmasında farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından meydana gelen ciddi insan hakları ihlalleri, BM Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte mülteci hukukunu BM'nin temel gündem maddelerinden biri haline getirmiştir.²⁷⁹ BM Antlaşması, mülteci hukukunun ilerlemesi adına önemli bir belge olarak kayıtlara geçmiştir. Antlaşmanın ilkeleri ve hedefleri incelendiğinde, "*Amaç ve İlkeler*" başlıklı ilk bölümde uluslararası barışın korunması, barış tehditlerine karşı önlem alınması, uluslararası sorunlara çözüm bulunması ve insan haklarına saygının artırılması gibi amaçlar belirlenmiştir.²⁸⁰

10 Aralık 1948'de, BM Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilmiştir.²⁸¹ Böylece sığınma hakkı, insan hakları kapsamında daha önemli bir yere taşınmıştır. Ayrıca 1947 yılında kurulan ve geçici olarak tasarlanan Uluslararası Mülteci Örgütü görev süresi boyunca mülteci sorunlarının her aşamasında çözüm üretme çabası göstermiş ve beş yıl süresince aktif olarak faaliyet

²⁷⁷ Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı. "Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62.4 (2013), s.1015.

²⁷⁸ Waynakh, age.

²⁷⁹ Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, age., s.1016.

²⁸⁰ Ersan Barkın, "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi." *Ankara Barosu Dergisi* 1 (2014), s.244.

²⁸¹ Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, age., s.1016.

göstermiştir. Örgütün kuruluş amacı, mültecilerin kendi ülkelerine veya önceki ikametgâhlarına dönmelerini teşvik etmek ve bu süreçte yardımcı olmak olarak ifade edilmiştir.²⁸² Siyasi zorluklar göç sürecinin hızlanmasına engel olmasına rağmen geniş çaplı bir uluslararası organizasyonun kurulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda BM Genel Kurulu 14 Aralık 1950’de Mülteciler Yüksek Komiserliği’ni kurmuş ve bu Komiserlik 1 Ocak 1951’de faaliyetlerine başlamıştır.²⁸³ Günümüzde de faaliyetlerini sürdüren BMMYK uluslararası koruma sağlama ve mültecilerin gönüllü geri dönüşlerini destekleme görevlerini üstlenmektedir.²⁸⁴ BMMYK, yapılan anlaşmalar ve sözleşmeler aracılığıyla mülteci sorunlarına çözümler üretmektedir.

2.6. Göçün Güvenlikleştirilmesi ve Etkileri

Güvenlik kavramı, varoluşsal tehlikelerle sıkı bir ilişki içermektedir. 11 Eylül olayları öncesinde terörizm çoğunlukla bir suç faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde terörizm algısı köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Amerika’nın varlık ve kimlik güvenliğinin tehdit altında olduğu savunmalarıyla birlikte terörizm varoluşsal bir tehdit olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Terörizmin bu yeni çerçeveye oturtulması, onu güvenlik gündeminde öncelikli bir konuma taşımıştır.²⁸⁵

“Güvenlik” teriminin yaygın kullanılması ve savaş retoriği, siyasi elitleri algılanan tehditlere karşı koymak için gerekli tüm araçları kullanma yetkisi talep etmeye iten olağanüstü bir durum yaratmıştır. Bu süreç terörist faaliyetlerde bulunan devletlere yönelik caydırıcı önlemler içeren bir önleme politikasının uygulanmasını da içermektedir. Böylece yetkililerin normalde uygulanan kısıtlamaları aşmalarına imkân sağlayarak olağanüstü önlemlerin meşrulaştırılmasına olanak tanınmıştır. 11 Eylül sonrası dönem, “güvenlik” adı altında meşrulaştırılan gözetim ve gözaltı yetkilerinde önemli bir artışa şahit olmuştur. 2015 yılı artan Avrupa’ya yönelik göç akışlarına ve AB’nin bu hareketliliği yönetmekte yaşadığı zorluklara tanıklık etmektedir. 2015 yılı, “Avrupa mülteci krizi” olarak adlandırılan durumla mücadele

²⁸² Waynakh, age.

²⁸³ Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, age., s.1016.

²⁸⁴ Waynakh, age.

²⁸⁵ Karin Fierke, M. "Critical theory, security, and emancipation." *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. 2010, s.7.

eden Avrupa'yı bulmuştur. Bu dönemde bazı devletler bu göç akışlarını güvenlik açısından değerlendirmiştir. Sonuç olarak göçün güvenlikleştirilmesi yeniden ortaya çıkmıştır. "Avrupa mülteci krizi", İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana karşılaşılan en büyük göç hareketleri arasında yer almaktadır. Bazı karar vericiler medya ve toplumlar bu durumu insani bir çerçevede ele alırken diğerleri bunu ekonomik refahlarına, refah devletlerine, kültürel kimliklerine ve kişisel güvenliklerine yönelik bir tehdit olarak değerlendirmiştir.²⁸⁶

Ayrıca 2015 yılı AB devletleri ve kurumlarının göçe yaklaşımlarını etkileyen şok edici terör olaylarına tanıklık etmiştir. Avrupa'da sağ partilerin yükselişi ve iltica politikalarının sıkılaştırılması kıtada yaşayan Müslümanların ve kıta dışından yeni gelenlerin deneyimlerini karmaşıklaştırmış ve ayrımcı muameleye maruz bırakmıştır. Sağcı siyasi liderlerin göçmenlere yönelik olumsuz tutumları ile birleştiğinde bu olaylar göçün bir güvenlik sorunu olarak algılanmasının artmasına katkıda bulunmuştur.²⁸⁷

Göçün güvenlikleştirilmesi kapsamında sınır denetimlerinin yeniden düzenlenmesi ve FRONTEX²⁸⁸ gibi deniz güvenlik kurumlarının Akdeniz bölgesine yerleştirilmesi gibi katı politikalar uygulanmaktadır. Bu stratejiler, Avrupa Birliği'nin serbest dolaşım ve temel değerleriyle çelişiyor gibi görünse de Avrupa devletlerinin duyduğu acil ihtiyaçları yansıtmaktadır.²⁸⁹ Batı toplumlarında göçmenlerin ekonomik yapıya, Batı kültürüne ve toplumsal düzene olası tehditler olarak görülmesi yönünde belirgin bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır.²⁹⁰

²⁸⁶ Hazel Çağan Elbir, "Avrupa'nın Aşırı Sağ Haritası: Zenofobi, İslamofobi ve Türkofobi." *Avrasya İncelemeleri Merkezi* 14, 2016, s.46.

²⁸⁷ Age., s.42.

²⁸⁸ Avrupa'da göç, sığınma ve güvenlik konusunda üye ülkeler arasındaki işbirliği yapmak için Avrupa Adalet ve İçişleri Konseyi, Dış Sınır Uygulayıcıları Ortak Birimi'nin kurulmasına karar vermiştir. Bu birimin amacı tüm AB'de bu konuda yapılan projeleri denetlemek ve sınır yönetimi ile ortak operasyonlar yapmaktır. FRONTEX, AB'nin dış sınırlarının güvenliği ve yönetimi için tüm üye devletlerle ve göç ve sınır ötesi suçlardan etkilenen AB üyesi olmayan komşu devletlerle işbirliği yapmaktadır.

²⁸⁹ Martin Beck, "On the making of the German 'refugee crisis': securitizing muslim immigrants in 2015 and beyond." *Journal of Refugee Studies* 34.2 (2021), s.1312; Derek Lutterbeck. "Policing migration in the Mediterranean: ESSAY." *Mediterranean politics* 11.1 (2006), s.60; Duncan Robinson ve Richard Milne. "EU states told to lift Schengen border controls within 6 months." *Financial Times* (2017).

²⁹⁰ Georgios Karyotis ve Dimitris Skleparis. "Resistance to the criminalization of migration: migrant protest in Greece." *The immigrant other: Lived experiences in a transnational world*. Columbia University Press, 2016, s.266.

Göç dalgalarındaki yükseliş ve 2015 yılında Avrupa’da yaşanan DAES gibi şiddete başvuran devlet dışı örgütler tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları sonrasında medya ve siyasi figürler bu iki olgu arasında bir bağ kurma çabasına girmiştir. Bu çabalar özellikle “terörizm” söylemi üzerinden göçün güvenlikleştirilmesine zemin hazırlamıştır.²⁹¹ Bununla birlikte göçün güvenlikleştirilmesi akademik çevrelerde de dikkat çekici bir mesele olarak öne çıkmaktadır. İbrahim, Kanada’nın göçmenlik politikaları çerçevesinde ırkçı söylemlerin göçün güvenlikleştirilmesine nasıl katkıda bulunduğunu belirtmekte, Baker-Beall ise AB’nin terörle mücadele stratejilerinin göçmenlere yönelik derinlemesine bir korkuyu nasıl yansıttığını ve bu durumun göçün güvenlikleştirilmesine nasıl yol açtığını öne sürmektedir.²⁹² Messina ise Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki göçün güvenlikleştirilmesini eleştirel bir perspektiften incelerken, bu yaklaşımların dayandığı temel argümanların geçerliliğini sorgulamaktadır.²⁹³ Dixit, terörizm söyleminin “teröristleştirme” süreci üzerinden analiz edilmesi gerektiğini vurgulayarak bu durumun sosyopolitik sonuçlarına dikkat çekmektedir.²⁹⁴

Güvenlikleştirme yoluyla olmasa da terörizm ve göç ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Schmid, devlet ve devlet dışı terör örgütlerinin göç üzerindeki karmaşık etkilerini ve mülteci kampları ile diaspora topluluklarının radikalleşme açısından nasıl hedef alındığını vurgulamakta, Saux ise İspanya örneğini ele alarak terörle mücadele politikaları ile yabancılara yönelik sert düzenlemeler arasında gerçek bir bağlantı olmadığını savunmaktadır.²⁹⁵

²⁹¹ Dionysios Stivas, "The securitization of the European refugee crisis: a novel approach to the 'audience acceptance' of the Copenhagen School of security studies." (2020), s.56.

²⁹² Maggie İbrahim, "The securitization of migration: A racial discourse1." *International migration* 43.5 (2005), s.164; Christopher Baker-Beall. "The discursive construction of EU counter-terrorism policy: Writing the 'migrant other', securitisation and control." *Journal of Contemporary European Research (JCER)* 5.2 (2009), s.189.

²⁹³ Anthony Messina, "Securitizing immigration in the age of terror." *World Politics* 66.3 (2014), s.530.

²⁹⁴ Priya Dixit. "Securitization and terroristization: analyzing states' usage of the rhetoric of terrorism." *State Terror, State Violence: Global Perspectives* (2016), s.32.

²⁹⁵ Alex Schmid, "Links between terrorism and migration." *International Centre For Counter Terrorism (ICCT) ICCT Research Paper* (2016), s.22; Saux María Soledad, "Immigration and Terrorism: A Constructed Connection." *European Journal on Criminal Policy and Research* 13.1-2 (2007), s.57.

Göçün güvenlikleştirilmesi ve terör ile göç arasındaki ilişki farklı zamanlarda ve çeşitli bakış açılarından ele alınmış olsa da terörizm söyleminin kullanımı üzerinden göçün güvenlikleştirilmesine odaklanan spesifik bir çalışma mevcut değildir. Yapılan bu çalışmalar göçün güvenlikleştirilmesinde terör söyleminin rolünün eleştirel bir şekilde değerlendirilmesi gereğini vurgulamaktadır.

2.7. Birleşmiş Milletler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi

2.7.1. BM'nin Göç ile İlgili Düzenlemeleri

BM çatısı altında sığınma hakkına ilişkin çalışmalar 1959 yılında başlamış ve bu süreçte 14 Aralık 1967 tarihinde BM Genel Kurulu'nun oybirliği ile kabul ettiği "BM Ülkesel Sığınma Bildirisi" ile sonuçlanmıştır ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 14. maddesinde ifade edilen sığınma hakkının barışçıl ve insani bir özellik taşıdığını vurgulamakta ve bu hakkın başka bir devlet tarafından düşmanca bir eylem olarak algılanamayacağını açıklamaktadır. Bildiri'de, sığınma hakkıyla ilgili çeşitli ilkeler de yer almaktadır ve bu ilkeler, mülteci ve sığınmacıların korunması için uluslararası alanda uyulması gereken standartları belirlemektedir.²⁹⁶

Mültecilerle ilgili küresel sorunların çözümü için uluslararası iş birliğinin şart olduğunu vurgulayan Birleşmiş Milletler bu yönde çeşitli taahhütlerle sorunların üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır. 17 Aralık 2018 tarihinde gerçekleştirilen zirvede bazı ülkelerin çekincelerine rağmen Birleşmiş Milletler Mültecilerle ilgili Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni kabul etmiştir.²⁹⁷

Birleşmiş Milletler, 1959 yılından itibaren sığınma hakkı ile ilgili çalışmalar yapmaktadır ve bu çalışmalar 14 Aralık 1967 tarihinde Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi'nin kabulü ile sonuçlanmıştır. Bu bildiri önceki belgelerde yer almayan sığınma ve sığınmacı kavramlarını ele almakta ve üye devletlere yönelik ilkeler ortaya koymaktadır.²⁹⁸ Ayrıca bu bildiri barışçıl ve insani bir temele dayanarak

²⁹⁶ Waynakh, age.

²⁹⁷ UNHCR, Küresel Mülteciler Sözleşmesi, 2018.

²⁹⁸ Dilek Dulkadir, "Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı krizi ve Suriyelilerin İç hukuktaki statüleri." *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi* 1.2 (2017), s.23.

ülkesel sığınma hakkını tanımakta ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesi ile uyumlu olarak kişilere sığınma hakkı verilmesini öngörmektedir.²⁹⁹

Birleşmiş Milletler tarafından 30 Ağustos 1961'de New York'ta onaylanan ve 13 Aralık 1975 tarihinde yürürlüğe giren Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme, vatansızlık sorununa çözümler sunma amacı gütmektedir. Sözleşme, vatansızlıkla karşı karşıya kalan bireylerin vatandaşlık kazanmalarını kolaylaştırmayı ve vatansız hale gelme riski taşıyanların vatandaşlık haklarını korumayı öngörmektedir. Doğumla kazanılan vatandaşlık ve vatandaşlık kazanma süreçleri gibi konulara odaklanarak vatandaşlık tanımının daha net bir çerçeveye kavuşturulmasını hedeflemektedir.

Sözleşme'nin vatandaşlık verilmesi sürecine ilişkin 1'den 6'ya kadar olan maddeleri vatandaşlık kazanımının şartlarını detaylandırmaktadır ve şartlar sözleşmecî devletlerin ulusal hukukuna göre şekillenmektedir.³⁰⁰ Örneğin; bir devlet kendi sınırları içinde doğmuş ve aksi takdirde vatansız kalacak bir bireye vatandaşlık hakkını tanıyabilir. Bu hak kanuni yollarla doğumla veya ilgili kişinin veya temsilcisinin başvurusu üzerine tanınabilir ve bu tür bir başvuru reddedilemez.

Sözleşme ayrıca vatansızlık riski taşıyan kişiler için ulusal güvenlik veya ciddi suçlarla ilişkilendirilmeyen durumlar dışında vatandaşlık başvurularının olumsuz sonuçlanmamasını temel almaktadır. Vatansızlıkla sonuçlanabilecek her türlü durumda vatandaşlıktan mahrum bırakmamanın önemi vurgulanmaktadır. Kısacası Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme, vatandaşlık hakkının genişletilmesi ve vatansızlıkla mücadelede etkili olmaktadır. Sözleşme, vatansız kişilerin korunmasına yönelik uluslararası bir çerçeve sunmakta ve bu bireylerin topluma entegrasyonunu desteklemektedir.³⁰¹

Bu Sözleşme genel olarak yeni doğan çocukların durumlarını dikkate alacak şekilde hazırlanmıştır. Sözleşme'nin ilk maddesinde belirtilen koşullar sözleşmecî devletlerin vatandaşlık verme yükümlülüklerini açıklamaktadır. Bu koşullar arasında yasal olarak dünyaya gelmiş olma ve belirli bir yaş sınırı gibi şartlar bulunmaktadır.

²⁹⁹ Mehmet Dalar, "Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu." (2019), s.51.

³⁰⁰ Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme m.1-6.

³⁰¹ Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme m. 9.

UNHCR tarafından yayımlanan Vatansızlık Hakkında Kılavuz İlkeler isimli belgede özellikle birinci ve dördüncü maddelerin çocuklar için önemli olduğu belirtilmektedir. Belgede ifade edildiği üzere:

*“1961 Sözleşmesi’nin ilk dört maddesi, temelde çocukların vatandaşlık kazanmalarıyla ilgilidir. Çocuklar arasında vatansızlığın önlenmesine yönelik önlemlerin temeli bu sözleşmenin ilk maddesinde sağlanan güvencedir. Birinci Madde, aksi takdirde vatansız kalacak çocuklara doğum yoluyla veya başvuru üzerine vatandaşlık verilmesi hakkını tanımaktadır. Bir ülke, topraklarında doğan ve aksi takdirde vatansız kalacak çocuklara vatandaşlığı yasal olarak otomatik şekilde verebilir. Alternatif olarak ilgili bireylere sonradan yapılan başvuru üzerine vatandaşlık tanıyabilir”.*³⁰²

Bu durum Birleşmiş Milletlerin vatansızlık sorununu azaltma ve uluslararası hukuk çerçevesinde göç eden kişilere belirli haklar tanıma amacını göstermektedir. Her ne kadar sözleşme metinleri her bir devletin hukukuna göre farklılıklar içerse de asıl amaç herhangi bir vatansız vatandaşın bulunmamasıdır. Ayrıca sözleşmelerde belirli bir devlet vatandaşı olma durumu öngörülmemiştir. 1961 Sözleşmesi, vatandaşlık kazanılması ve kaybedilmesi konularını ele almamakta, vatansızlığın azaltılmasına yönelik uluslararası vatandaşlık hukukunun temel ilkelerini ve esaslarını ortaya koymaktadır.³⁰³

Birleşmiş Milletler göçmen işçiler ve aile fertlerinin haklarını korumayı amaçlayan Uluslararası Göçmen İşçiler ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunması Sözleşmesi’ni kabul etmiştir. Sözleşme, göçmen işçilerin ve ailelerinin korunmasına yönelik maddeler içermekte ve hukuki haklar tanımaktadır. Belge, göçmen işçilere yönelik mevcut yasaların şekillendirilmesinde kullanılmaktadır. Göçmen işçiler ve ailelerinin tüm süreçlerde korunması sözleşmenin temel amaçları arasında yer almaktadır. Sözleşme, 1990 yılında 18 Aralık’ta 45/158 sayılı Genel Kurul kararı ile yürürlüğe girmiştir. Sözleşme’nin birinci maddesi, ayrımcılık yapmaksızın tüm göçmen işçilere ve aile fertlerine haklar tanınacağını belirtmektedir. Bu haklar, cinsiyet, renk, ırk, dil, din, etnik köken, yaşgibi özelliklerden bağımsız olarak uygulanmaktadır.³⁰⁴

³⁰² UNHCR, Vatansızlık Hakkında Kılavuz İlkeler, 2012.

³⁰³ Gülin Güngör, "Vatansızlığın azaltılmasına dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin bazı hükümlerinin 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu üzerindeki etkisi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63.3 (2014), s.482.

³⁰⁴ OHCHR, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1990.

Sözleşme yalnızca düzenli olarak ülkeye giriş yapmış göçmen işçileri değil yasadışı yollarla ülkeye giriş yapmış olanları da kapsamaktadır.³⁰⁵ Sözleşme, göçmen işçilerin ve aile üyelerinin yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarını güvence altına almakta ve işkence, zalimce muamele veya aşağılayıcı cezalara maruz bırakılmamalarını sağlamaktadır. Ayrıca göçmen işçiler ve aile üyeleri, menşee devletlerinden ayrılma ve dönme özgürlüğüne sahiptir ve bu hakları sadece milli güvenlik, kamu sağlığı veya ahlaki değerler gibi zorunlu durumlar dışında kısıtlanamaz.³⁰⁶

Göçmen işçilerin çocukları doğum kaydı, isim ve vatandaşlık hakkına sahiptir ve eğitime erişim hakları, istihdam edilen devletteki yasalara göre düzenlenmektedir. Bu haklar ebeveynlerin istihdamı veya kalış durumlarındaki düzensizlikler nedeniyle reddedilemez veya sınırlandırılmaz.³⁰⁷ Sözleşme, göçmen işçilerin ve ailelerinin yasal korunma haklarını pekiştirmekte ve onların yaşam, özgürlük ve güvenliklerini destekleyen yasal bir çerçeve sunmaktadır.

Akıntürk tarafından belirtildiği üzere Birleşmiş Milletler, insan hakları kapsamında göçmen işçilerle ilgili konulara odaklanmakta ve bu konuda uluslararası düzeyde kabul gören insan hakları belgelerinde yer alan ilkeler, göçmen işçiler için de uygulanmaktadır.³⁰⁸ Göçmen işçilere yönelik hazırlanan sözleşme, insan haklarına uygun bir biçimde her türlü din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin tasarlanmıştır. Ayrıca bu Sözleşme göçmen işçilere yönelik hukuki düzenlemelerde istikrarın sağlanması ve benzer ihlallerde tutarlı kararlar alınması gibi amaçları da taşımaktadır.³⁰⁹ Sözleşme’de ifade edilen sağlık, eğitim hakları, her göçmen işçi çocuğunun doğum kaydı ve vatandaşlık hakkına erişimi gibi unsurlar, göçmenlerin sıklıkla ihmal edildiği ve temel haklardan yoksun bırakıldığı durumlar düşünüldüğünde söz konusu hakların önemli olduğu görülmektedir.

2.7.2. BM Göç Politikası Bakımından Güvenlikleştirme

³⁰⁵ Esen Akıntürk, "Birleşmiş Milletlerin Göçmen İşçilere İlişkin Sözleşmesi." (2007), s.4.

³⁰⁶ OHCHR, 1990.

³⁰⁷ OHCHR, 1990.

³⁰⁸ Esen Akıntürk, age., s.5.

³⁰⁹ Kıvanç Demirci, "Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme ve Türkiye’nin Mevzuat Bakımından Sözleşmeye Uyumu." *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2.2 (2019), s.10.

Günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık %3,6'ını oluşturan 281 milyon kişinin uluslararası göçmen olarak sınıflandırıldığı bilinmektedir ve çoğunlukla insanlar doğum yaptıkları ülkelerde yaşamaya devam etmektedirler.³¹⁰ Ancak bölgesel olarak göç hareketlerinin artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu durum Birleşmiş Milletlerin göç eden insanlar için çeşitli önlemleri hayata geçirmesini zorunlu kılmaktadır.

Özellikle 2000 yılından sonra göç politikaları üzerinde daha etkin rol alması gerektiği vurgulanmaktadır. 11 Eylül saldırıları göç ve güvenlik arasındaki bağlantı kurulmasını kolaylaştırmıştır. Terörle mücadele kapsamında toplum içinde ortaya çıkan yabancı düşmanlığı resmi söylem haline gelmiştir. BM Güvenlik Konseyi 28 Eylül 2001 tarihli ve 1373 sayılı kararı ile terör ve sığınma arasında bir bağlantı kurmuştur. Bu kararda sığınmacıya mülteci statüsü verilmeden önce terör bağlantılarının olup olmadığının araştırılması gerektiği vurgulanmıştır.³¹¹

Birleşmiş Milletler, yeni yüzyılda politikalarını daha belirgin bir şekilde şekillendirmiştir. Bu politikalara örnek olarak;³¹²

- 2003 yılında, Kofi Annan'ın liderliğinde kurulan Uluslararası Göç Küresel Komisyonu göç politikalarındaki boşlukları tespit edip bu konuda Genel Sekreter ve diğer ilgililere öneriler sunmaktadır.
- 2006 yılında düzenlenen Uluslararası Göç ve Kalkınma üzerine Yüksek Düzeyli Diyalog ile göç meselesi, küresel kalkınma gündeminde önemli bir yer edinmiştir.
- 2007 yılında başlatılan Küresel Göç ve Kalkınma Forumu ile göç diyalogu daha sistematik bir biçimde ilerlemektedir.

Özellikle 2007 yılında gerçekleştirilen forum, birden fazla ülke ile iş birliği yapılmasının gerekliliğini ortaya koymakta ve bu yönde adımların atılmasını önermektedir. Göç konusu, sosyal ve ekonomik alanlarda ortaya çıkan sorunların ve

³¹⁰ <https://turkiye.iom.int/tr/veri-ve-kaynaklar>

³¹¹ <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/BM-G%C3%BCvenlik-Konseji-1373-Say%C4%B1%C4%B1-Karar%C4%B1.docx>

³¹² Fulya Memisoglu ve Celil Yiğit. "Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler." *Yıldız Social Science Review* 5.1 (2019), s.50 – 51.

fırsatların çözümü konusunda BM öncülüğünde diğer ülkelerle iş birliği içinde ele alınmaktadır.

Toplantılarda, Forum çerçevesinde “uluslararası göçün ekonomik ve sosyal kalkınmaya etkileri; göçmen haklarının korunması, insan kaçakçılığı ile mücadelenin yanı sıra göç ve kalkınma bağlamında işçi dövizleri gibi çok boyutlu ilişkilerin ele alınması; uluslararası göç kapsamında ikili ve bölgesel iş birlikleri geliştirilmesi” gibi konular gündeme taşınmaktadır.

2030 Gündemi, Eylül 2015’te BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde kabul edilmiş ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefini içeren bu belge, 1 Ocak 2016’da yürürlüğe girmiştir. Bu hedefler Binyıl Kalkınma Hedeflerinin devamı niteliğindedir ve “kimseyi geride bırakmamak” prensibiyle evrensel hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır.³¹³ Bu bağlamda 2030 Gündemi ile belirlenen hedeflere bakıldığında yoksulluğu, açlığı sona erdirmek, kaliteli eğitim ve sağlık hizmetlerini herkese sunmak, cinsiyet eşitliğini sağlamak, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar inşa etmek gibi amaçlar göçmenlerin ve göç veren ya da alan ülkelerin sorunlarına çözüm getirmekte ve göç dalgasını azaltacak adımlar atılmasını öngörmektedir. Ayrıca göç konusu Gündem 2030’da sadece bir sorun olarak değil göç alan ülkeler için ekonomik fırsatlar sunma yönüyle de ele alınmıştır. Örneğin; göçmen hanelerinin artan gelirleri, harcamaları ve yatırımları sayesinde kaynak ülkelerde ekonomik büyümenin ve daha yüksek maaşların sağlanabileceği, hedef ülkelerde ise iş gücü piyasasındaki açıkların kapatılmasına ve mali dengeye katkılarda bulunulabileceği belirtilmektedir.³¹⁴

BMMYK, göç eden kişilerin haklarını savunmak, özgürlüklerini korumak ve onlara adaletli bir muamele sağlamak çalışmaktadır. Bunun yanı sıra göç nedeniyle ortaya çıkan sorunların barışçıl yollarla çözülmesine katkıda bulunacak şartların oluşturulmasını da amaçlamaktadır. Kurum, devletler ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak zorla yerinden edilme olaylarını minimize etmeye çalışmakta, mültecilerin kendi ülkelerine dönmeleri durumunda ise yeniden entegrasyonlarını güçlendirmek için çaba göstermektedir. BMMYK, göç süreçlerinin

³¹³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, 2019.

³¹⁴ Fulya Memisoglu ve Celil Yiğit, age., s.51.

daha az sorunla atlatılması için gerekli adımları atmakta ve bu süreçlerde hem devletlerin hem de göçmenlerin çıkarlarını gözetmektedir. Bu çalışmaları hem göç eden bireylerin güvenliği hem de devletlerin güvenliği açısından son derece önemlidir. BMMYK, göç sürecine ve göç nedenlerine dair analizler yaparak bu nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik politikalar geliştirmektedir. Bu çabalarıyla kuruluş Birleşmiş Milletler içinde göç konusunda lider bir role sahiptir.

2.8. AB ve Göçün Güvenlikleştirilmesi

2.8.1. Avrupa Birliği'nde Göç ile İlgili Hukuki Düzenlemeler

Avrupa'da sığınma hukuku 1951 Cenevre Sözleşmesi ve bu Sözleşme'ye 1967 yılında eklenen Protokol ile belirlenmiştir. Bu belgeler 2011 yılında kabul edilen Vasıflandırma Yönetmeliği aracılığıyla AB hukukuna entegre edilmiştir.³¹⁵ Avrupa Birliği'nin sığınmacılara yönelik politikaları, Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma ile güçlendirilmiştir. Özellikle anılan antlaşmaların 78. maddesi, göçmenlerin durumunu ve uluslararası konumlarını ele almaktadır. Bu maddenin önemi, AB hukukunu şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Detaylı bir inceleme yapıldığında 78. maddenin birinci fıkrasında AB'nin, uluslararası korumaya muhtaç üçüncü ülke vatandaşlarına uygun bir statü verilmesi ve geri göndermeme ilkesine riayet edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu politikanın, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile uyumlu olacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in ortak bir Avrupa iltica sistemini hayata geçirmesi beklenmektedir. Bu sistem üçüncü ülke vatandaşları için tek tip mülteci statüsü, uluslararası korumaya muhtaç kişiler için ikincil koruma ve kitlesel göç durumlarında geçici koruma sağlanmasını içermektedir.

AB'nin sığınma, ikincil koruma ve geçici koruma politikalarını geliştirme zorunluluğu 78. madde ile “geri göndermeme ilkesine uygunluk” sağlaması koşuluyla vurgulanmaktadır. Bu düzenlemeler göçmenlere belirli hakların tanınması ve devlet tarafından sağlanacak yardımlarla göçmenlere kolaylık sağlama amacını gütmektedir. Ancak her hukuki düzenlemede olduğu gibi AB sığınma mevzuatı da

³¹⁵Eric Fribergh ve Morten Kjaerum, *Sığınma, sınırlar ve göç ile ilgili Avrupa hukuku el kitabı*. Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi, 2014, s.60.

kaçınılmaz önlemleri içermektedir. Bu bağlamda Vasıflandırma Yönetmeliği³¹⁶, Sığınma Prosedürleri Yönetmeliği³¹⁷ ve Kabul Koşulları Yönetmeliği³¹⁸ gibi tedbirler bu politika çerçevesinde kabul edilmiştir.³¹⁹

AB hukuk sistemi göçle ilgili olarak kriz yönetimi ve erken uyarı sistemlerini de içeren yönetmelikler oluşturmuştur. Bu düzenlemeler göç alan ülkelerde yaşanan sığınma problemleriyle başa çıkmak ve sınır bölgelerindeki yoğunluğun yarattığı baskılarla mücadele etmek için AB ülkelerine destek sağlamaktadır. Vasıflandırma Yönetmeliği ise AB üyesi olmayan veya uluslararası korumaya gerçekten ihtiyaç duyan vatansız kişileri tanımlamak ve bu bireylerin AB genelinde minimum düzeyde haklardan yararlanabilmelerini sağlamak amacını taşımaktadır.³²⁰

Yönerge ayrıca zulüm veya ciddi zarar riski altındaki bireyler için koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Bu koruma devlet, parti ya da devletin veya topraklarının önemli bir bölümünü kontrol eden diğer kuruluşlar tarafından sağlanabilmektedir. Bu aktörler, etkili ve kalıcı bir koruma sunabilmeli ve bu konuda istekli olmalıdır ayrıca başvuranın bu tür bir korumaya erişimi mümkün olmalıdır.³²¹

AB hukukunda göçmenlerin haklarını düzenleyen Vasıflandırma Yönetmeliği, AB ülkelerindeki göçmenlerin bazı durumlarda hak sahibi olmalarını öngörmektedir. Yönetmelik, göçmenlerin minimum düzeyde haklara sahip olmalarını sağlayacak önlemleri de içermektedir. Belirli zorluklar ve zararlar yaşamış bireylerin bu haklardan yararlanabilmesi amacıyla Yönetmelik, göçmenleri seçici bir şekilde sınıflandırmayı tercih etmektedir. Bu durum, mülteci ve yan koruma statülerinin kimlere verileceğini belirlemede kullanılan temel bir yöntem olarak Vasıflandırma Yönetmeliği'ni AB için stratejik bir belge haline getirmektedir. Göç eden kişilere mülteci veya yan koruma statüsü verilmesine olanak tanıyan standartlar bu Yönetmelik'te açıkça tanımlanmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi ile Vasıflandırma Yönetmeliği'nin 17. ve 21. maddeleri, geri gönderilme hakkında kesin bir yasak içermemekte ve bu maddeler, örneğin bir mültecinin güvenlik tehdidi

³¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj>

³¹⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401348

³¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?u>

³¹⁹ Eric Fribergh ve Morten Kjaerum, age., s.62 – 63.

³²⁰ Access to European Union Law, Refugees and stateless persons, 2018.

³²¹ Age.

oluşturması ya da ciddi bir suç işlemesi gibi istisnai durumlarda kişinin sınır dışı edilmesine izin vermektedir.³²²

Ayrıca AB hukukunda önemli bir yere sahip olan Kabul Koşulları Yönetmeliği, uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişilerin başvuruları incelenene kadar AB’de karşılaşacakları yaşam koşullarını düzenlemektedir. Bu yönetmelik, farklı yaşam standartları nedeniyle insanların ülkeler arası geçiş yapmalarını önlemeye yardımcı olacak resepsiyon kuralları oluştururken aynı zamanda AB’deki sığınmacılar için onurlu bir yaşam standardı sağlamayı ve insan haklarına saygı göstermeyi hedeflemektedir.³²³ Bu çerçevede AB’nin oluşturduğu Yönetmelik, göçmenlere belirli bir güvence sağlamakta ve bu güvencenin içinde 9 ay içerisinde istihdam imkânı sunulması ile 18 yaş altı çocuklara eğitim hizmeti verilmesi gibi yükümlülükler bulunmaktadır.

2.8.2. Avrupa’da Göç ve Güvenlik Gelişmeleri

Avrupa Birliği’nin temelleri, Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile oluşturulmuştur. Bu antlaşmalar sermaye, malların, hizmetlerin ve iş gücünün serbest dolaşımını sağlamak suretiyle iş gücü açığını gidermeyi hedeflemektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da meydana gelen ekonomik daralma ve iş gücü açığı Avrupa’nın göç alan bir duruma gelmesine sebep olmuştur. Ancak bu dönemde göç genellikle ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda teşvik edilmiş bir süreç olarak kabul edilmiş ve ulusal düzeyde göç politikaları oluşturulmuştur.³²⁴

1970’li yıllardaki uluslararası ekonomik daralmayla birlikte Avrupa ülkelerinde işsizlik oranları artmış ve göçü engelleyici politikaların geliştirilmesi mümkün olmuştur. Ancak evlenme ve siyasi sığınma gibi nedenlerle Avrupa’ya yönelik göçler tam anlamıyla engellenememiştir.³²⁵

Soğuk Savaş’ın sona ermesi, siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle AB, ortak bir göç politikası oluşturma ihtiyacını hissetmiş ve bu doğrultuda çalışmalara

³²² Eric Fribergh ve Morten Kjaerum, age., s.63.

³²³ Access to European Union Law, Living conditions for asylum seekers, 2020.

³²⁴ Kübra Aycan Gelekçi ve Oytun Meçik. "Suriyeli Mülteci Krizi Sırasında Avrupa’nın Külfet Paylaşımı Yetersizliği". *İzmir Uluslararası İİB Kongresi* (2018), s.10.

³²⁵ Age., s.5-8.

başlamıştır. 1993 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile göçmenlerin hukuksal statüsü düzenlenmiş ve göç politikalarının ortak bir iş birliği çerçevesinde ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır.³²⁶ Ancak AB içerisindeki üye devletlerin demografik ve ekonomik yapılarının farklılıkları ortak bir göç politikası oluşturulmasını güçleştirmiştir. Bu süreçte üye devletler genellikle ulusal mevzuatlarını kullanarak göç politikalarını düzenlemeyi tercih etmişlerdir.

11 Eylül olayları ve bunun yanı sıra diğer ülkelerde yaşanan bazı terör eylemleri göç hareketlerini ekonomik bir meseleden öte taşıyarak güvenlik ve sosyal parametreler açısından değerlendirilmesi gereken bir tehdit olarak ortaya koymuştur. Bu durum AB'nin göç politikalarını şekillendirirken güvenlik unsurlarını da dikkate almasını zorunlu kılmıştır. AB'nin göç politikalarının evriminde önemli bir rol oynayan bu olaylar, göçün ekonomik, siyasi, sosyal ve güvenlik boyutlarıyla ele alınmasını gerektirmiştir.³²⁷

1970'li yıllarda uluslararası ekonomik daralmalar Avrupa'da işsizlik oranlarının artmasına neden olmuş ve ulus devletleri göçleri önleme yönünde harekete geçmiştir. Evlenme veya siyasi sığınma gibi sebeplerle gerçekleşen göçlerin tamamen engellenmesi ise mümkün olmamıştır.³²⁸ Bu süreçte Avrupa, ekonomik sıkıntılarla mücadele ederken ve iş gücü ihtiyacını karşılarken çeşitli göç politikalarını uygulamıştır.

1990 yılına gelindiğinde AB üye devletleri göç politikalarını genelde ulusal ihtiyaçlarına göre şekillendirmişlerdir. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesi, siyasi değişiklikler ve artan işsizlik gibi faktörler göçmenlerin çoğunlukla niteliksiz iş gücü olarak görülmesine yol açmış ve AB üye devletleri ortak bir göç politikası oluşturulmasının gerekliliğini kabul etmişlerdir. Bu bağlamda Maastricht Antlaşması göçmenlerin hukuksal statüsünü belirlemiş ve üye devletler arasında göç politikalarının iş birliği çerçevesinde değerlendirilmesini öngörmüştür.³²⁹

³²⁶ Çağla Ünlütürk Ulutaş ve Handan Kumaş. "Uluslararası Emek Göçü: Göç Kavramı, Türleri, Nedenleri ve Sonuçları. (ed. Pir Ali Kaya ve Ceyhun Güler) *Uluslararası Sosyal Politika Teorisi, Normlar Kurumlar Sorunlar ve Güncel Gelişmeler* (2. Baskı)." Kocaeli: Umuttepe Yayınları (2017), s.472.

³²⁷ Kübra Aycan Gelekçi ve Oytun Meçik, age., s.5.

³²⁸ Age., s.10.

³²⁹ Çağla Ünlütürk Ulutaş ve Handan Kumaş, age., s.472.

Cenevre Sözleşmesi; 1951 yılında imza altına alınan Cenevre Sözleşmesi uluslararası alanda mültecilerin hukuki statülerini tanımlamaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesi ile paralellik gösteren bu Sözleşme, mültecilere uluslararası koruma sağlamaktadır. Sözleşme'nin ilk maddesi, zulme uğramış bireylerin siyasi, ırksal, dini ya da toplumsal gruplar çerçevesinde tanımlanmasını ve korunmasını esas almaktadır. Özellikle 32. ve 33. maddeler mültecilerin sınır dışı edilmelerini sadece ulusal güvenlik ya da kamu düzeni gerektirdiği durumlar hariç engellemekte ve bu kişilerin tehlike altında olabilecekleri ülkelere geri gönderilmelerini yasaklamaktadır. Bu düzenlemeler, mültecilerin korunması ve güvenliğinin sağlanmasında öneme sahiptir. Cenevre Sözleşmesi mültecilerin haklarını ve statülerini uluslararası koruma hukuku çerçevesinde belirleyen önemli bir metin olmaktadır. Bununla birlikte mülteci tanımının dar olması ve sığınmacı kavramını içermemesi gibi eleştirilen yönleri koruma ihtiyacındaki bireylerin dışında kalmasına sebebiyet verebilmektedir.³³⁰

Schengen Antlaşması; İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da iş gücü açığıgöç hareketlerinin teşvik edilmesine yol açmıştır. Başlangıçta geçici olarak değerlendirilen bu işçi göçleri, 1971 petrol krizi sonrasında kalıcı bir hal alarak Avrupa ülkeleri arasında ortak bir göç politikası oluşturma ihtiyacını doğurmuştur.³³¹ Bu bağlamda 1975 yılında kurulan TREVI grubu, terörizmle mücadele amacı gütmekte ve göçü bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirmektedir. 1985 yılında imzalanan Schengen Antlaşması, Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg ülkeleri arasında sınır kontrollerini ortadan kaldırarak kişilerin ve malların serbest dolaşımını sağlamıştır.³³² Antlaşma zamanla diğer Avrupa ülkelerinin de katılımıyla genişleyerek sınır kontrollerinin azaltılması ve dış sınırların güvenliği konusunda önemli bir adım olmuştur.³³³ Ayrıca ortak vize politikalarının geliştirilmesi, sığınma başvurularının değerlendirilmesi ve ret edilen başvuruların

³³⁰ Arzu Güler, "Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi." *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 13.51 (2016), s.50 – 52.

³³¹ Gülüm Özçelik Bayraktaroğlu, "Trevi Grubu", *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul 2021, s.1042-1043.

³³² Mehmet Özcan, *Avrupa birliği sığınma hukuku: ortak bir sığınma hukukunun ortaya çıkışı*. USAK Books, 2005, s.34.

³³³ Cansu Güleç, "Avrupa Birliği'nin göç politikaları ve Türkiye'ye yansımaları." *Journal of TESAM Akademy* (2015), s.57.

diğer üye ülkelerde tekrarlanması önlenmesi gibi konular ele alınmıştır.³³⁴ Schengen Bilgi Sistemi'nin kurulmasıyla desteklenen bu süreç AB ülkeleri arasında bilgi paylaşımını güçlendirmiştir.³³⁵ Schengen Antlaşması, serbest dolaşım avantajları sağlamasına rağmen göçmenler ve sığınmacılar için katı kurallar ve güvenlik önlemleri getirmiş ve göçün güvenlileştirilmesine yol açmıştır. Avrupa'nın dış sınırlarının korunması ve iç güvenliğin sağlanması amacıyla AB ülkeleri arasında ortak bir göç politikası oluşturma süreci bu sistemle başlamıştır.

Maastricht Antlaşması; Avrupa Toplulukları 1991 yılında yapılan zirvede alınan kararlar neticesinde Maastricht Antlaşması'nı kabul ederek 1 Kasım 1993 tarihinde Avrupa Topluluğu'nu AB olarak yeniden isimlendirmiştir. Antlaşma, ekonomik birlik, politik birlik ve iç işlerinde adalet alanlarında AB'nin üç temel sütununu güçlendirmektedir. Göç politikaları bu yapılanmanın iç işleri ve adalet çatısı altında şekillendirilmektedir. Maastricht Antlaşması'nın temel amacı, AB'nin dış sınırlarında kontrol sağlanması ve yasadışı göçe karşı önlemler alınarak AB vatandaşlarının serbest dolaşımının güvence altına alınması olmuştur.³³⁶ Antlaşma, AB vatandaşlarına serbest dolaşım hakkı tanıyan ve AB organlarına göç politikası oluşturma yetkisi veren kurallar içermektedir. IV. bölüm, uluslararası suçlar ve hukuka aykırı eylemlerle mücadeleyi güvenlik politikalarının bir parçası olarak ele almaktadır.³³⁷ Antlaşma ile iç sınırların azaltılması ve dış sınırların güçlendirilmesi öngörülmektedir. Bu süreç yasadışı göçün önlenmesi ve üye devletler arasında iş birliğinin artırılması amacıyla AB'nin yetkisini pekiştirmektedir ancak ortak bir göç politikası oluşturma konusunda tam anlamıyla bir adım atılmamaktadır.³³⁸

11 Eylül saldırısı ve devamındaki yıllarda Avrupa'da meydana gelen terör saldırıları AB'nin iç güvenlik konusunda yetersiz olduğu anlaşılmış ve daha etkili güvenlik politikaları benimsenmeye başlamıştır. Avrupa Birliği suçu önlemek adına

³³⁴ Yıldırım Turan, Osman Şaşkın. "AB'ye iltica başvurularının değerlendirilmesinde geri kabul ve güvenli üçüncü ülke tartışmaları." *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3.1 (2017), s.48.

³³⁵ Mehmet Duruel, "Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlesel Göç Akınları Karşısındaki Durumu." *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi* 3.3 (2017), s.5.

³³⁶ Juliet Lodge, *Avrupa Birliği'nin adalet ve içişleri alanındaki müktesebatı ve Türkiye'nin uyumu*. İktisadi Kalkınma Vakfı, 2002, s.14.

³³⁷ Didier Bigo, age., 2002, s.176.

³³⁸ Arne Niemann, Explaining visa, asylum and immigration policy Treaty revision: insights from a revised neofunctionalist framework. No. p0005. University of Hamburg, Faculty for Economics and Social Sciences, Department of Social Sciences, Institute of Political Science, 2006, s.20.

2016/681 sayılı PNR Direktifi'ni kabul etmiştir. PNR (Passenger Name Record), bilindiği üzere havayolu taşımacılığında kullanılan yolculara ait bilgileri içeren kayıtlardır. Bu Direktif ile yetkililerle şüphe duyulan kişilere ait PNR verilerinin paylaşılması suçu önleme de önemli bilgiler sağlayabilmektedir. İnsan ticareti, göçmen kaçakçılığı, uyuşturucu ile ilgili suçlar gibi suçların tespiti, önlenmesi için PNR verileri kullanılmaktadır.³³⁹

2.8.3. AB ve Suriyeli Göçü

“Arap Baharı” tabiri, “bahar” kelimesi aracılığıyla Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın despot rejimlere karşı demokratikleşme umudunu ve değişimini temsil etmektedir.³⁴⁰ Bu perspektiften bakıldığında Tunus ve Mısır'daki yönetimler değişikliğe uğramış, bu değişiklikler toplumsal hareketlerin başarısı olarak kabul edilmiştir. Ancak Libya ve Suriye'de durum farklı bir seyir izlemiş, iç çatışmalar ve terör eylemleri iç savaşa dönüşmüştür. Suriye iç savaşını değerlendirirken yalnızca iç dinamikleri incelemek yetersiz kalmaktadır. Özellikle dış müdahaleler ve oluşan otorite boşlukları, terör örgütlerinin bu boşlukları doldurma çabalarını güçlendirmiştir. Bu durum 2011 yılından itibaren Suriye'yi çıkmakta zorlanan bir bataklığa çevirmiştir. 12 yılı aşkın süredir devam eden Suriye iç savaşın binlerce insanın ölümüne ve milyonlarca insanın göç etmek zorunda kalmasına neden olmuştur. Göçler hem ülke içinde hem de uluslararası alanda nüfusun yarısından fazlasının göç ettiği tahmin edilmektedir.³⁴¹ Bu göç dalgaları birçok ülkenin demografik yapısını değiştirmiş ve güvenlik algılarını yeniden şekillendirmiştir. Suriye iç savaşı ve ardından yaşanan göç dalgaları ulusal bir mesele olarak başlamış, ardından bölgesel ve küresel siyasetin önemli bir konusu haline gelmiştir.³⁴²

Özellikle komşu ülkeler (Türkiye, Ürdün) Suriye'den savaş ve terörden kaçan sığınmacılara kapılarını açmıştır. Ortak dinî ve tarihsel bağlar bu ülkelerin “açık

³³⁹ Selman Özdan, “Avrupa Birliği'nin PNR Direktifi Bağlamında Güvenlik Ve Özgürlük İkilemi”, (Ed. Fatih Birtek), *Hukuk Devletinde Kolluğun Suç Önleme Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 251-253.

³⁴⁰ Gürkan Doğan, Bülent Durgun, “Arap Baharı ve Libya: Tarihsel süreç ve demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde bir Değerlendirme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, s.62.

³⁴¹ Ferhat Pirinççi, “Suriye'ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları”, *TESAM Akademi Dergisi*, 2018, s.43-44.

³⁴² Mesut Özcan, “AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi”, İNSAMER, Haziran 2017.

kapı” politikasını benimsemesine neden olmuştur. Ancak iç savaşın uzaması ve sürekli artan göçmen sayısı nedeniyle uluslararası desteklerin yetersiz kalması bu politikanın sona erdirilmesine yol açmıştır. Komşu ülkelerde sığınmacıların kalıcı hale gelme ihtimali arttıkça güvenlik endişeleri yükselmiş, toplumlar arasında olumsuz algılara sebep olmuştur.³⁴³ Komşu ülkelerin kapasitelerinin aşılması ve olumsuz algıların yaygınlaşmasıyla sığınmacılar Avrupa Birliği’ne yönelik göçlerini yoğunlaştırmıştır.

Avrupa Birliği, göç dalgalarını önlemek ve sınır güvenliğini etkin bir şekilde sağlamak amacıyla çeşitli politikalar geliştirmiştir. 2011 yılından sonra Avrupa Birliği vatandaşlarının güvenliği ile sığınmacıların güvenliği arasında bir ikilem ortaya çıkmıştır.³⁴⁴ Bu ikilem, Birlik ülkelerinin toplantılarında ve üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalarda Birlik güvenliğinin öncelik kazandığı açıkça görülmektedir. Suriye iç savaşı nedeniyle sığınmacıları kabul eden komşu ülkelergenellikle sınır kapıları üzerinden bu insanlara ev sahipliği yapmıştır. Ancak Avrupa’ya ulaşım, sınıraşan ülkeler üzerinden geçmek kadar kolay olmamıştır. Sığınmacılar Avrupa’ya ulaşmak için Türkiye üzerinden Yunanistan ve Bulgaristan’a geçmeyi planlamış, alternatif olarak ise Akdeniz rotasını kullanmışlardır. Avrupa’ya deniz yoluyla ulaşmak için en çok tercih edilen rota ise Doğu Akdeniz yoludur. Bu güzergâh başlangıçta Türkiye’ye ulaşmak ve ardından Yunanistan üzerinden Avrupa’ya geçmek için kullanılmıştır.³⁴⁵

Coğrafi olarak uzun olan Batı Akdeniz rotası ve karayolu geçişlerinin göreceli güvensizliği, sığınmacıların Orta Akdeniz rotasını tercih etmelerine yol açmıştır. Bu rotanın temel hedefi, Libya üzerinden İtalya’ya deniz yoluyla geçiş yaparak Avrupa’ya giriş yapmaktır. Bu yolun tercih edilmesinde coğrafi yakınlık nedeniyle geçişin nispeten kolay olması etkili olmuştur. Bununla birlikte 2016 yılından sonra bu güzergâhta yoğunlaşan göç hareketleri, Akdeniz’deki can kayıplarının artmasına neden olmuştur.³⁴⁶

³⁴³ Türkiye, Lübnan ve Ürdün’de Suriyeli mültecilere yönelik hoşnutsuzluk artıyor, BBC News 2018.

³⁴⁴ Bezen Balamir Coşkun, “An Evaluation of the EU’s Migration Policies After Arap Spring”, *Moment Journal Moment Journal- Journal of Cultural Studies, Faculty of Communication, Hacettepe University*, yıl 2015, s.41-59.

³⁴⁵ BBC News, “Migration to Europe in Charts”.

³⁴⁶ Age.

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın Suriye'ye bakışı, Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri nedeniyle olumsuz yönde seyretmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Avrupa'nın Suriye algısı iyileşmeye başlamıştır. Arap Baharına kadar Suriye ile sürdürülen ilişkiler genelde olumlu bir çizgide ilerlemiştir.³⁴⁷ Ancak Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın halk hareketlerine sert müdahalesi ve çatışmaların iç savaşa dönüşmesi, Avrupa ile Suriye arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir. İş birliği anlaşmaları feshedilmiş, Suriye'ye yapılan finansal yardımlar kesilmiş ve rejim yanlısı idarecilere karşı yaptırımlar uygulanmıştır.³⁴⁸ Ayrıca Birleşmiş Milletler tarafından uygulanan silah ambargosu gibi yaptırımlarla desteklenmiştir ancak bu önlemler iç savaşın sona ermesine yetmemiştir.³⁴⁹

Esad rejiminin yerine geçmesi gerektiği yönündeki görüşü benimseyen Avrupa Birliği, göç dalgalarına karşı güvenlik merkezli politikalar geliştirmiştir. 2014 yılına dek Avrupa Birliği'nin yaklaşımı antidemokratik uygulamaların sona erdirilmesi ve rejim değişikliği gerekliliği üzerine odaklanmıştır. Ancak 2014 yılından itibaren bölgede etkinliğini artıran terör örgütleri ve bu örgütlere Avrupa'dan katılımlar, Birliğin endişelerini pekiştirmiştir. Terör örgütlerine katılan bireylerin ilerleyen yıllarda Avrupa'nın güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturacağına inanılmıştır. Bu sebeple Avrupa'da Suriye, *“terör ihraç eden ve üreten, sınır güvenliğini tehdit eden ve vatandaşlarının güvenliğini tehlikeye atan”* bir ülke olarak algılanmaya başlamıştır. Suriye iç savaşı ve ardından gelişen olaylar Avrupa'nın kapılarına dayanan göçmen akınlarıyla birlikte Avrupa Birliği için artık insani değerler göz ardı edilerek birlik içi ve dışı güvenliğin başlıca tehdit unsuru haline gelmiştir.³⁵⁰

Avrupa Birliği'nin ortak bir göç politikası oluşturulmasını engelleyen faktörlerden biri kimlik ve değer yapılarıdır. II. Dünya Savaşı'ndan Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar olan süreçte Avrupa Birliği seküler devlet yapısının korunduğu, çağdaş, siyasi ve insani değerler temelinde yükselmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Birliğin Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacak şekilde genişlemesi,

³⁴⁷ Mesut Özcan, age, s.1-13.

³⁴⁸ Zaleh Abdi, “Avrupa Birliği'nin Suriye Politikası”, Uluslararası Politika Suriye Krizi, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım, Beta Yayın, İstanbul, 2016, s.347.

³⁴⁹ EU Restrictive Measures in Syria-FAQs, European Commission; Mesut Özcan, age, s.9.

³⁵⁰ Age., s.12.

Birlik değerlerinin yeniden inşasının dini kimlikler tarafından baskılanması sürecini başlatmıştır.³⁵¹ Özellikle 2015 yılından sonra bazı Avrupa liderleri sığınmacıların kabulüne ilişkin şartlarda dini aidiyetin önemini vurgulamıştır. Avrupa Birliği sınırlarına yönelen Müslüman sığınmacı akını, Avrupa'nın Hristiyan maddi ve manevi değerlerine karşı tehdit olarak görülmüştür.³⁵²

Sığınmacı sayısının artmasıyla sağ partilerin dini ve manevi değerleri öne çıkararak geliştirdiği söylemler Avrupa Birliği'nin göç yönetimi konusunda başarılı bir ortak politika üretmesini zorlaştırmakta ve Avrupa sınırlarında bulunan göçmenler için korku ve endişe kaynağı olmaktadır. Avrupa'da sığınmacılara yönelik bu durum karşısında iltica başvurusunun olumlu sonuçlanma ihtimalini artırmak için farklı dinlere mensup çok sayıda sığınmacı pragmatist davranarak Hristiyanlığa geçmektedir. Bu dini geçişler bazı kiliselerce olumlu görülürken bazıları tarafından samimi bulunmamıştır.³⁵³

2.8.4 AB ve Ukraynalı Göçü

2014 yılında Rusya ile Ukrayna arasındaki ilişkiler gerilmiş ve bozulmuştur. Ukrayna'nın coğrafi konumu, Rusya için enerji nakil hatları açısından büyük bir önem taşımaktadır ve bu bağımlılık 2014'ten sonra azaltılmaya çalışılmıştır. Rusya, yeni enerji hatları kurma yoluna gitmiştir.³⁵⁴ Ukrayna ekonomisinin kırılganlığı ve halkın refahındaki azalma protestolara yol açmış ve Rus yanlısı iktidar Yanukoviç'in Rusya'ya sığınmasıyla sona ermiştir.³⁵⁵ Ukrayna'da oluşan iktidar boşluğu Rusya için bir fırsat olmuş ve bu durum Kırım'ın işgaline yol açmıştır.³⁵⁶

2017 yılında Ukrayna yasalarında yapılan değişikliklerle NATO üyeliği için yol açılmış ve 2020 yılında Ukrayna NATO tarafından “*geliştirilmiş fırsatlar ortağı*” olarak kabul edilmiştir. Bu durum 2022'de Rusya-Ukrayna Savaşı'nın çıkmasına

³⁵¹ Bianca Kaiser ve Ayhan Kaya, “Küresel Finansal Kriz, Mülteci Krizi ve İslamofobizm Bağlamında Türkiye-Ab İlişkileri, *Avrupa Toplulukları Araştırma Ve Uygulama Merkezi (Ataum)*, 2019, s.418

³⁵² Orban: Hristiyan Kökenlere Tehdit, 2015.

³⁵³ “Binlerce Mülteci Hristiyan Oldu”, 2016.

³⁵⁴ Nergiz Özkural Köroğlu, “Rusya- Ukrayna Krizi AB ve Türkiye'ye Etkileri”, *EURO Politika*, 15, 2022, s.32.

³⁵⁵ Sait Sönmez, Harun Bıçakçı ve Cuma Yıldırım, “Kırım Sorunu Bağlamında Rusya-Ukrayna İlişkilerinin Analizi”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, Cilt:1, Sayı:3, 2015, s.665.

³⁵⁶ Ali Konak, “Kırım'ın İlhakı ile Sonuçlanan Ukrayna Krizi ve Ekonomik Etkileri”, *Uluslararası Afro Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4, 2019, s.82.

zemin hazırlamıştır. Savaş hem Avrupa güvenlik politikaları için önemli bir dönüm noktası olmuştur hem de Ukrayna vatandaşlarının geniş çaplı göçleriyle Avrupa göç politikasında önemli değişikliklere neden olmuştur.³⁵⁷

Ukrayna'nın göç tarihine bakıldığında 2022'deki Rusya-Ukrayna Savaşı öncesinde de Ukraynalılar defalarca zorunlu veya gönüllü olarak göç etmişlerdir. Sovyetler sonrası dönemde yaşanan ekonomik yetersizlikler, yoksulluk ve çatışmalar bağımsız bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Bağımsızlık sonrası ilk göç edenler arasında ayrımcılığa uğradıklarını iddia eden Yahudiler Amerika ve İsrail'e göç etmişlerdir.³⁵⁸ Daha sonraki dönemlerde Alman ve Macar kökenli Ukraynalılar da göç etmişlerdir.³⁵⁹ Ekonomik yetersizlikler ve daha iyi bir yaşam arayışı 2000'li yılların başlarında Ukraynalı kadınların özellikle Yunanistan ve İtalya gibi Avrupa ülkelerine göç etmelerine neden olmuştur.³⁶⁰ 2014 yılı sonrasında Avrupa Birliği ile ilişkilerin yeni bir boyut kazanmasıyla Ukraynalı işçiler ağırlıklı olarak Polonya ve Çekya gibi ülkelerde ağır iş gücü gerektiren sektörlerde çalışmak üzere göç etmişlerdir. Polonya vatandaşlarının Avrupa Birliği işgücü piyasasına uyum süreçleri kapsamında ülkeden ayrılmalarıyla Polonya'da işgücü açığı oluşmuştur. Bu açık Ukraynalılara sağlanan vize kolaylıkları, çalışma izinleri ve Yerel Sınır Trafiki düzenlemeleri ile kapatılmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemeler neticesinde 2010 yılında Polonya'ya giriş yapan Ukrayna vatandaşlarının sayısı 4 milyondan, 2016 yılında 10 milyona çıkmıştır.³⁶¹ Bağımsızlık sonrası yaşanan ekonomik sıkıntılar, huzur ve güven ortamının sağlanamaması Ukraynalıları göçe yönelten temel nedenler arasında yer almaktadır.³⁶²

³⁵⁷ Age., s.82.

³⁵⁸ Andrew Klokiw, "A fifth Wave of Contemporary Comparative Study of Ukrainian Immigration to the United States 1870-2019".

³⁵⁹ Olena Fedyuk ve Marta Kindler, "Migration of Ukrainians to the European Union: Background and Key Issues. Fedyuk, O. ve Kindler, M. [Der.], "Ukrainian Migration to the European Union", 2016, s.13.

³⁶⁰ Marta Kindler ve Monica Szulecka, "The economic integration of Ukrainian and Vietnamese migrant women in the polish labour market", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39[4], 2012, s.671.

³⁶¹ Ignacy Jozwiak ve Maria Piechowska, "Crisis-Driven Mobility Between Ukraine and Poland: What does the Available data [not] tell us", CMR Working Papers, No. 99/157, University of Warsaw, 2017.

³⁶² Christof Van Mol, Erik Snel, Christiane Timmerman, "Migration aspirations and migration cultures: A case study of Ukrainian migration towards the European Union", *Population, space and place*, 24[5], 2017, s.6.

2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi sonucu yaklaşık bir milyon kişi Ukrayna içinde yerinden edilmiştir ve yarım milyon kadar kişi de iç karışıklıklar nedeniyle Rusya ve diğer ülkelere sığınmıştır.³⁶³ Kırım'ın ilhakından kaynaklanan bu göç hareketleri sürekli olmadığı için dünya çapında geniş yankı uyandırmamıştır. Ancak bu dönemde ülkeden ayrılanların çoğunluğu Avrupa Birliği'ne sığınma başvurusunda bulunmuştur. Avrupa Birliği, Kırım sonrası ortaya çıkan sığınmacı akınını “*fırsatçı emek göçü*”³⁶⁴ olarak değerlendirerek Ukrayna'da bazı bölgelerin hala güvenli olduğu düşüncesiyle sığınma başvurularının yalnızca %13,3'ünü kabul etmiştir.³⁶⁵

Kırım işgalinin yarattığı göçmen dalgaları dünya kamuoyunun dikkatini çekmeyi başaramamışken, 2022 Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı sonucunda milyonlarca Ukraynalı göç etmek zorunda kalmış ve bu göç hareketi II. Dünya Savaşı sonrasındaki en hızlı göç hareketi olarak nitelendirilmiştir.³⁶⁶ Savaştan kaçan Ukraynalılar, “1948 Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesi” kapsamında iltica başvurusunda bulunmuş ve bu başvurular olumlu karşılanmıştır. Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre mayıs ayına kadar yaklaşık 11 milyon Ukraynalı sığınmacı komşu ülkelere sığınmıştır.³⁶⁷ Avrupa Birliği üyesi olan Polonya, Romanya, Macaristan ve Slovakya, Ukraynalı sığınmacıları “*geçici koruma statüsü*” kapsamında kabul etmiştir. Avrupa Birliği üyesi olmayan Moldova ise Ukraynalılarla Birleşmiş Milletler koordinesinde ilgilenmektedir.

Kırım'ın işgali sonrasında Ukraynalı sığınmacıları kabul etmekte yetersiz kalan Avrupa Birliği 2022'de meydana gelen Rusya-Ukrayna Savaşı sonucunda ortaya çıkan geniş çaplı göç dalgasına yanıt olarak “Geçici Koruma Yönergesini” tekrar ele alarak uygulamaya koymuştur. Bu Yönerge, 4 Mart 2022 tarihinden itibaren etkinleştirilmiş ve Avrupa Birliği içerisinde yaklaşık 8 milyon Ukraynalı

³⁶³ Taras Kuzio, “The Origins of Peace, NonViolence, and Conflict in Ukraine”, *E-International Relations*, 2015, s.2

³⁶⁴ Fırsatçı emek göçü, bireylerin daha iyi ekonomik şartlar, fırsatlar elde etmek için yaptıkları göç hareketleridir.

³⁶⁵ Andriy Solodko ve Anastasia Fitisova, “Ukrainians seek asylum in the EU: Real Refugees or economicmigrants?”, www.cedos.org.ua, (15.12.2024).

³⁶⁶ The International Rescue Committee, “Ukraine war: What are the impacts on the world today”.

³⁶⁷ Al Jazeera, “Moldova officially applies for EU membership”.

sığınmacının varlığı tespit edilmiştir. Bu süreçte söz konusu sığınmacılara hızlı bir şekilde koruma sağlanmıştır.³⁶⁸

2.8.5. Avrupa’da Göç ve Göç Politikaları Kapsamında Güvenlik

Avrupa’nın göç tarihine dair izler eski çağlara uzanmaktadır. Ancak en önemli göç olaylarından biri olarak “Kavimler Göçü” bilinmektedir. Bu göç hareketi Asya’dan Avrupa’ya büyük bir nüfus akışı sağlamış ve yeni devlet yapılarının oluşumuna, ayrıca kültürel alışverişin artmasına katkıda bulunmuştur.³⁶⁹ Amerika’nın keşfedilmesiyle birlikte uluslararası arenada meydana gelen gelişmeler özellikle 16. ve 18. yüzyıllar arasında Avrupa’nın sömürgecilik faaliyetleri sonucunda Afrika’dan yoğun göç almasını tetiklemiştir.³⁷⁰

Köle ticaretinin yasaklanması ve 20. yüzyıl boyunca yaşanan savaşlar Avrupa’nın demografik yapısında önemli değişikliklere yol açmış ve bu süreçte yaşlı nüfus oranında belirgin bir artış görülmüştür. Bu demografik değişiklikler sonucunda Avrupa’da iş gücü piyasasında açıklar oluşmuş ve Avrupa ülkeleri bu açığı doldurmak için kıta dışından gelen göçlere yönelmişlerdir. Bu süreçte özellikle ekonomik ve endüstriyel gelişmeler göçmenlerin Avrupa’ya doğru yoğun bir akın gerçekleştirmelerine neden olmuştur.

Schengen Bilgi Sistemi, Schengen bölgesi içerisinde serbest dolaşımı temin etmek amacıyla kurulmuştur ve üye ülkeler arasında sınırların güvenliğini artırmak ve yasadışı göçü engellemek için bir bilgi paylaşım platformu olarak hizmet vermektedir. Bu sistem polis, gümrük ve diğer yetkili merciler arasında veri alışverişini kolaylaştırarak ortak bir güvenlik ağı oluşturmaktadır. AB üye ülkeleri arasındaki bilgi akışındaki yetersizliklersınır kontrollerindeki eksiklikler ve göçün oluşturduğu iç ve dış tehditlerin yeterince değerlendirilememesi gibi sorunlar çeşitli çözümler üretilmesini zorunlu kılmıştır.³⁷¹

³⁶⁸ UNHCR, “Minister of Social Policy of Ukraine and UNHCR Ukraine Representative sign agreement to expand displaced persons’ access to social protection including cash assistance”.

³⁶⁹ Taşkın Deniz, "Uluslar arası göç sorunu perspektifinde Türkiye." *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 181.181 (2014), s.180.

³⁷⁰ Mustafa Aykaç ve Umut Yertüm. "Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına." *Journal of Social Policy Conferences*. No. 70. Istanbul University, 2016, s.4.

³⁷¹ Schengen Antlaşması. (t.y.).

Avrupa Daktiloskopi (EURODAC), sığınmacı ve mültecilerin parmak izi bilgilerini AB ülkeleri arasında paylaşmayı mümkün kılan bir sistem olarak faaliyet göstermektedir. Bu sistem başvuruların daha önce herhangi bir AB ülkesinde sığınma talebinde bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır ve sığınma başvurularının etkin bir şekilde yönetilmesine yardımcı olmaktadır. EURODAC, Dublin Sözleşmesi'nin gereği olarak sığınma başvurularının tek bir üye devlet tarafından değerlendirilmesi ilkesini desteklemektedir. Bu sistem yasadışı yollarla AB'ye gelen göçmenlerin parmak izlerini alarak kimliklerini tespit etmekte ve mükerrer mülteci başvurularını engellemektedir.³⁷²

Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi (EUROSUR), AB'nin dış sınırlarını izleyerek ve denetleyerek sınır ötesi suçları, yasadışı göçü ve diğer güvenlik tehditlerini takip etmekte olan bir sistemdir. Akdeniz bölgesindeki göç hareketliliğini analiz ederek AB'ye yönelik potansiyel göç akımlarını belirleyip alınacak önlemleri yönlendirmektedir. EUROSUR, aynı zamanda Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği Ajansı (FRONTEX) ile bilgi paylaşımı yaparak üye devletler arasında sınırların güvenliği konusunda iş birliğini koordine etmektedir.³⁷³

Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği Ajansı (FRONTEX), AB'nin sınırlarını koruma, sığınmacı ve mültecilerle ilgili sorunları ele alma ve ortak göç politikası çerçevesinde iş birliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. FRONTEX, AB üye devletlerinin dış sınırlarında yürütülen operasyonları koordine etmekte ve bu devletlere destek sağlamaktadır. FRONTEX güvenlik tehditleri ve acil güvenlik sorunlarını belirleyerek güvenlik odaklı politikalar geliştirmektedir (Bostancı, 2018: 56).³⁷⁴ Ayrıca AB dış sınırlarındaki riskleri değerlendirerek bu konuda raporlar hazırlamakta ve sınır güvenliğiyle ilgili olarak üye devletler arasında bilgi alışverişini teşvik etmektedir.

2.9. Türkiye ve Göçün Güvenlikleştirilmesi

³⁷² Liza Schuster, "Dublin II and Eurodac: examining the (un) intended (?) consequences." *Gender, Place & Culture* 18.3 (2011), s.404.

³⁷³ Ela Aras Gökalp. "Biyopolitik Bir Nüfus Politikası Olarak Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Rejimi ve Sınırlarda Ölüm Siyaseti." *Nüfusbilim Dergisi* 36 (2014), s.91.

³⁷⁴ Meltem Bostancı, "Göçle mücadele stratejisi kapsamında AB sınır güvenliği ajansı Frontex ve Avrupa sınır gözetim sistemi Eurosur'un analizi." *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri* 4.7 (2018), s.56.

2.9.1. Türkiye'nin Göç ve Göçmen Politikası

Türkiye'nin kuruluşundan günümüze dek çeşitli dönemlerde farklı göç ve sığınma hareketlerine ev sahipliği yapmıştır.³⁷⁵ 1923-1950 arası Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarından başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarını ve 1950'lere dek uzanan süreci kapsamaktadır. Bu dönemde gerçekleşen göçler ulus-devlet yapısının oluşturulması sürecinin bir parçası olarak görülmektedir.³⁷⁶

1920'lerin başında Müslüman olmayan nüfusun Türkiye dışına çıkışı ve Türk ve Müslüman kimliğe sahip nüfusun Türkiye'ye girişi, erken Cumhuriyet dönemindeki göç, iskân ve nüfus politikalarının temelini oluşturmuştur. Bu politikalar Türkiye'deki nüfusu artırmayı ve ulus-devlet inşasında nüfusu homojenleştirmeyi hedeflemiştir.³⁷⁷ Özellikle Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen göçmenler "muhacir" ve "mülteci" olarak tanımlanmış, 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu ile bu statüler resmîyet kazanmıştır. Kanun, Türk soyundan gelme ve Türk kültürüne bağlılık gibi kriterler aramış, Türkiye'ye yerleşmeyi amaçlayan soydaşlara "muhacir", geçici sığınma amacı güdenlere ise "mülteci" denilmiştir.³⁷⁸

1950-1980 döneminde nüfus artışı ve tarımsal mekanizasyonun etkisiyle iç ve dış göç hareketleri hızlanmıştır. 1960'lar ve 1970'ler boyunca Avrupa'ya iş göçü, 1980-1990 yılları arasında ise aile birleşimi ve mülteci göçleriyle Türkiye özellikle Avrupa başta olmak üzere çeşitli ülkelere göç veren bir ülke olmuştur. Böylece Türkiye dışında bir Türk diasporasının oluşumuna da zemin hazırlanmıştır.³⁷⁹ 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin imzalanması ve 1967 Ek Protokolünün kabulü, Türkiye'nin uluslararası mülteci rejimine uyum sağlaması açısından önemli adımlar olmuştur.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye göç alan ve veren ülke olmanın yanı sıra küreselleşmenin etkileri ve coğrafi konumu nedeniyle transit bir ülke haline

³⁷⁵ Onur Yağcıoğlu, *Göç sorunu bağlamında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri*. MS thesis. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.36.

³⁷⁶ Gökçe Goularas Bayındır ve Ulaş Sunata. "Türk dış politikasında göç ve mülteci rejimi." *Moment Dergi* 2.1 (2015), s.16.

³⁷⁷ Onur Yağcıoğlu, age., s.36.

³⁷⁸ Gökçe Goularas Bayındır ve Ulaş Sunata, age., s.17.

³⁷⁹ Age., s.18.

gelmiştir. 1990'lı yılların başından itibaren Irak, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi ülkelerden gelen kitlesel göçler, Türkiye'nin bu yeni rolünü pekiştirmiştir.³⁸⁰

2011'deki Arap Baharı sonrası ve Suriye İç Savaşı'nın ardından Türkiye'ye yönelik göç artmıştır. Suriye'den gelen göç dalgası üç farklı dönemde gerçekleşmiş ve her dönemde Türkiye'nin izlediği göç stratejisi değişiklik göstermiştir.

İlk olarak 2011'de başlayan süreç "açık kapı" politikası ile tanımlanmış ve bu politika çerçevesinde Hatay, Gaziantep, Kilisve Şanlıurfa'da kurulan çadır kentlerde yoğunlaşmıştır. 2013 yılında ise "misafir" söylemi hâkim olmuş göçmen sayısı artmıştır. 2015 ve sonrasında ise Türkiye dünyada en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülke haline gelmiştir. Artan göçmen sayısına yanıt olarak Türkiye sığınmacı ve göçmenlerin korunması için daha kapsamlı yasal bir çerçeve oluşturmuş, 2013'te kabul edilen ve 2014'te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç ve sığınmacı politikalarının uygulanması ve koordinasyonundan sorumlu olarak İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.³⁸¹

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 2011 yılından itibaren ülkemize Suriye'den göç dalgası başlamıştır. Suriyeli göçmen sayısı 2021 yılında Suriyeli sayısı 3.737.369 ile en yüksek rakama ulaşmıştır. Haziran 2025 tarihi ile ülkemizde geçici koruma altında olan Suriyeli sayısı 2.677.989 olmuştur.³⁸²

2.9.2. Türkiye'de Güvenlikleştirme Süreci

Türkiye'deki güvenlikleştirme politikalarının erken Cumhuriyet döneminden günümüze kadar belirli kalıplar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Dünya genelinde pek çok ulus ve toplumda rastlanan biz-onlar, dost-düşman ve yerli-yabancı gibi ayrımların yarattığı güvenlik algısı ve endişesi Türkiye'deki güvenlik anlayışını da etkilemiştir. Türkiye'de güvenlikleştirme siyaseti, siyasete olan

³⁸⁰ Ahmet İçduygu ve Deniz Yüksek. "Rethinking transit migration in Turkey: reality and re-presentation in the creation of a migratory phenomenon." *Population, Space and Place* 18.4 (2012), s.443.

³⁸¹ Age., s.445.

³⁸² <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

güvensizlik, militarizasyon ve bürokratikleşme süreçleriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır.³⁸³ Türkiye’deki güvenlik anlayışını şekillendiren “ulusal güvenlik” söylemini oluşturan iki ana bileşen bulunmaktadır. Bunlar terk edilme/ayrılma korkusu” ve “toprak kaybetme endişesidir.”³⁸⁴

Söz konusu iki bileşen tarafından oluşturulan algı, Türkiye’de güvenlik anlayışının sürekli karşıt eğilimlerin etkisi altında kalmasına neden olmaktadır. Türkiye’nin siyasal ve toplumsal yaşamı sürekli güvenlikleştirme stratejilerine başvurulmuş ve inşa edilen bir kolektif bellek olarak ele alınabilmektedir. Özellikle göçmenlere yönelik güvenlikleştirme uygulamaları ve algıları Türkiye’nin siyasal-kamusal yaşamında sürekli olarak üretilen ve muhaliflerini etkisizleştirmeyi hedefleyen politik bir tutum olarak ortaya çıkmaktadır. Seçim dönemlerinde siyasal iletişimin propaganda yönünün ağır basması, güvenlikleştirici söylemlerin inşa edilmesi ve dolaşıma sokulmasında belirgin bir örnek teşkil etmektedir.³⁸⁵

Türkiye’deki siyasal ve toplumsal yaşamın dilsel yapısı ve politik kazanımları güvenlikleştirme üzerinden şekillenmekte ve bu süreçte göçmenlere karşı geliştirilen güvenlikleştirme yaklaşımları ve okumaları Türkiye’nin coğrafyası ve politik hafızasında sürekli olarak dolaşan ve farklı aktörler tarafından işletilen güvenlikleştirme mekanizmaları ile düşman imgelerinden ayrı düşünülememektedir. Güvenlikleştirme hem iktidar mekanizmalarının hem de iktidara gelmeye çalışan kesimlerin başvurduğu bir siyasal teknik haline gelmiştir. Türkiye’nin siyasal yaşamı ve kamusal tecrübesi karşılıklı güvenlikleştirmelere başvurulmuş bir bağlam üzerinden değerlendirilmelidir.³⁸⁶

Güvenlikleştirme pratiği ve söylemleri, tehlike ve risk algısının varlığına inanan bir alımlayıcı kitlenin oluşmasını gerektirmektedir. Türkiye’deki askeri darbe pratikleri güvencesizlik durumu üzerine inşa edilen güvenlikleştirme uygulamaları için iyi bir örnek sunmaktadır. Özellikle 28 Şubat süreci daha önceki darbelerden farklı yöntemlerle, güvenlikleştirici söylem inşası üzerine kurulmuştur. Ordu,

³⁸³ Nebi Miş, *Güvenlikleştirme Teorisi ve Türkiye’de Güvenlikleştirme Siyaseti 1923-2003*. Sakarya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2012, s.77.

³⁸⁴ Altan Aktaş, "Güvenlikleştirme yaklaşımı ve Türkiye'nin ulusal güvenlik anlayışındaki dönüşümü." *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1.2 (2011), s.27.

³⁸⁵ Nebi Miş, age., s.77.

³⁸⁶ Altan Aktaş, age., s.28.

kamuoyuna açıklamalar yaparak ve medyaya sürekli demeçler vererek krizi yoğunlaştırmış ve toplumsal mobilizasyona katkıda bulunmuştur.³⁸⁷

Türkiye’de güvenliği temin eden süreçler ve kesimler zaman içinde farklılık göstermektedir. Güvenlik politikaları değişmekte ve güvenlikle ilgili riskler ile parametreler evrilmektedir. Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında güvenlikleştirme rejimin politik niteliği ve iç siyasetteki eğilimlere odaklanmışken, Soğuk Savaş dönemi boyunca dış politik değişikliklere bağlı olarak komünizm tehdidi yaygın bir güvenlikleştirme pratiği olarak benimsenmiştir. 1950’lerin ortalarından itibaren ise Kıbrıs sorunu ve Yunanistan başta olmak üzere komşu ülkelerle yaşanan meseleler, aktif ve pasif güvenlik inşasında önemli tehdit unsurları olarak öne çıkmıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde ulusal bölücülük ve irtica güvenlik sorunu olarak algılanmıştır. Bu dönemde güvenlik algısı ve tehdit unsurları zaman içinde değişkenlik göstermiştir.³⁸⁸

2.9.3. 2010’dan Günümüze Türkiye’de Göç ve Güvenlik

2011 yılında gerçekleşen Arap Baharı’nın ardından Suriye’de baş gösteren iç savaş Türkiye’nin karşılaştığı en büyük göç hareketlerinden birini tetiklemiştir. Bu dönemde Suriye’den Türkiye’ye yönelik kitlesel göç önceki göç hareketleriyle kıyaslandığında hem nüfusun büyüklüğü hem de sürekliliği açısından farklılık göstermektedir. Türkiye bu süreçte sınırlarını savaştan kaçan herkese açarak açık kapı politikası izlemiştir ve savaş ve çatışma durumlarından kaçan her bireyin, pasaport, cinsiyet, ırk veya din ayrımı yapılmaksızın ülkeye kabul edilmesi ve temel ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamıştır. Ayrıca bu politika, zorla geri gönderilmeme ve bireylerin durumlarının ayrıntılı olarak belirlenmemesini de içermektedir. Bu süreçte Türkiye’ye gelen Suriyeliler başlangıçta geçici barınma merkezlerine yerleştirilmiş ve temel ihtiyaçları karşılanmıştır.³⁸⁹

2012 yılının ortalarına gelindiğinde Suriye’den Türkiye’ye kaçan kişilerin sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Türkiye bu artışa yanıt olarak sınır

³⁸⁷ Nebi Miş, age., s.322.

³⁸⁸ Zeynep Şarlak, *Türkiye’nin Milli Güvenlik Devleti: Kökeni, Gelişimi, Dönüşümü*. İletişim Yayınları, 2022, s.324.

³⁸⁹ Zafer Akbaş, Veysel Babahanoğlu ve Ercan Yelman. "Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri." *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Asos Congress Bildiri Kitabı*, ASOS Yayınları. 2016, s.99.

bölgelerinde insani yardım sunmayı tercih etmiştir. Bu strateji yeni gelenlerin sayısını kontrol altına almayı amaçlasa da uygulanan geçici çözümler göçmen sayısını azaltmamış, aksine artmasına sebep olmuştur.³⁹⁰ Türkiye'nin sığınmacı sorununu kamplar inşa ederek çözme çabaları Suriye İç Savaşı'nın belirsiz gelişmeleri nedeniyle yetersiz kalmıştır. Bu nedenle sığınmacılar zamanla barınma merkezlerinden ülkenin dört bir yanına yayılmaya başlamış ve hükümet uzun dönemli bir çözüm planı ortaya koymamıştır.³⁹¹

2013 yılında Türkiye'ye "misafir" olarak gelen Suriyelilere statü tanımlanmış ve hakları 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında güvence altına alınmıştır. Bu kanunla geçici koruma statüsü sağlanmış ve geri göndermeme ilkesi uluslararası normlar dâhilinde benimsenmiştir. Aynı zamanda ülkeye kabul edilen Suriyelilere barınma, eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi temel ihtiyaçların karşılanması taahhüt edilmiştir. Geçici koruma süresi için herhangi bir zaman sınırlaması öngörülmemiştir.³⁹² Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik açık kapı politikası ve misafirperverlik anlayışı geçmişteki diğer göçmen gruplarına benzer bir tutum sergilemiştir. Ancak dini kardeşlik ve ortak geçmişe dayalı yaklaşımlar toplum tarafından tam olarak benimsenmemiştir.³⁹³

Türkiye, Suriye'den yönelen göç dalgası ile daha önceki göç deneyimlerinden farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Sıklıkla yapılan "misafir" ve "merhamet" vurgusu, göçmenlerin ekonomik ve sosyal sorunlarına rağmen sürdürülmüştür. Süreç boyunca Türk vatandaşlarının güvenlik kaygıları artmıştır. Ülkemizdeki Suriyeli göçmen sayısının sürekli artması ve bu kitlenin kontrolünün zorlaşması MGK kararlarına da yansımıştır. Suriyeli göçünün ilk yıllarında daha insani ve yardım odaklı kararlar alınırken, yıllar içerisinde sınır güvenliğinin önemi, gönüllü geri dönüş ve göçün yerinde engellenmesi gibi kararlara doğru değişim yaşanmıştır.³⁹⁴

³⁹⁰ Hugo, Storey, "Armed Conflict in Asylum Law: The 'War-Flaw'", *Refugee Survey Quarterly*, Cilt 31, Sayı 2, 2012, s. 14.

³⁹¹ Sema Çörtoğlu Koca ve Candan Kavşat. "Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı, Alınması ve Sona Ermesi." *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1.1 (2015), s.329.

³⁹² Kemal Kirişçi, *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınava*, (çev. Karaca, Sema), Washington, D.C., 2014, s. 21.

³⁹³ Zafer Akbaş, Veysel Babahanoğlu ve Ercan Yelman, age., s.100.

³⁹⁴ <https://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/mevzuat/36-bilgi-edinme/giris-sayfalari>

2016 yılı itibariyle MGK toplantılarında Suriye’deki iç karışıklığın ülkemizde terör olaylarına neden olabileceği vurgulanmıştır. Türkiye sınır güvenliğini sağlamak için her türlü tedbiri alacağı ve bu kapsamda sınır ötesi operasyon olan Fırat Kalkanı Operasyonu gibi operasyonlar ile sınır güvenliği korunarak bölgede bulunanlara insani yardım yapılacağı kararlaştırılmıştır.³⁹⁵

Türkiye’de sınır güvenliğini sağlamak amacıyla 17 Mart 2016 tarihinde Sınır Yönetim Alanında Kurumlararası İşbirliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik yayınlanmıştır. Sınır bölgelerinde görev yapan kurumların veri tabanlarının birbirine açık hale gelmesini sağlamıştır. Böylece göçmen kaçakçılığı ile mücadele daha etkin yürütülecektir. Türkiye sınır güvenliğini sağlamak için 2017 yılında Suriye sınırına “Sınır Güvenlik Duvarı” inşa etmeye başlamıştır. Güvenlik duvarına ilişkin çalışmalar Milli Savunma Bakanlığı kontrolünde gerçekleşmektedir. İnşa edilen güvenlik duvarlarında termal kameralar, gözetleme kuleleri, kamera takip sistemleri de eklenmiştir. Sadece Suriye değil İran sınırına da sınır güvenlik duvarı inşa edilmiştir.³⁹⁶

2.9.4. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmeden önce uluslararası koruma konusunda kanun düzeyinde bir düzenleme bulunmamaktaydı. Göç konusu çok boyutlu birden fazla alanda koordinasyon gerektiren bir konu olduğu ve aynı zamanda Türkiye’nin ekonomik, kültürel, kamu düzeni ve güvenliğini yakından ilgilendirdiği için hem bu konuyu düzenleyen bir kanuna hem de göçle ilgili yeni bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur.³⁹⁷

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 11.04.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.³⁹⁸ Kanun, yabancıların Türkiye’ye giriş, kalış ve çıkış işlemleri ile Türkiye’den koruma talebinde bulunan yabancılara yönelik usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu düzenlemenin temeli, Türkiye’nin Suriye krizinin

³⁹⁵ Bilgehan Alagöz ve Yasin Demirkıran, “Düzensiz Göç, Güvenlik ve Politika: İran ve Türkiye Örnekleri”, *Ortadoğu Etütleri*, 12-1, 2020, s. 221.

³⁹⁶ Hakan Bostan, Deniz Kuş Demiray, *Türkiye’de Düzensiz Göçle Mücadelede Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Güvenlik Duvarı*, Türk İdare Dergisi, 2019, 91/988, s.139-141.

³⁹⁷ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Gerekçesi

³⁹⁸ Cansu Abacı Yıldız, "Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açıdan Yeniden Değerlendirilmesi", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 19. Sayı 43, 2019, s.251.

ardından göç problemiyle başa çıkmak için hazırlandığı belirtilmekle birlikte Kanun'un hazırlık sürecinin 2009 yılına dek uzandığı ve Suriye İç Savaşı öncesinde de benzer hazırlıkların yapıldığı belirtilmektedir.³⁹⁹ Ayrıca AİHM'in Türkiye aleyhinde verdiği ihlal kararları da yeni yasanın şekillenmesinde etkili olmuştur. YUKK'nın yürürlüğe girmesi ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun bazı maddeleri yürürlükten kalkmış ve yabancılar hukuku tek bir kanun altında toplanmıştır. Yeni kanun, vize zorunluluğu, ikamet izni, vatansızlar ve mültecilerin hukuki durumları ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yapılanması gibi konuları düzenlemektedir.^{400, 401}

YUKK'nin yürürlüğe girdiği 2013 yılından itibaren uluslararası koruma başvurularında bir artış gözlenmektedir. Bu durum kanunun göçmen haklarını koruma yönündeki kapsayıcı yapısından kaynaklanmaktadır.⁴⁰²

YUKK m. 9'da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Valiliklere gerekli hallerde ilgili kurum ve kuruluşların görüşünü alarak kamu düzeni ve kamu güvenliği bakımından ülkeye girişi sakıncalı görünen yabancıların Türkiye'ye girişini engelleme yetkisi verilmiştir. Bu düzenleme ile idareye geniş takdir yetkisi tanındığı ifade edilmektedir.⁴⁰³

YUKK, organize suçlarla mücadele konusunda da önleyici tedbirler içermektedir. YUKK m.54'te kamu güvenliğini tehdit eden yabancıların sınır dışı edileceği düzenlenmiştir. Kanun'un 86. maddesinde uluslararası koruma statüsüne sahip yabancıların organize suçlarla bağlantılı olması halinde bu statüleri iptal edilebilmektedir. Yine Kanun'un 33. Maddesi, vize veya ikamet iznine sahip olan yabancıların sınır aşan örgütlü suçlarla bağlantılı olması halinde vizesinin veya ikamet izninin iptal edileceği düzenlenmiştir. Ayrıca m. 57, hakkında sınırdışı kararı verilen yabancıların idari gözetim altına alınmasını düzenlemiştir. Böylece idari gözetim

³⁹⁹ Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul 2014, s.10.

⁴⁰⁰ Erdal Arap, Seher Çerçi, "Yabancılar ve uluslararası koruma kanununun getirdikleri", *Hukuk gündemi*, Cilt 14, Sayı 2, 2014, s.121-122.

⁴⁰¹ Anayasa Mahkemesi, 21.01.2015 tarihli Rida Baudraa başvurusu kararında şahsın uluslararası koruma başvurusu olmasına rağmen pasaportu olmadığı gerekçesiyle sınırdışı edilmesine ihlal kararı vermiştir.

⁴⁰² Cansu Abacı Yıldız, age., s.254.

⁴⁰³ Ali Said Çimen, Suç İşlenmesinin Önlenmesi Amacıyla Yurda Giriş Yasağı Uygulaması Ve Yabancıların Ülkeye Girişinin Engellenmesi, (Ed. Fatih Birtek), *Hukuk Devletinde Kolluğun Suç Önleme Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 213.

altındaki yabancıların sınır dışı işlemleri hızlanmaktadır. Göçmenlerin idari gözetim altında olması her ne kadar özgürlüklerini kısıtlayıcı bir uygulama olsa da güvenlik ve yasadışı göçü kontrol altına alma amacıyla uygulanmaktadır.⁴⁰⁴

Kanun'a 06.12.2019 tarihinde getirilen değişiklikle m.53'teki sınır dışı kararına karşı itiraz süre on beş günden yedi güne indirilmiştir. Süresinin yedi gün olması yabancıların usulüne uygun itiraz başvurusu yapmasını, avukata ulaşmasını, belge temin edebilmesini oldukça zorlaştırmıştır. Yabancı idari gözetim altında ise bu durum daha da zorlaşmakta ve AİHS m.13'te düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlali gündeme gelmektedir. Yine aynı tarihte m.57'deki değişiklikle (m. 57/8), idari gözetim altındaki yabancıların uyuşgunu tespit etmek için -hakim veya yetkili merciin kararı olmaksızın- elektronik ve iletişim cihazlarının incelenebileceği düzenlenmiştir. Bu değişiklik AİHS m.8'de düzenlenen haberleşme özgürlüğünü ihlal edebilecek niteliktedir.

Kanun'a 21.11.2024 tarihinde getirilen ek madde ile "*Türkiye'nin göç yönetiminin geliştirilmesi ve kısa, orta ve uzun vadeli göç politikalarının desteklenmesi amacıyla...*" Göç Vakfı kurulmuştur. Bu düzenlemeyle, göç konusunda sadece idarenin değil aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının da etkin bir şekilde faaliyet göstermesi amaçlanmıştır.

2.9.5. Türkiye ve AB Arasında Geri Kabul Anlaşması

2013 yılında "*Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma*" imzalanmıştır ve Türkiye için önemli yükümlülükler getirmiştir. Geri kabul anlaşmaları arasında Avrupa Birliği'nin düzensiz göçle mücadele stratejilerinin uzun süredir bir parçası olmuştur ancak 2013'teki bu özel anlaşma konuyu daha da önemli hale getirmiştir.⁴⁰⁵

Anlaşmanın temelleri düzensiz göçmen olarak sınıflandırılan vatandaşların, üçüncü ülke vatandaşlarının veya vatansız kişilerin Türkiye ve Avrupa Birliği üyeleri tarafından nasıl kabul edileceğini veya transit geçiş yapacaklarını

⁴⁰⁴ Hazar Leylanoğlu, Sınırşan Organize Suçlar Ve Bu Suçların Önlenmesi Amacıyla Uygulanan Sınır Güvenliği Tedbirleri, (Ed. Fatih Birtürk), *Hukuk Devletinde Kolluğun Suç Önleme Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 192-193.

⁴⁰⁵ Kerem Batır, "Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2017, s.585.

detaylandırmaktadır. Anlaşma, karşılıklı yükümlülükler öngörse de pratikte Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne düzensiz göçmenleri geri kabul etme sorumluluğu daha ağır basmaktadır.⁴⁰⁶

Türkiye'nin bu yükümlülükleri anlaşmanın üçüncü ve dördüncü maddelerinde açıklanmaktadır. Birinci madde kendi vatandaşlarını, ikinci madde ise üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansızları kapsamaktadır. Bu yükümlülüklerin başlangıç tarihleri sırasıyla 1 Ekim 2014 ve 1 Ekim 2017 olarak belirlenmiştir.⁴⁰⁷ Ancak Avrupa Birliği, 18 Mart 2016 tarihinde düzensiz göçü engelleme amacıyla Türkiye ile bir mutabakata varmış ve bunu Türkiye- AB Zirvesi Bildirisi ile resmileştirilmiştir. Bu mutabakatla birlikte 20 Mart 2016'dan itibaren Yunanistan'a geçen düzensiz göçmenler, sığınma başvuruları kabul edilmeyen veya hiç yapılmayan durumlarda Türkiye'ye geri gönderilmektedir. Avrupa Birliği, göçmen hareketlerinin artışını hızlandırılmış bir geri kabul süreci için bir bahane olarak kullanmış, acil durum ilan ederek yasama sürecini dışlamıştır. Böylece meşruiyeti tartışmalı olan bu mutabakat yalnızca bir basın açıklaması niteliğinde kalmıştır.⁴⁰⁸

Mutabakatın uygulanmasıyla birlikte Yunan adalarına düzensiz göçmen geçişlerinde belirgin bir düşüş olmuştur.⁴⁰⁹ Türkiye'nin kendi vatandaşlarını geri kabul etme yükümlülüğü uluslararası hukuk çerçevesinde zaten mevcutken GKA ile bu daha da resmiyet kazanmıştır.⁴¹⁰ Üçüncü ülke vatandaşları ve vatansızlar için geri kabul yükümlülükleri belirli şartlar altında devreye girmektedir. Bu durumlar anlaşmanın dördüncü maddesinde belirlenmiştir.⁴¹¹ İstisnai durumların ve bu kişilerin geri kabulleri için gerekli koşulların netleştirilmesi gerekmektedir.⁴¹²

⁴⁰⁶ Hüseyin Akif Karaca, "Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşması ve 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-Avrupa Birliği Zirve Bildirisi Uyarınca Düzensiz Göçle Mücadele ve Bazı Sorunlu Alanlar", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 4, s.160

⁴⁰⁷ Age. s.4-5.

⁴⁰⁸ Ebubekir Tavacı, "AB Göç Yönetimi ve Dışsallaştırma: Türkiye- AB İşbirliği Örneği", *Turkish Journal of Diaspora Studies*, Cilt 3, Sayı 1, Mart 2023, s.116-117.

⁴⁰⁹ Age. s.118.

⁴¹⁰ GKA m. 3/1.

⁴¹¹ GKA m. 4

⁴¹² GKA m. 2, m. 4, m. 10, EK-3.

Türkiye'nin bu süreçte karşılaşılabileceği olumsuz sonuçlar belirsiz ifadeler nedeniyle risk oluşturabilmektedir.⁴¹³

Kanun'un 10/3 maddesi kapsamında AB, üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansızların Türkiye üzerinden Avrupa Birliği'ne ulaştıklarını ve yeterli seyahat belgeleri, vize veya ikamet izinlerinin olmadığını yazılı olarak Türkiye'ye bildirmektedir. Bu bildirim, söz konusu kişilerin ülkede yasa dışı olarak bulunduğu dair bir karine olarak kabul edilmektedir. Türkiye bu durumda ilgili kişileri geri kabul etmekle yükümlü hale gelmektedir ve anlaşmada belirlenen süreler⁴¹⁴ içinde bu iddiasının aksini kanıtlamak zorundadır. Eğer Türkiye ilgili düzensiz göçmenin AB'ye Türkiye üzerinden geçmediğini kanıtlayamazsa geri kabul yükümlülüğünden muaf olamamaktadır.

Anlaşma'nın 13. maddesi uyarınca vatandaşlar için m.3 ve üçüncü ülke vatandaşları ile vatansızlar için m.6'da belirtilen şartların yerine getirilmediğinin üç ay içinde tespit edilmesi durumunda geri kabul edilen kişiler Avrupa Birliği'ne geri gönderilmektedir. Bu sürenin kısalığı ve göçmen sayısındaki artış göz önüne alındığında bu düzenlemenin Türkiye açısından işlevsel olmadığı ifade edilmektedir.⁴¹⁵

Geri kabul anlaşmasında yer alan düzenlemelere göre ulaşım masrafları Türkiye sınırlarına kadar veya transit geçişlerde son varış ülkesinin sınırlarına kadar Avrupa Birliği tarafından üstlenilmektedir. Ancak Türkiye'de bu kişilerin bulundukları süre içerisinde insani koşullarda yaşayabilmeleri için yapılacak harcamalar ile ilgili net bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum Türkiye üzerinde ekonomik bir yük oluşturmakta ve mali kaynakların yönetilmesi konusunda zorluklara neden olmaktadır.⁴¹⁶

Türkiye'nin yeterli altyapıya ve donanımlı personele sahip olmadan geri gönderilen üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansızları kabul etmesi, insan hakları ihlallerine yol açabilecektir. Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlamalarla birlikte

⁴¹³ AB Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi Toplantı Notları, İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s.45-46.

⁴¹⁴ GKA m. 11.

⁴¹⁵ AB Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi Toplantı Notları, İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s.46 – 49.

⁴¹⁶ GKA m. 16., GKA m. 13.

değerlendirildiğinde aslında bu durum Türkiye'nin güvenli üçüncü ülke olarak kabul edilebilirliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır⁴¹⁷

AB, 2023 Türkiye Raporu'nda düzensiz göçmenlerin Yunanistan'dan Türkiye'ye geri kabullerinin askıda kaldığını belirtmektedir. Türkiye'nin AB'ye yönelik yasa dışı sınır geçişleri 2016 Mutabakatı sonrasında önceki dönemlere göre azalmıştır. AB, mültecilere yönelik sağladığı destek kapsamında 2011 yılından bu yana yaklaşık 10 milyar Avro tutarında bir yardım sağlamış ve 2023 yılında bu yardımın yaklaşık 7 milyar Avrosunu aktarmıştır.⁴¹⁸

Türkiye, Geri Kabul Anlaşması (GKA) çerçevesinde üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik hükümleri etkin bir şekilde uygulamakla yükümlüdür. Bu bağlamda kişisel verilerin korunması konusunda mevzuatın Europol standartlarına uyum sağlanması ve uluslararası düzeyde sınır hizmetleri arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi hedeflenmektedir. AB-Türkiye Mutabakatı kapsamında Türkiye'den geri kabulleri yeniden başlatması beklenmektedir. Bununla birlikte Yunan adalarından Türkiye'ye yapılan geri göndermeler geçici olarak durdurulmuş ve Bulgaristan'dan gelen üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabul işlemleri gerçekleştirilmemiştir.

⁴¹⁷ Ümit Kılınç, "Geri Kabul Anlaşması'nın Uygulanmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Değerlendirilmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 78, Sayı 2, s.28.

⁴¹⁸ AB Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi Toplantı Notları, s. 50-51.

SONUÇ

Göç olgusu bireylerin veya toplulukların ekonomik, politik, sosyal ve farklı faktörlerle etkileşim içerisinde olması sonucu yaşanan mekânsal nüfus hareketleridir. Göç hareketleri bireylerin veya grupların, uluslararası bir sınırı geçmesi veya aynı ülke içerisinde yer değiştirmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Göç yalnızca coğrafi bir yer değiştirme eylemi olmayıp disiplinlerarası bir yaklaşımla incelenmesi gerekmektedir. Ekonomi, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi gibi disiplinler göç olgusunu farklı yönleriyle ele almaktadır ve bu da göç üzerine çeşitli tanımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göçe sebep olan ekonomik nedenler, genellikle kaynak ülkelerdeki yetersiz iş olanakları ve düşük yaşam standartlarından, hedef ülkelerdeki daha iyi ekonomik koşullara doğru bir hareketi ifade etmektedir. Siyasi nedenler ise genellikle bireylerin güvenliklerini sağlama ve zorbalıktan uzaklaşma arzularından kaynaklanmaktadır. Göçün güvenlikle ilişkilendirilmesi özellikle modern dönemde göçmenlerin suç ve güvenlik meseleleriyle olan ilişkilerini daha da karmaşık hale getirmiştir.

Uluslararası göç karmaşık sosyal, ekonomik ve politik etkileri nedeniyle çeşitli kuramlarla incelenmekte ve açıklanmaktadır. Bu süreçler Ravenstein'in Göç Kanunları, Kesişen Fırsatlar Teorisi ve İtme-Çekme Kuramı gibi farklı teorilerle ele alınmıştır. Her bir kuram göçün çeşitli yönlerini vurgulayarak göçmenlerin hareketlerinin altında yatan nedenler ve sonuçlar hakkında bilgi sunmaktadır. Ayrıca göçle ilişkili güvenlik konuları da önemli bir yer tutmaktadır. Göç özellikle modern dünya sistemlerinde güvenlikle doğrudan ilişkilendirilmiş ve çeşitli politik ve sosyal dinamiklerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Güvenlikle ilişkili kuramlar göçün hem ulusal hem de uluslararası güvenlik politikaları üzerindeki etkilerini değerlendirirken iç ve dış tehditlerin yönetilmesi ve güvenliğin sağlanması konularında çeşitli yaklaşımlar önermektedir. Göç, suç ve güvenlik ilişkisi son yıllarda göçmenlerin suç oranları üzerine yapılan araştırmalarla tartışılmaktadır. Bu araştırmalar göçmenlerin suç oranlarını artırdığına dair yaygın kanının aksine suç oranlarında düşüş olduğunu göstermektedir. Paris ve Kopenhag ekollerinin güvenlikleştirme üzerine teorileri, göç ve güvenlik kavramlarının nasıl ele alındığını ve bu süreçlerin toplumsal, politik ve ekonomik boyutları üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Ekoller, güvenlikleştirme

sürecinin nasıl yönetildiğini, hangi koşullar altında güvenlik meselelerinin ortaya çıktığını ve bu süreçlerin toplum üzerindeki uzun vadeli etkilerini detaylı bir şekilde tartışmaktadır.

Uluslararası göç hukuku bireylerin uluslararası düzeydeki göç hareketlerini düzenleyen hukuki ilkeler bütünüdür. Bu alanda devletlerin egemenlik hakları ile bireylerin insan hakları arasında bir denge kurulmaya çalışılmaktadır. Göç hukuku, uluslararası normlar ve ilkelerle şekillendirilirken, göçmenlerin statülerini, haklarını ve yükümlülüklerini de tanımlamaktadır. Ayrıca uluslararası iş birliğini teşvik eden düzenlemeler de içermektedir. Uluslararası normlarda göçmenlerin tanımı ve haklarına ilişkin standartlar belirlenmiş olmasına rağmen bu tanımların uygulama alanı genellikle uluslararası iş birliği ve devletlerin politikalarına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu bağlamda geçici koruma, uluslararası hukukta belirli bir kriz anında bireylere uygulanabilen geçici bir statüdür. Geçici koruma genellikle büyük çaplı göç hareketlerinde veya kitlesel zulüm durumlarında devreye girmektedir. Ancak uluslararası hukukta geçici korumayı düzenleyen bağlayıcı bir sözleşme bulunmamaktadır. Bununla birlikte AB hukuku kapsamında geçici koruma 2001 yılında kabul edilen ancak henüz uygulamaya konulmamış bir direktifle ele alınmıştır. Uluslararası hukuk, göçmenlerin korunması ve göç hareketlerinin düzenlenmesi konusunda geniş bir yasal çerçeve sunmaktadır. Ancak ülkeler egemenlik kapsamında dönemin şartlarına göre bir politika belirlemektedir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Avrupa’da göçmenlere bakış açısı değişmiş ve 2011 yılında ortaya çıkan Arap Baharı sonrasında oluşan göç akını ve terör saldırıları göçe güvenlik sorunu olarak bakılmasına neden olmuştur. Bu durum sağ siyaset için bir fırsat yaratmış ve Kopenhag ekolü perspektifinde söylem aracılığıyla göç konusu güvenlikleştirilmiş, aşırı sağ partilerin oy oranları yükselmiştir.

Türkiye’de ise göçün güvenlikleştirilmesi Kopenhag ekolün de belirtilen söylem aracılığı ile sağ ve aşırı sağ partiler aracılığıyla yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak göç konusundaki güvenlikleştirmenin, henüz toplum tarafından tam olarak kabul görmediği söylenebilir. Ancak idari açıdan alınan önlemler, sınır güvenlik duvarı inşaatları, termal kameralar, sınırdışı kararlarına ilişkin dava sürelerinin aşırı kısaltılması Türkiye’nin Paris ekolü perspektifinde göçün güvenlikleştirdiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- ABACI YILDIZ Cansu, “Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açıdan Yeniden Değerlendirilmesi”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, C. 19, S. 43, 2019, s. 123-146.
- ABDİ Zaleh, “Avrupa Birliği’nin Suriye Politikası”, (Ed.) Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım, *Uluslararası Politika Suriye Krizi*, İstanbul, Beta Yayın, 2016.
- Access to European Union Law, *Living Conditions for Asylum Seekers – EU Rules*, 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:32013L0033>.
- Access to European Union Law, *Refugees and Stateless Persons — Common Standards for Qualification*, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:32011L0095>.
- ADIGÜZEL Yusuf, *Göç Sosyolojisi*, 5. Baskı, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2022.
- ADIGÜZEL Yusuf, *Küreselleşme Çağında Göç*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayını, 2010.
- AĞIR Bülent Sarper, *Güvenlik Çalışmaları Alanında Kopenhag Okulu’nun Toplumsal Güvenlik Kavramsallaştırması Çerçevesinde Bir Etnik Çatışma Örneği Olarak Kosova Sorunu*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- AKBAŞ Zafer, BABAHAÑOĞLU Veysel ve YELMAN Ercan, “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Asos Congress Bildiri Kitabı, ASOS Yayınları, 2016.
- AKGÜL AÇIKMEŞE Sinem, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 8, S. 30, 2011, s. 25-45.

- AKINTÜRK Esen, “Birleşmiş Milletlerin Göçmen İşçilere İlişkin Sözleşmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. IX, S. 2, 2007, s. 45-60.
- AKSOY Zeynep, “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, *Journal of International Social Research*, C. 5, S. 20, 2012, s. 45-60.
- AKTAŞ Altan, “Güvenikleştirme Yaklaşımı ve Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Anlayışındaki Dönüşümü”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 2, 2011, s. 7-47.
- AL Jazeera, “Moldova Officially Applies for EU Membership”, <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/3/moldova-officially-applies-for-eu-membership>.
- ALAGÖZ Bilgehan ve DEMİRKIRAN Yasin, “Düzensiz Göç, Güvenlik ve Politika: İran ve Türkiye Örnekleri”, *Ortadoğu Etütleri*, 12-1, 2020, s.(206-237)
- ALTUĞ Yılmaz, *Devletler Hususi Hukuku Bakımından Mülteciler*, İstanbul, Sermet Matbaası, 1967.
- ARADAU Claudia ve Rens Van Munster, “Governing Terrorism Through Risk: Taking Precautions, (Un)Knowing the Future”, *European Journal of International Relations*, C. 13, S. 1, 2007, s. 89-115.
- ARAP Erdal ve ÇERÇİ Seher, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Getirdikleri”, *Hukuk Gündemi*, C. 14, S. 2, 2014.
- ARSLAN Batuhan, *The Securitization of Latin American Immigrants in the USA: A Comparative Case Study of Obama and Trump Administrations*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2019.
- ARSLAN Tarık ve TAŞ Barış, “Türkiye’de Uluslararası Göç-Suç İlişkileri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, 2022, s. 1-28.
- ASAR Aydoğan, *Yabancılar Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021.
- AYATA Ali ve SÜTÇÜ Elif, “Avrupa’da Bir Güvenikleştirme Konusu Olarak Göç”, Ankara, İksad Yayınevi, 2022.

- AYKAÇ Mustafa ve YERTÜM Umut, “Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına”, *Journal of Social Policy Conferences*, C. 70, İstanbul Üniversitesi, 2016, s. 45-65.
- BAKER-BEALL Christopher, “The Discursive Construction of EU Counter-Terrorism Policy: Writing the ‘Migrant Other’, Securitisation and Control”, *Journal of Contemporary European Research (JCER)*, C. 5, S. 2, 2009, s. 188-206.
- BALKAR Bozkurt Süheyla, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öngörülen Uluslararası Koruma Türleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 127-128, 2015, s. 41-79.
- BALKAR Bozkurt Süheyla, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öngörülen Uluslararası Koruma Türleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 127-128, 2015, s. 41-79.
- BALZACQ Thierry, “The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context”, *European Journal of International Relations*, C. 11, S. 2, 2005, s. 171-201.
- BARKIN Ersan, “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, 2014, s. 331-360.
- BATIR Kerem, “Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2017.
- BAYSAL Başar ve LÜLECİ Çağla, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi”, *Güvenlik Stratejileri*, C. 11, S. 22, 2015, s. 45-68.
- BECK Martin, “On the Making of the German ‘Refugee Crisis’: Securitizing Muslim Immigrants in 2015 and Beyond”, *Journal of Refugee Studies*, C. 34, S. 2, 2021, s. 1307-1326.
- BENAM Çiğdem H., “Emergence of ‘Big Brother’ in Europe: Border Control and Securitization of Migration”, *Insight Turkey*, C. 13, S. 3, 2011, s. 15-28.

- BESHAROV Douglas J. ve LÓPEZ Mark Hugo, “Introduction: Adjusting to a World in Motion”, (Ed.) Douglas J. Besharov ve Mark Hugo Lopez, *Adjusting to a World in Motion: Trends in Global Migration and Migration Policy*, New York, Oxford University Press, 2016, s. 1-12.
- BIGO Didier ve GUILD Elspeth, “Policing at a Distance: Schengen Visa Policies”, *Controlling Frontiers*, Routledge, 2017, s. 233-263.
- BIGO Didier, “Frontier Controls in the European Union: Who is in Control?”, *Controlling Frontiers*, Routledge, 2017, s. 49-99.
- BIGO Didier, “International Political Sociology”, *Security Studies*, Routledge, 2008, s. 140-154.
- BIGO Didier, “Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease”, *Alternatives*, C. 27, S. 1, 2002, s. 63-92.
- BİLGİN Pınar, “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, 2010.
- BİRDİŞLİ Fikret, “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Okulu”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 10, S. 20, 2014, s. 89-112.
- BOHMAN James ve REHG William, *Jürgen Habermas*, Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://plato.stanford.edu/archives/spr2010/entries/habermas/>, Erişim Tarihi: 13 Haziran 2024.
- BOOTH Ken, “Security and Emancipation”, *National and International Security*, Routledge, 2018, s. 447-460.
- BOSTAN Hakan ve DEMİRAY, Deniz Kuş, *Türkiye’de Düzensiz Göçle Mücadelede Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Güvenlik Duvarı*, Türk İdare Dergisi, 2019, 91/988, s.(125-170).
- BOSTANCI Meltem, “Göçle Mücadele Stratejisi Kapsamında AB Sınır Güvenliği Ajansı Frontex ve Avrupa Sınır Gözetim Sistemi Eurosur’un Analizi”, *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri*, C. 4, S. 7, 2018, s. 56-77.

- BOTTOMLEY Gillian, *From Another Place: Migration and the Politics of Culture*, Cambridge University Press, 1992.
- BOYRAZ Zeki, “Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler”. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, C.7, S.2, 2015, s. 35-58.
- BRAUCH Hans Günter, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 5, S. 18, 2008, s. 1-47.
- BUZAN Barry, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner, 1998.
- BÜYÜKCOŞKUN ATSİZELTİ, Nur Şirin, *Avrupa’da Göçmen Suçluluğu Üzerine Yapılan Ampirik Araştırmaların Sistemik Derlemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- CASTLES Stephen ve MILLER Mark J., *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- CHETAIL Vincent, “International Legal Protection of Migrants and Refugees: Ghetto or Incremental Protection? Some Preliminary Comments”, *Law of Refugees: Global Perspectives*, 2008, s. 33-45.
- CHETAIL Vincent, “Le Principe de Non-Refoulement et le Statut de Réfugié en Droit International”, (Ed.) *La Convention de Genève du 28 Juillet 1951 Relative au Statut des Réfugiés 50 Ans Après: Bilan et Perspectives*, 2001.
- CHETAIL Vincent, *International Migration Law*, Oxford, Oxford University Press, 2019.
- COŞKUN Bezen Balamir, “An Evaluation of the EU’s Migration Policies After Arab Spring”, *Moment Journal*, C. 2, S. 1, 2015.
- ÇAĞLAYAN Savaş, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, s. 45-62.

- ÇAKRAN Şebnem, EREN Veysel, “Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.14, S.39, 2017, s. 1-30.
- ÇELİKEL Aysel, GELGEL Günseli, *Yabancılar Hukuku*, 27. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022.
- ÇELİKEL, Aysel, GELGEL Günseli, *Yabancılar Hukuku*, 27. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2022.
- ÇELİKEL Aysel, GELGEL Günseli, *Yabancılar Hukuku*, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, 2018.
- ÇİÇEKÇİ Ceyhan, *Uluslararası Güvenlik Çalışmaları: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Güvenlik Kuramı*, İstanbul, Kriter Yayınları, 2012.
- ÇİÇEKLİ Bülent, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Ankara, Seçkin, 2009.
- ÇİÇEKLİ Bülent, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- ÇİÇEKSÖĞÜT Adem, “Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, 2017, s. 1-20.
- ÇİMEN Ali Said, Suç İşlenmesinin Önlenmesi Amacıyla Yurda Giriş Yasağı Uygulaması Ve Yabancıların Ülkeye Girişinin Engellenmesi, (Ed. Fatih Birtek), *Hukuk Devletinde Kolluğun Suç Önleme Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- ÇÖRTOĞLU KOCA ve Sema, KAVŞAT F. Candan, “Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı, Alınması ve Sona Ermesi”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2015, s. 311-348.
- DA LOMBA Sylvie, *The Right to Seek Refugee Status in the European Union*, Antwerp, Oxford-New York, Intersentia, 2004.
- DALAR Mehmet, “Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu”, 2019.

- DEDEMEN Fatih, “Güvenlikleştirme Pratiklerinin Değişen Doğası: ABD ve İran Örneği”, 2019.
- DEMİRCİ Kıvanç, “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme ve Türkiye’nin Mevzuat Bakımından Sözleşmeye Uyumu”, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2, S. 2, 2019, s. 6-16.
- DENK Erdem, “Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda Jus Cogens Kurallar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 56, S. 2, 2001, s. 43-70.
- DIRKS Gerald E., “International Migration in the Nineties: Causes and Consequences”, *International Journal*, C. XLVIII, S. 2, Spring 1993, s. 123-145.
- DIXIT Priya, “Securitization and Terroristization: Analyzing States’ Usage of the Rhetoric of Terrorism”, *State Terror, State Violence: Global Perspectives*, 2016, s. 31-50.
- DOĞAN Gürkan ve DURGUN Bülent, “Arap Baharı ve Libya: Tarihsel Süreç ve Demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012.
- DULKADİR Dilek, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri”, *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, C. 1, S. 2, 2017, s. 21-36.
- DURUEL Mehmet, “Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitleli Göç Akınları Karşısındaki Durumu”, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 3, 2017, s. 1-12.
- EKŞİ Nuray, “İklim Mültecileri”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. II, S. 2, Temmuz-Aralık 2016, s. 45-70.
- EKŞİ Nuray, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul, 2014.
- EKŞİ Nuray, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2018.

- ELBİR Hazel Çağan, “Avrupa’nın Aşırı Sağ Haritası: Zenofobi, İslamofobi ve Türkofobi”, *Avrasya İncelemeleri Merkezi*, C. 14, 2016.
- ELÇİN Doğa, Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi İle Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik Ve Farklılıklar. *TBB Dergisi*, 2016, 124: 9-80.
- EMİNOĞLU Ayça ve KALYONCU Şeyma, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi”, (Ed.) A. Eminoglu ve M. Ülgül, *Uluslararası Güvenliğe Giriş*, Ankara, Nobel Yayınları, 2021, s. 67-89.
- ERÇETİN Tuğçe ve ERDOĞAN Emre, “Popülist Liderlerinin Başarısına Medya Sistemleri Perspektifinden Bir Bakış: Birleşik Krallık, Hollanda ve Türkiye Karşılaştırması”, 2019.
- ERDOĞAN M. Murat, *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- EREN Abdurrahman, *Anayasa Hukuku Dersleri*, Seçkin, Ankara, 2021.
- ERGÜL Ergin, “Uluslararası Hukuk ve Türk Mevzuatında Yabancı Kavramı ve Türleri”, *Türk İdare Dergisi*, S. 475, 2012, s. 18-34.
- ERGÜVEN Nasih Sarp ve ÖZTURANLI Beyza, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 62, S. 4, 2013, s. 1007-1062.
- FAIST Thomas, “Sınırları Aşmak Devletaşırı Alan Konsepti”, (Haz.) Faist, Thomas, Çev. Selin Dingiloğlu, *Devletaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003, s. 15-45.
- FAIST Thomas, *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*, New York, Oxford University Press, 2002.
- FARMER Alice, “Non-Refoulement and Jus Cogens: Limiting Anti-Terror Measures that Threaten Refugee Protection”, *Georgetown Immigration Law Journal*, 2008, s. 2-44.

- FAUSER Margit, “Emigrant Citizenship, Privileged Local Belonging and the Option to Return: Germans on the Turkish Coast”, *Comparative Migration Studies*, C. 8, S. 7, 2020, s. 1-19.
- FEDYUK Olena ve KINDLER Marta, “Migration of Ukrainians to the European Union: Background and Key Issues”, (Ed.) O. Fedyuk ve M. Kindler, *Ukrainian Migration to the European Union*, 2016.
- FELLER Erika, “Asylum, Migration and Refugee Protection: Realities, Myths and the Promise of Things to Come”, *International Journal of Refugee Law*, C. 18, S. 3-4, 2006, s. 509-536.
- FIERKE Karin M., “Critical Theory, Security, and Emancipation”, *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, 2010.
- FISCHER Dietrich, “Nonmilitary Aspects of Security: A Systems Approach”, (Yayın Tarihi Yok), 1993.
- FITZPATRICK Joan, “Temporary Protection of Refugees: Elements of a Formalized Regime”, *American Journal of International Law*, C. 94, S. 2, 2000, s. 279-306.
- FRIBERGH Eric ve KJAERUM Morten, *Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*, Lüksemburg, Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi, 2014.
- G.İ.B.. Göç İdaresi Başkanlığı İltica ve Göç. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı,
https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/iltica_goc_me_vzuati.pdf
- GELEKÇİ Kübra Aycan ve MEÇİK Oytun, “Suriyeli Mülteci Krizi Sırasında Avrupa’nın Külfet Paylaşımı Yetersizliği”, *İzmir Uluslararası İİB Kongresi*, 2018, s. 5-8.
- GLASIUS Marlies, “Human Security from Paradigm Shift to Operationalization: Job Description for a Human Security Worker”, *Security Dialogue*, C. 39, S. 1, 2008, s. 31-54.

- GOODWIN-GILL Guy S., MCADAM Jane ve DUNLOP Emma, *The Refugee in International Law*, Oxford, Oxford University Press, 2021.
- GOULARAS Gökçe Bayındır ve SUNATA Ulaş, “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”, *Moment Dergi*, C. 2, S. 1, 2015.
- GÖCEN Ceren Ece, *İnsan Güvenliği Sorunsalı Olarak Uluslararası Göç: Türkiye ve Avrupa Birliği’nin Suriyelilere Yönelik Politikaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019.
- GÖÇMEN İlke, “AB Göç Hukukunun Genel Çerçevesi”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu-Eskişehir, 21-22 Nisan 2016 Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 85-100.
- GÖKALP Ela Aras, “Biyopolitik Bir Nüfus Politikası Olarak Avrupa Birliği’nin Düzensiz Göç Rejimi ve Sınırlarda Ölüm Siyaseti”, *Nüfusbilim Dergisi*, C. 36, 2014, s. 67-89.
- GÜLEÇ Cansu, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, *Journal of TESAM Academy*, 2015.
- GÜLER Arzu, “Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 13, S. 51, 2016, s. 41-61.
- GÜNGÖR Gülin, “Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 63, S. 3, 2014, s. 479-508.
- GÜRBÜZ Şefika, “Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları”, *Uluslararası Göç Sempozyumu 8-11 Aralık 2005*, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006.
- HALL Kelly, ONO Mayumi ve KOHNO Ayako, “British and Japanese International Retirement Migration and Creative Responses to Health and Care Challenges: A Bricolage Perspective”, *Comparative Migration Studies*, C. 9, S. 7, 2021, s. 1-18.

- HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Toplumbilim Sözlüğü*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986.
- HATAP Fatma ve YELTİN Hüseyin, “Göçün Güvenlikleştirilmesi Bağlamında Avrupa Birliği’nin Belarus Göçmen Krizine Yaklaşımı”, *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, C. 2, S. 1, 2022, s. 45-68.
- HATHAWAY James C. ve NEVE R. Alexander, “Making International Refugee Law Relevant Again: A Proposal for Collectivized and Solution-Oriented Protection”, *Harvard Human Rights Journal*, C. 10, 1997, s. 115-140.
- HATTON Timothy J. ve WILLIAMSON Jeffrey G., “Refugees, Asylum Seekers, and Policy in Europe”, (Ed.) T. Hatton ve J. Williamson, *Labor Mobility and the World Economy*, Berlin, Springer Berlin Heidelberg, 2006, s. 249-284.
- HELTON Arthur C., “What is Refugee Protection?”, (Ed.) Niklaus Steiner, Mark Gibney ve Gil Loescher, *Problems of Protection: The UNHCR, Refugees and Human Rights*, New York, Routledge, 2003, s. 15-38.
- HİSARLIOĞLU Fulya, “Güvenlikleştirme”, *Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları Serisi*, C. 24, 2019, s. 1-9.
- HUYMANS Jef, “Migrants as a Security Problem: Dangers of ‘Securitizing’ Societal Issues”, (Ed.) Dietrich Thrunhardt, *Migration and European Integration: The Dynamics of Inclusion and Exclusion*, 1995, s. 45-62.
- HUYSMANS Jef, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, 2006.
- İBRAHİM Maggie, “The Securitization of Migration: A Racial Discourse”, *International Migration*, C. 43, S. 5, 2005, s. 163-187.
- ILO, “Towards A Fair Deal For Migrant Workers In The Global Economy”, International Labour Conference, 92nd Session, Geneva, 2004.
- İNELİ-CİĞER Meltem, “Has the Temporary Protection Directive Become Obsolete? An Examination of the Directive and Its Lack of Implementation in View of the Recent Asylum Crisis in the Mediterranean”, (Ed.) Brill Nijhoff, *Seeking Asylum in the European Union*, 2015, s. 223-246.

- INELİ-CİĞER Meltem, “Time to Activate the Temporary Protection Directive: Why the Directive Can Play a Key Role in Solving the Migration Crisis in Europe”, *European Journal of Migration and Law*, C. 18, S. 1, 2016, s. 1-33.
- IOM, *Göç Terimleri Sözlüğü*, (Ed.) Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath-Cross, 2. Baskı, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Yayını, 2013.
- İÇDUYGU Ahmet ve YÜKSEKER Deniz, “Rethinking Transit Migration in Turkey: Reality and Re-Presentation in the Creation of a Migratory Phenomenon”, *Population, Space and Place*, C. 18, S. 4, 2012, s. 441-456.
- İÇDUYGU Ahmet, ERDER Sema ve GENÇKAYA Ömer Faruk, *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2014.
- JAPARIDZE Natia, *Principle of Non-Refoulement and Its Implementation in National Legal Systems of Georgia and Hungary*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Central European University, Budapeşte, 2007.
- JOZWIAK Ignacy ve Maria Piechowska, “Crisis-Driven Mobility Between Ukraine and Poland: What Does the Available Data [Not] Tell Us?”, *CMR Working Papers*, No. 99/157, University of Warsaw, 2017, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/180986/1/888194552.pdf>.
- KAISER Bianca ve KAYA Ayhan, “Küresel Finansal Kriz, Mülteci Krizi ve İslamofobizm Bağlamında Türkiye-AB”, *Avrupa Toplulukları Araştırma Ve Uygulama Merkezi (Ataum)*, 2019, s.407-434.
- KALAYCI İrfan, “İktisadi Güvenlik/Leştirme: MENA ve Türkiye”, *Avrasya Etüdleri*, C. 52, S. 2, 2017, s. 79-109.
- KARACA Hüseyin Akif, “Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşması ve 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-Avrupa Birliği Zirve Bildirisi Uyarınca Düzensiz Göçle Mücadele ve Bazı Sorunlu Alanlar”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 4, 2020, s. 123-145.
- KARYOTIS Georgios ve SKLEPARIS Dimitris, “Resistance to the Criminalization of Migration: Migrant Protest in Greece”, (Ed.) Georgios Karyotis ve

- Dimitris Skleparis, *The Immigrant Other: Lived Experiences in a Transnational World*, Columbia University Press, 2016, s. 266-282.
- KAUFMANN Franz-Xaver, *Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem: Untersuchungen zu einer Wertidee hochdifferenzierter Gesellschaften*, Soziologische Gegenwartsfragen, 1970.
- KEANE David, “The Environmental Causes and Consequences of Migration: A Search for the Meaning of Environmental Refugees”, *Georgetown International Environmental Law Review*, C. XVI, S. 2, 2004, s. 209-233.
- KESKİN İpek Ferihanaz ve YANARIŞIK Oğuzhan, “Suriye Göç Krizi Hakkında Güvenlik Endişeleri: Türkiye ve AB Ülkeleri Karşılaştırması”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, C. 23, S. 1, 2021, s. 54-70.
- KILINÇ Ümit, “Geri Kabul Anlaşması’nın Uygulanmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Değerlendirilmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, C. 78, S. 2, 2020.
- KINDLER Marta ve SZULECKA Monica, “The Economic Integration of Ukrainian and Vietnamese Migrant Women in the Polish Labour Market”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, C. 39, S. 4, 2012, s. 611-630.
- KİRİŞÇİ Kemal, *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınırı*, (Çev.) Sema Karaca, Washington, D.C., 2014.
- KLOKIW Andrew, “A Fifth Wave of Contemporary Comparative Study of Ukrainian Immigration to the United States 1870-2019”, *Texas Law Review*, C. 4, <https://texaslawreview.org/a-fifth-wave-a-contemporary-comparative-study-of-ukrainian-immigration-to-the-united-states-1870-2019>.
- KNEEBONE Susan, *Refugees, Asylum Seekers and the Rule of Law: Comparative Perspectives*, New York, Cambridge Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 7-8.
- KOÇAK Yüksel ve TERZİ Elvan, “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, *KAÜ-İİBF Dergisi*, C. III, S. 3, 2012, s. 125-140.

- KONAK Ali, “Kırım’ın İlhakı ile Sonuçlanan Ukrayna Krizi ve Ekonomik Etkileri”, *Uluslararası Afro Avrasya Araştırmaları Dergisi*, C. 4, 2019, s. 1-12.
- KOSTAKOPOULOU Theodora, “The ‘Protective Union’: Change and Continuity in Migration Law and Policy in Post-Amsterdam Europe”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, C. 38, S. 3, 2000, s. 497-518.
- KÖROĞLU Nergiz Özkural, “Rusya-Ukrayna Krizi AB ve Türkiye’ye Etkileri”, *EURO Politika*, 2022.
- KUMTEPE Mehmet Akif, “Politik Doğruculuğu Karşıtıyla Düşünmek: Anti–Politik Doğruculuk”, *Kültür ve İletişim*, C. 26, S. 52, 2023, s. 291-317.
- KURYLO Bohdana, “The Discourse and Aesthetics of Populism as Securitisation Style”, *International Relations*, C. 36, S. 1, 2022, s. 127-147.
- KUZIO Taras, “The Origins of Peace, Non-Violence, and Conflict in Ukraine”, *E-International Relations*, 2015, (21.01.2025)
- KÜÇÜK Mine Nur, “Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek: Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Özgürleşme ve Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 18, S. 69, 2021, s. 3-28.
- KÜÇÜKŞAHİN Ahmet, “Türkiye’nin Enerji Stratejisi Ne Olmalıdır?”, İstanbul, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, 2006.
- LEYLANOĞLU Hazar, Sınıraşan Organize Suçlar Ve Bu Suçların Önlenmesi Amacıyla Uygulanan Sınır Güvenliği Tedbirleri, (Ed. Fatih Birtok), *Hukuk Devletinde Kolluğun Suç Önleme Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- LODGE Juliet, *Avrupa Birliği’nin Adalet ve İçişleri Alanındaki Müktesebatı ve Türkiye’nin Uyumu*, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2002.
- LUTTERBECK Derek, “Policing Migration in the Mediterranean: ESSAY”, *Mediterranean Politics*, C. 11, S. 1, 2006, s. 59-82.
- MANDACI Nazif ve ÖZERİM Gökay, “Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, C. 10, S. 39, 2013, s. 105-130.

- MARSHALL Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, 2. Baskı, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2005.
- MASSEY Douglas S. vd., “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, (Çev. Saniye Dedeoğlu, Burcu Oskay, Çağlar Özbek, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin), *Göç Dergisi*, C. 1, S. 1, 2014, s. 27-55.
- MEMİŞOĞLU Fulya ve KABACAOĞLU Selin, “Siyasal Liderlerin Söylemleri ve Göçün Güvenlikleştirilmesi: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Karşılaştırması”, *İnsan ve Toplum*, C. 11, S. 3, 2021, s. 1-38.
- MEMİŞOĞLU Fulya ve YİĞİT Celil, “Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler”, *Yıldız Social Science Review*, C. 5, S. 1, 2019, s. 39-62.
- MESSINA Anthony M., “Securitizing Immigration in the Age of Terror”, *World Politics*, C. 66, S. 3, 2014, s. 530-559.
- METRON Robert K., *Soziologische Theorie und soziale Struktur*, übers. Hella Beister, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1995.
- MİŞ Nebi, “Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 6, S. 2, 2011, s. 15-38.
- MİŞ Nebi, *Güvenlikleştirme Teorisi ve Türkiye’de Güvenlikleştirme Siyaseti 1923-2003*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2012.
- NEO Ric, “Securitization of the President: Trump as a National Security Threat”, *Cambridge Review of International Affairs*, (20.03.2025).
- NIEMANN Arne, *Explaining Visa, Asylum and Immigration Policy Treaty Revision: Insights from a Revised Neofunctionalist Framework*, University of Hamburg, 2006.
- NYE Joseph S., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, 2004.
- ODMAN M. Tevfik, *Tarihsel Gelişim Sürecinde Güncelleştirilmiş Mülteci Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.
- OLTMER Jochen, *Migration: Geschichte und Zukunft der Gegenwart*, Frankfurt, WBG, 2017.

- ORAL Belgin ve ÇETİNKAYA Fevziye, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları”, *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı-Özel Konular*, C. III, S. 1, 2017, s. 12-25.
- ÖKSÜZ Sündüs, Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Türkiye’de Düzensiz Göç: 2000-2015 Yılları Arasında Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- ÖZCAN Mehmet, *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, USAK Books, 2005.
- ÖZCAN Mesut, “AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi”, İNSAMER, Haziran 2017, https://www.insamer.com/tr/ab-turkiye-iliskileri-ve-suriye-krizi_745.html.
- ÖZÇELİK Gülüm Bayraktaroğlu, “TREVİ Grubu”, *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2021, s. 1042-1043.
- ÖZDAN Selman, “Avrupa Birliği’nin PNR Direktifi Bağlamında Güvenlik Ve Özgürlük İkilemi”, (Ed. Fatih Birtek), *Hukuk Devletinde Kolluğun Suç Önleme Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.
- ÖZDEMİR Özlem ve ÖZDEMİR Emrah, “Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 14, S. 27, 2018, s. 113-145.
- ÖZDİL Abdullah, *Güç-Güvenlik İlişkisi Bağlamında Güvenlikleştirme ve Yumuşak Güç*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2022.
- ÖZER İnan, *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa, Ekin Kitabevi, 2004.
- ÖZTAŞ Cemal ve EYÜP Zengin, “Göç ve Azerbaycan”, *Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005*, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006.
- ÖZTÜRK Neva Övünç. Geçici korumanın uluslararası koruma rejimine uyumu üzerine bir inceleme. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, 66.1: 201-264.

- ÖZYAKIŞIR Deniz, *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.
- PARSONS Talcott, *Das System moderner Gesellschaften*, übers. Hans Werner Franz, 5. Auflage, Weinheim, München, Juventa, 2000.
- PİRİNÇÇİ Ferhat, “Suriye’ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları”, *TESAM Akademi Dergisi*, C. 5, S. 2, 2018.
- RAGİN Charles ve CHİROT, Daniel, “Immanuel Wallerstein’in Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji”, Skocpol, Theda (Ed.), *Tarihsel Sosyoloji*, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 37-58.
- ROBINSON Duncan ve MILNE Richard, “EU States Told to Lift Schengen Border Controls within 6 Months”, *Financial Times*, 2017.
- RODGER Jessica, *Defining the Parameters of the Non-Refoulement Principle*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Victoria University of Wellington, 2001.
- RUMELİLİ Bahar ve KARADAĞ Sibel, “Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar”, *Toplum ve Bilim*, C. 140, S. 1, 2017, s. 69-92.
- SAĞLAM Serdar, “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 2006, s. 25-40.
- SAYAD Abdelmalek, “Çifte Yokluk: Göç Ederken Kurulan Hayallerden Göçmen Olmanın Acılarına”, Çev. Bediz Yılmaz, *Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı*, Sayı: 17, 2003, s. 5-25.
- SCHMİD Alex P., “Links between Terrorism and Migration”, *International Centre for Counter-Terrorism (ICCT) Research Paper*, 2016, s. 1-63.
- SCHNEIDER G., “The Cooperation Duties of Asylum Seekers”, *Cambridge University Press*, C. 49, 2007.
- SCHUSTER Liza, “Dublin II and Eurodac: Examining the (Un) Intended (?) Consequences”, *Gender, Place & Culture*, C. 18, S. 3, 2011, s. 401-416.
- SLINGENBERG Lieneke, *The Reception of Asylum Seekers Under International Law*, 2014.

- SOLEDAD Saux María, “Immigration and Terrorism: A Constructed Connection”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, C. 13, S. 1-2, 2007, s. 57-72.
- SOMUNCU Başak, *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006.
- SÖNMEZ Sait, BIÇAKCI Harun ve YILDIRIM Cuma, “Kırım Sorunu Bağlamında Rusya-Ukrayna İlişkilerinin Analizi”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, C. 1, S. 3, 2015.
- STIVAS Dionysios, “The Securitization of the European Refugee Crisis: A Novel Approach to the ‘Audience Acceptance’ of the Copenhagen School of Security Studies”, 2020.
- STOREY Hugo, “Armed Conflict in Asylum Law: The ‘War-Flaw’”, *Refugee Survey Quarterly*, C. 31, S. 2, 2012, s. 1-24.
- STOUFFER Samuel A., “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”, *American Sociological Review*, C. V, S. 6, 1940, s. 845-867.
- SULA İsmail Erkam, “Güvenikleştirme Kuramında ‘Söz Edim’ ve ‘Pratikler’: Türkçe Güvenikleştirme Yazınında ‘Yöntem’ Arayışı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C. 17, S. 37, 2021, s. 85-118.
- SÜTLÜOĞLU Balay, *Uluslararası Mülteci Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türkiye Örneğinin Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
- ŞAHİN İrem, *Avrupa Birliği Güvenlik Politikalarının Oluşturulmasında Göç-Güvenlik İlişkisi: Suriye Mülteci Krizi Örneği*, Doktora Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.
- ŞARLAK Zeynep, *Türkiye’nin Milli Güvenlik Devleti: Kökeni, Gelişimi, Dönüşümü*, İletişim Yayınları, 2022.

- ŞEMŞİT Sühal, *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- ŞEN Mustafa, “Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi”, *Çalışma ve Toplum*, S. 40, 2014, s. 125-140.
- ŞENGÖZ Murat, “An Examination of the National Security Paradigms Within the International Relations Discipline As On And Post-Cold War”, *Mecmua*, C. 14, 2022, s. 182-198.
- ŞİŞMAN Yener ve BALUN Bora, “Transit Göç ve Türkiye”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. XXI, S. 2, 2020, s. 35-52.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Şartlı Mülteci*, 28 Ekim 2020.
- TAHİNCİOĞLU Nazlıcan Dilan, “Avrupa’daki Sağ Popülist Partilerin Göçmen Karşıtı Söylemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, s. 45-67.
- TAŞKIN Deniz, “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 181, S. 181, 2014, s. 175-204.
- TATARU Georgiana Florentina, “Migration - An Overview on Terminology, Causes and Effects”, *Logos Universality Mentality Education Novelty Section: Law*, C. VII, S. 2, 2019, s. 45-62.
- TAVACI Ebubekir, “AB Göç Yönetimi ve Dışsallaştırma: Türkiye-AB İşbirliği Örneği”, *Turkish Journal of Diaspora Studies*, C. 3, S. 1, 2023, s. 67-89.
- TEKELİ İlhan ve ERDER Leila, “Göç Gözlemlerinde Zamanda ve Alanda Toplulaştırma Sorunları”, (Ed.) İlhan Tekeli ve Leila Erder, *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1978, s. 45-68.
- THORBURN Joanne, “Transcending Boundaries: Temporary Protection and Burden-Sharing in Europe”, *International Journal of Refugee Law*, C. 7, S. 3, 1995, s. 459-480.

- TOKSÖZ Gülay, *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- TÖRE Nazlı, *Uluslararası Göç Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2016.
- TURAN Yıldırım ve ŞAŞKIN Osman, “AB’ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları”, *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 1, 2017, s. 47-56.
- UNHCR (2001). Protection of Refugees in Mass Influx Situations: Overall Protection Framework.
- UNHCR, “Roundtable on Temporary Protection: 19-20 July 2012”, *International Institute of Humanitarian Law*, San Remo, Italy, 2012.
- United Nations, *Human Development Report 1994*, Oxford University Press, 1994.
- United Nations, *Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses Revision 3*, New York, United Nations Publication, 2017.
- URK, Murat, *Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- USLU Engin ve AKSU KARGIN İnci, “Türk Medyasında Yer Alan Göçmenler ve Suç Temalı Haberlere İlişkin Bir İnceleme”, *Göç Dergisi*, C. 9, S. 3, 2022, s. 403-422.
- ÜNLÜTÜRK ULUTAŞ Çağla ve KUMAŞ Handan, “Uluslararası Emek Göçü: Göç Kavramı, Türleri, Nedenleri ve Sonuçları”, (Ed.) Pir Ali Kaya ve Ceyhan Güler, *Uluslararası Sosyal Politika Teorisi, Normlar Kurumlar Sorunlar ve Güncel Gelişmeler*, 2. Baskı, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2017, s. 449-480.
- VAN DER ERF Rob, JANDL Michael ve REEGER Ursula, “International Migration: Concepts and Measurement”, *International Migration and Its Regulation State of the Art Report Cluster A1*, Şubat 2005.
- VAN MOL Christof, SNEL Erik ve TIMMERMAN Christiane, “Migration Aspirations and Migration Cultures: A Case Study of Ukrainian Migration

Towards the European Union”, *Population, Space and Place*, C. 24, S. 5, 2017.

VAN SELM Joanne (Ed.), *The Refugee Convention at Fifty: A View from Forced Migration Studies*, Lexington Books, 2003.

WÆVER Ole, “Aberystwyth, Paris, Copenhagen: The Europeanness of New ‘Schools’ of Security Theory in an American Field”, *Thinking International Relations Differently*, Routledge, 2013, s. 48-71.

WEBER Max, *Sosyoloji Yazıları*, Çev. Taha Parla, 7. Baskı, İstanbul, İletişim, 2005.

YAĞCIOĞLU Onur, *Göç Sorunu Bağlamında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

YALÇIN Cemal, *Göç Sosyolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004.

YAZGAN Turan, *İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları*, İstanbul, Kutay Yayınları, 1992, s. 23.

ZAYAS Alfred de, “Human Rights and Refugees”, *Nordic Journal of International Law*, C. 61-62, 1994, s. 1-23.

ZİYA Olcay, “Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri”, *TBB Dergisi*, S. 99, 2012, s. 125-138.

İnternet Kaynakları

“Binlerce Mülteci Hıristiyan Oldu”, *Milliyet Gazetesi*, 2016, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/binlerce-multeci-hiristiyan-oldu-2252309>.

“Migration to Europe in Charts”, *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-44660699>.

“Orban: Hıristiyan Kökenlere Tehdit”, *Milliyet Gazetesi*, 2015, <http://www.milliyet.com.tr/orbanhiristiyan-Kokenlere-tehdit-gundem-2112445>.

“Türkiye, Lübnan ve Ürdün’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Hoşnutsuzluk Artıyor”, *BBC News Türkçe*, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43284208>.

“Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme”, Hukuk Ansiklopedisi, 2019,
<https://hukukbook.com/vatansizligin-azaltilmasina-dair-sozlesme/>.

AB Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi Toplantı Notları, İstanbul Barosu Yayınları, Aralık 2024, s. 45-46,
<https://www.istanbulbarosu.org.tr/YayinDetay.aspx?ID=26&desc=AB>

European Commission, *Asylum and Migration*, 2018, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.

European Commission, *EU Restrictive Measures in Syria - FAQs*,
https://finance.ec.europa.eu/document/download/1840d8cd-82be-40a6-a093-f71aa439e1ef_en.

Homepage—*Global Pact for the Environment*,
<https://globalpactenvironment.org/en/>, Erişim Tarihi: 2022.

International Organisation for Migration (IOM) (2020). *World Migration Report 2020*, 41. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

International Organization for Migration, *Glossary on Migration N°34*, Geneva, IOM, 2019, s. 137,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf.

International Organization for Migration, *Uluslararası Göç Hukuku Sözlüğü N°31*, (Ed.) Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath-Cross, Geneva, IOM,
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.

MGK Genel Sekreterliği, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 01 Haziran 2024.

MÜLTECİLER DERNEĞİ, “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2025”, 06.05.2025,
<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

OHCHR, *Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*, 1990,
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmw.aspx>.

Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı: 11.4.2013 - 28615.

Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı: 17.3.2016 - 29656.

Schengen Antlaşması, <https://www.schengenvisainfo.com/tr/schengen-anlasmasi/>.

SOLODKO Andriy ve FITISOVA Anastasia, “Ukrainians Seek Asylum in the EU: Real Refugees or Economic Migrants?”, <https://cedos.org.ua/en/researches/ukraintsi-prosiat-prytulok-u-yes-spravdi-bizhentsi-chy-ekonomichni-mihranty/>, 15.12.2024.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu*, 2019, https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf.

The International Rescue Committee, “Ukraine War: What Are the Impacts on the World Today”, <https://www.rescue.org/article/ukraine-war-what-are-impacts-world-today>.

TSK, *Müşterek Askeri Terimler Sözlüğü*, <https://www.google.com/search?q=TSK+Müşterek+Askeri+Terimler+Sözlüğü>, Erişim Tarihi: 01 Haziran 2024.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş), *Göçmenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Konuları*, <http://www.turkis.org.tr/dosya/50mTRT1Kh6C6.pdf>, s. 1-134.

UNHCR, “Minister of Social Policy of Ukraine and UNHCR Ukraine Representative Sign Agreement to Expand Displaced Persons’ Access to Social Protection Including Cash Assistance”, <https://www.unhcr.org/ua/en/44051-minister-of-social-policy-of-ukraine-and-unhcr-ukraine-representative-sign-agreement-to-expand-displaced-persons-access-to-social-protection-including-cash-assistance.html>.

UNHCR, *Küresel Mülteciler Sözleşmesi*, 2018, <https://www.unhcr.org/the-global-compact-on-refugees.html>.

UNHCR, *Vatansızlık Hakkında Kılavuz İlkeler*, 2012, https://www.refworld.org/themes/custom/unhcr_rw/pdf-js/viewer.html?file=https%3A%2F%2F

www.refworld.org/sites/default/files/attachments/55fa63cf4.pdf.

WAYNAKH, “Mülteci Hukuku’nun Tarihsel Gelişimi”, Çeçen Cumhuriyeti İçkerya, 2009, <http://www.waynakh.com/tr/multeci-hukuku-nun-tarihsel-gelisimi/>.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Özlem AYIK

Uyruğu : TC

